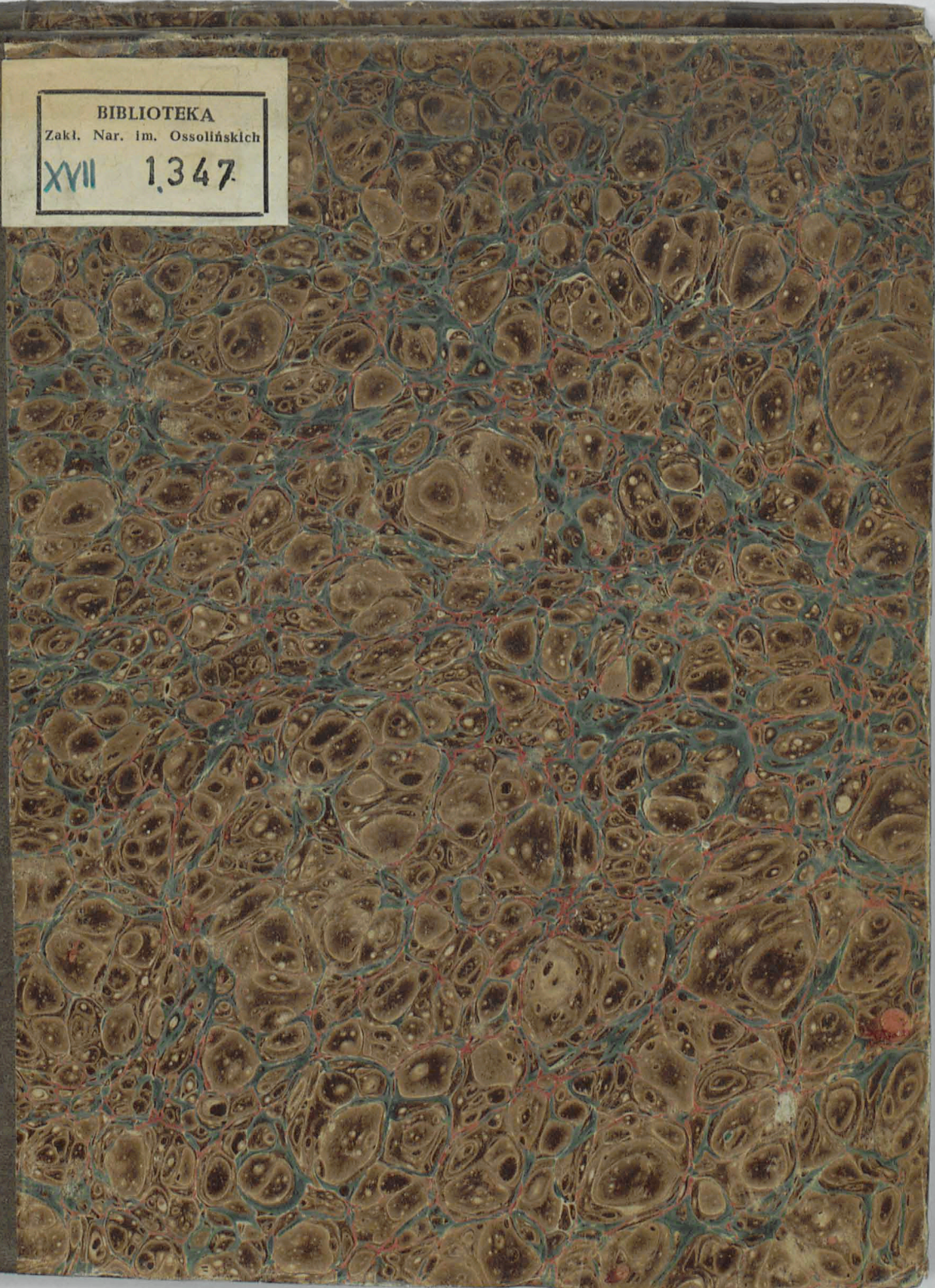

BIBLIOTEKA

Zakl. Nar. im. Ossolińskich

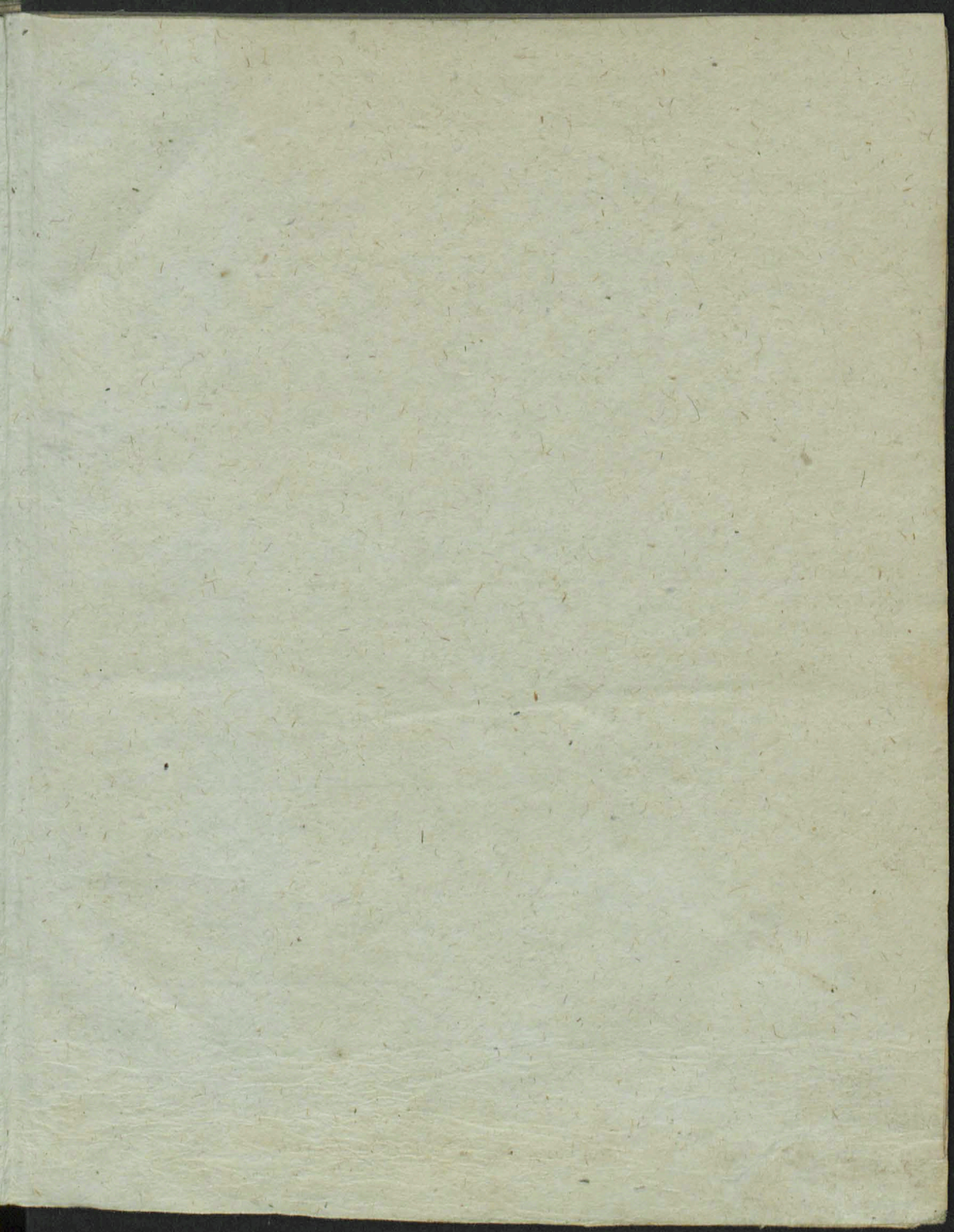
XVII

1347

8 mare
1801.
avec son
du Roi.

par M. le Comte de
G.
: n° 8.

D E C A S
 Q V Æ S T I O N V M
 P V B L I C A R V M
 R E G N I

In quibus
 Ecclesiastica iura, & immunita-
 tes Ecclesiastici status
 elucidantur.

Authore ANDREA LIPSKI à Lipe,
I. V. D. Scholastico Cracouien: & Plocen:
Custode Gnesnen. Sacra Reg: Maiest:
à Secretis.
Consuetus Craco: Sionis
Misculis et Joseph PP. Carmelitæ Disalut
 Cum Gratia & Priuilegio S. R. M.

C R A C O V I Æ,
 In Officina Francisci Cæsarij, Anno M. DC. XVI.

8.725

DE O A S
O V A S T I O N I V M
P A P I C A R V M
R A G N I

XVII - 1347 - III

SERENISSIMIS PRINCE-
PIBUS AC FRATRIBVS

IOAN: CASIMIRO
SECUNDO GENITO.

IOAN: ALBERTO
TERTIO GENITO.

*SERENISSIMI AC POTEN-
TISSIMI PRINCIPIS, DOMINI*

D. SIGISMVNDIII.
POLONIÆ ET SVE-
CIÆ REGIS, & c. & c.

FILIIS.

Dominis meis gratiosissimis S. P.

Non est fanè, Sereniss^{mi} &
Excell^{mi} Principes, quòd
mirum cuiquã videatur,

2

me

me primum inter omnes tam gra-
ui & arduo negotio, tenellam istā
ætatem vestram, nō solūm præoc-
cupare voluisse, sed vos etiam huic
operi meo, in quo seriæ quædam,
minusq; ætati vestrę arridentes, de
controuersis inter statum Eccle-
siasticum & sæcularē quæstiones
continentur, Patronos præcipuos
& singulares elegisse. Nam huius
mei consilij non aliam fuisse ratio-
nem ingenuè profiteor, nisi quòd
vnicè id cuperem, vt ab ipsis quasi
incunabulis, priscam religionem,
quam à Sereniss: pientissimisq; il-
lis maioribus & parētibus vestris

acce-

accepistis, & in qua nunc à Sere-
niff: Regina insigni pietate religi-
oneq; prædita, matre vestra, omni
cura & studio educamini, ita im-
bibatis & addiscatis, vt illius amo-
re inflammati, Ecclesiasticū quo-
que ordinem, qui Catholicæ Ro-
manæ fidei præest, commēdatum
habeatis, ac diligatis. A teneris
etenim assuescere, multum est, vt
præclarè dixit ille. Ego sanè, quò
amplior est Maiorum vestrorum
maiestas & celsitudo, ex quibus
prodiisse tot orbis Christiani Mo-
narchas admiramur; quò magis
excellens Serenissimorum paren-

tum vestrorum pietas, quò sanctior
educatio vestra, quò denique
indoles vestra multis præstantissi-
mis Dei muneribus adornata, præ-
clarior est, hoc maiorem atq; cer-
tiorẽ spem animo concipio, fu-
turum vt cum eminentissimorum
Maiorum vestrorum, à quibus nõ
prospiciam tãtum modò Regiam,
sed etiam augusta illa nomina CA-
SIMIRI & IOANNIS ALBERTI
fausto omine ducitis, vestigiis in-
cesseritis, eorum laudem atque de-
cus sempiternum, nõ æquare mo-
dò, verum etiam superare possitis.
Quam vt vobis largiatur Dominus

IESVS

IESVS sapientiam & gratiam, qua
& ipse dum puer esset proficiebat
apud Deum & homines, diuinam
ipsius bonitatem precor. Viuite
igitur incolumes, & in spem Re-
gnorum egregie in omni genere
virtutum crescite inclyti HEROES
atque magna REGVM propago.

Serenitatum Vestrarum

deuotiss: atque addict: Seruitor

*Andreas Lipski à Lipe, I. V. D.
Scholasticus Cracouien: & Plocen.
Custos Gnesnen. S. R. M. Secret.*

INDEX QVÆSTIONVM.

- I. De decimis, & quo iure decimæ in Polonia Ecclesiastico ordini debeantur?
- II. Suspendio decimarum ad compositionē inter status, an iuribus Ecclesiastici ordinis derogare possit, necne?
- III. De iurisdictione Ecclesiastica, & an causæ decimarum coram sæculari iudice tractari debeant?
- IV. De foro Spiritualium, & an Clerici coram Iudice sæculari conueniri debeant?
- V. Consuetudo & Statuta contra libertatem Ecclesiasticam promulgata, vtrum de iure valeant, necne?
- VI. Statuta & Constitutiones Regni de Annatis Romanæ Curia denegandis, an iuri sint consentaneæ, necne?
- VII. Vtrum ordo Ecclesiasticus ad onera publica ferenda teneatur, & an subditi illorum, puta Sculteti & Aduocati ad expeditionem bellicam cogi possint?
- VIII. An articulus Confœderationis Anno D. 1573. de pace inter dissidentes in religione tenenda, sub Interregno editus, & in volumine Constitutionum Regni insertus, legis vim habeat, necne?
- IX. De iure patronatus atque Cortesanis, & an aliquando patroni iure præsentandi priuari possint?
- X. De præscriptionibus, & an res seu bona Ecclesiæ præscriptione acquirantur?

QVÆSTIONVM
PVBLICARVM
ANDREÆ LIPSCII
DECA S.

QVÆSTIO I.

De Decimis, & quo iure
Decimæ in Polonia Ec-
clesiastico Ordini de-
beantur.

S V M M A R I A.

1. Decima, utrum sint de præcepto necne?
2. Decimas iuris diuini, non autem positiui esse probatur.
3. Præceptum de Decimis quale fuit.
4. Populus Noui Testamēti ad maiorem perfectionem obligatur, quam populus veteris testamēti.
5. Decima auctoritate Conciliorum probari possunt.
6. Religiosi & alij Predicatores conscientiam penitentibus, &

auditoribus de solutione decimarum facere debent.

7. Decimas iure gentium deberi, probatur.
8. Decimarum antiquissima fundatio à Miecislao, & alijs Regibus Polonia, Ordini Ecclesiastico facta.
9. Historicorum testimonio standum esse, ostenditur.
10. Iaroslai Archiepiscopi Gnesnen: de decimis sententia, auctoritate Casimiri Regis comprobata.
11. Vladislai Jagellonis, & aliorum Regum, Priuilegiorum Ecclesiastici Ordinis confirmatio.
12. Ludouici Regis Priuilegium non facit immunem Nobilitatē à solutione decimarum.
13. Ius decimarum, Ecclesiasticus Ordo etiam specialibus & particularibus Priuilegiis pbare potest.
14. Deci-

14. *Decimarum ius Bullis Pontificum probatur.*
15. *Regalia bona à decimis non sunt libera, multominus Nobilium libera esse debent.*
16. *Ecclesiasticus Ordo, ius decimarum præscriptione longissima acquisitum habet.*
17. *Libri Beneficiorum unde habeant originem, & qua illorum sit authoritas.*
18. *Libri Retaxationum quando, & quam ob causam conscripti.*
19. *Decimæ Ecclesiis seu beneficiis ab Episcopis collatæ sunt.*
20. *Novalium decimæ Episcopis debentur.*
21. *Immunitas à solutione decimarum præscriptione acquiri non potest.*
22. *Excusatio Authoris de prolixitate quæstionis.*

I. **D**ECIMAS, *ante legem quidè Moyfi fuisse sub consilio; at in lege sub præcepto, nulli dubium est: ita enim de his diuinam Maiestatem ordinasse & præcepisse, probatur multis sacre scripturæ locis. Et primùm Exodi cap: 27. *Decimas & primitias tuas non tardabis offerre, primogenitum filiorum*

tuorum dabis mihi, &c. Et Leuit: cap: ultimo: Omnes decima terra, siue de pomis arborum, siue de frugibus, Domini sunt, & illi sanctificantur. Non eligitur bonum nec malum, nec cum altero commutabitur. &c. Item Num: ca: 18. Filiis autem Leui dedi omnes decimas Israël, in possessionem pro ministerio, quo seruiunt mihi in tabernaculo fœderis. Deuter: cap: 14. Decimam partem separabis de cunctis fructibus tuis, qui nascuntur in terra. Ac deniq; Malach: c. 3. Inferte omnem decimam in horreum meum, & sit cibus in domo mea, & probate me, super hoc dicit Dominus, si non aperuero vobis catartas cæli, & effudero vobis benedictionem usq; ad abundantiam. Et increpabo pro vobis deuorantem, & non corrumpet fructum terra vestra, nec erit sterilis vinea in agro, dicit Dominus exercituum.

Vnde satis liquidò constat, decimas ab ipso Diuino numine idè constitutas esse, vt persoluantur à populo Israël, filiis Leui, pro ministerio in quo deseruiebant ei in tabernaculo, prout in cap: *Decimas, ibi. Decimas à populo Sacerdotibus ac*

bus ac Levitis esse reddendas diuina legis sanxit auctoritas. 16. qu: 2. i. disponitur. Ac proinde * cas esse iuris diuini, & præcepto ad eas soluendas omnes obligari, exploratissimi iuris esse, text: in cap: tua, 25. ibi. *Neminem potest à solutione decimarum eximere, quæ diuina constitutione debentur.* Et in cap: in aliquibus, 32. ibi. *Illa quippe decima necessariò soluenda sunt, quæ debentur ex lege diuina, vel loci consuetudine approbata.* tit: de decimis, primitiis, & oblat: apertissimè probant. Nec moueor quorundam nõ postremi nominis Theologorum, opinione, qui decimas nunc non esse de præcepto, & per consequens, nec iure diuino, sed positio humano eas deberi, existimant, idq; ex e ratione; quòd quemadmodum ante legem à Moyse datam, decimæ non erant de præcepto, sed tantum de consilio; ita & nunc in lege gratiæ, cum videlicet iam veteris illius legis authoritas, morte Christi abolita sit: tum verò, quòd nõ sint renouatæ aliquo præ-

cepto testamenti noui, non aliter eas deberi, nisi de consilio, dicendum esse videtur. Nam, quamuis leges Moyfi iudiciales & cæremoniales, Christianos obligare nõ possint: attamen morales, etiam in noua lege necessariò omnes ligant. Præceptum verò illud * de decimis, primò & 3 principaliter erat morale, vt potè iure diuino, & naturali ratione inductum, quæ dicitur necessaria ministranda esse à populo ministratibus in cultu diuino: *dignus est enim operari mercede sua.* Matth: ca: 10: Quamuis, quo ad quotam seu determinationem certæ partis, ad iudiciales etiam leges decimæ pertinere videantur, quæ etsi obseruari possint, aut non obseruari, si tamen lege aliqua, siue Ecclesiastica, siue seculari, ac multò magis diuina constituentur, ad earum obseruantiam omnes necessariò obligari. S. Th: 2. 2. qu: 87. probat. In noua etiam lege Euangelij, ius illud vetus renouatum esse, vel inde dici potest, quod Luc: cap: 11. & Mat:

ca: 23. Saluator ipse docet, his verbis: *Ua uobis Scribae & Pharisei hypocrite, qui decimatis mentha & anetum, & cyminum, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicium ac misericordiã, & fidẽ, hæc oportuit facere, & illa non omittere.*

- 4 Quinimò * cùm populus nouæ legis obligetur, ad maiorem perfectionem, quàm populus veteris testamenti, iuxta dictum Christi: *Nisi abundauerit iustitia uestra plusquam Scribarum & Phariseorum, &c.* Matth: cap: 5. maximè verò quòd non minoris sit dignitatis ministerium noui testamenti, quòd à Clericis & Sacerdotibus hodie exhibetur populo Christiano, quàm olim fuit ministerium veteris testamenti, teste Apostolo, 1. Cor: 3. Idcirco meritò, & optima ratione dicendum videtur, quòd hoc Dei institutum & præceptum, magis Christianos, quàm Iudæos stringere debeat. Quo argumento sanctos quoq; Patres vsos fuisse, Sancti Clementis, D. Petri discipuli & successoris exemplum docet, lib: 2. A-

post: Const: cap: 29. & sequen. Et autoritate S. Hieronymi ferm: 219. de Tempore, comprobatur. *Quod de decimis, inquit, primitijsq; dicimus, quæ olim dabantur à populo sacerdotibus atq; Leuitis, in Ecclesia quoque populus intelligitur. quibus præceptio est, non solum decimas & primitias dare, &c. id qui non fecerit, Deum defraudare & supplantare conuincitur.* Ut interim taceam * de 5 perpetua ab Apostolorum, temporibus decimas pendendi consuetudine, vel ipsa sanctorum Conciliorum autoritas diuino iure nixa, idipsū cuius satis manifestò declarat. Nam (vt alia breuitatis causa præteream) in Concilio Moguntinè: tempore Caroli Magni celebrato, cap: 38. sic dicitur. *Admonemus atq; præcipimus, vt decimas de omnibus dari non negligatur, quia Deus ipse sibi dari constituit.* Ex quibus liquidò constat, decimas à Deo, tam in veteri quàm in nouo testamento, ordinatas & imperatas esse, ita vt eas iuris diuini, non autem iuris positiui humani, esse necessariò fatendum sit.

6 dum sit. Ac proinde* ex ordinatione Ecclesiastica, si religiosi, aut alij quipiam sacerdotes scienter omittunt, facere de hoc præcepto conscientiam sibi confitentibus, aut si aliquid dicunt etiam in priuato, quo aliquis retrahatur à solutione decimarum, grauissimè peccant, & pœnâ excômmunicationis incurrunt, de quo est expressus textus in cap: Cupientes. in fin: tit: de pœnis in Clement. Vbi etiam religiosi & aliis prædicatoribus iniungitur, sub obtestatione diuini iudicij, & interminatione maledictionis æternæ, vt quoties prædicabûnt, & confessiones audient, conscientiam auditoribus & pœnitentibus de decimis soluendis facere non omittant. Doceri etiam possent, * Decimas

7 iure gentium introductas esse, si quidem ex historiis prophantis cõstat, populos etiam vera Dei cognitione carètes, suis tamen Principibus & Sacerdotibus, decimas quasi debitum quoddam naturale pensitasse, vt videre est apud

Plin: lib: 12. cap: 14. & 19. Plutarch: in problem: 17. & in vita Syllæ, Macrobi: lib: 3. Satur: ca: 1. & 2. Herod: lib: 1. Cùm enim natura eam notionem in sculpsit hominum mentibus, vt iis, qui nobis operam & ministerium præstant, præmia debeantur, eadem quoq; admonente facilè possumus iudicare, sacerdotibus, qui in populi gratiam multum studij laborisq; impendunt, alimenta esse tribuenda. Et vnde Regibus vedigalia seu tributa, militibus stipendia deberi iudicamus; inde quoq; sacerdotib⁹ decimas esse persoluendas cognoscimus, cùm iis veluti subsidiis vitam sustentare debeant. Ac ne quis dubitare fortè possit, hæc ita se habere, vel ipsius Abrahami exèplo, qui sacerdoti Melchisedeco decimas dedisse, memoratur, facilè conuinci potest. Sed cùm quidam* re- 8 rum præsertim patriarum nimis religiosi obseruatores, iura hæc Gentium & Canonica, tanquam exotica & peregrina à moribus & consuetudini-

tudinibus huius Regni prorsus aliena esse existiment, ut potè nostris hominibus, Regum suorum Constitutionibus, propriisq; Statutis & cōsuetudinibus pro iure vten-
tibus: idcirco missis hisce, iā necessariò antiquissimorum optimorumq; Principum, & Regum Poloniae legibus & institutis, decimas Ordini Ecclesiastico esse adscriptas, probandum erit. Ac in primis Miecislauus, suscepto Poloniae hæreditario Principatu, Anno à Christo nato 965. in fidē Christi sacro baptismatis lauacro initiatus, tanta religionis Christianæ propagandæ cupiditate flagrauit, ut multis statim templis à se ædificatis, censibus, & amplissimis possessionibus, eas locupletauerit; Episcopis institutis, decimas frugum omnis generis, tam de suis, quàm suæ Nobilitatis, adeoq; plebis agris, edicto perpetuo iisdem adscripserit, teste Cromero in vita eiusdem Miecislai, Dlugosso, & aliis. Hanc autem Miecislai piissimi Principis, decima

rum ordinationem seu institutionem, ceteri, qui ipsum secuti sunt Reges, non solum approbârunt; verumetiam, grauissimis pœnis, in eos, qui in pendendis decimis Clero difficiles se præberent, animaduertent; quòd Boleslau cognomento Chrobry, (qui anno salutis 997. regni gubernacula suscepit) fecisse, idem Cromerus attestatur his verbis: *Nulla autem in re Boleslaus erat seuerior, quàm in contemptu religionis, templorum prophanatione, & sacerdotum iniuriis atq; contumeliis vindicandis; ad quæ facinora, cum pleriq; Equestris Ordinis homines, partim pristina impietatis consuetudine, partim licentia militari incitati ferrentur, & decimarum quoq; onus detrectarent, sacerdotesq; pulsarent, in authores quidem pœna capitis animaduertit, ceteros partim verberibus, atq; minis castigauit.* Hæc Cromerus. sed & Dlugossius de eodem Boleslao, hæc memoriæ prodidit: *Nullatenus passus est, inquit, decimarum manipularium pro Ecclesiis & ministris Dei in vniuersis Principatibus suo imperio subiectis, solutionem*

solutionem, aut varietate aliqua di-
minui, aut in dubium aliquatenus
reuocari, sed decreuit & mandauit,
illam esse perpetuam & perennem,
varia vltionis diuina flagella filiis,
nepotibus, successoribusq; suis inter-
minans, si per quempiam illorum
prafatarum decimarum cōtingeret
solutionem intercipi, transmutari,
vel rescindi. At forrè quis hæc*
 9 *Historica esse dicet, eaq; mi-*
noris fidei & authoritatis ef-
se, studio contradicendi alle-
gabit? Fateor testimoniis hi-
storicorum, iisq; que omni ex-
ceptione maioribus ea proba-
ri; at proferat ille mihi statu-
tum, aut legem vnã aliquã
illius temporis, & tunc sen-
tentiæ huius assertor, facillè
palmam obtinebit: sed verius
est, nullas eo tempore, nedū
leges scriptas, sed vix aliquas
litteras apud gentem nostram
exitisse. Nam, vt Cromerus
lib. 1. cap. 3. refert, vix dum sex
centi aut septingenti anni sunt, ex
quo Slauiæ siue Bulgaricæ gens li-
teras vnã cum religione Christia-
na amplexa est. Equidem, qui
huic tam præclaro atq; illustri
Historicorum testimonio si-

dem abrogare velit, cum gen-
 tis quoq; suæ originem, & res
 gestas omnes dubias, incerta-
 tasq; redditurum existimo.
 Tali igitur testimonio, hoc
 est publicis monumentis in
 primis probatum est, Ecclesi-
 asticum ordinem, ad exigen-
 das decimas ius firmum per-
 petuumq; habere, non artifi-
 cio aliquo comparatum, sed
 vnã cum Christi fide funda-
 tum, & ab omnibus Regibus
 & Principibus cōstantissimè
 obseruatum. Verùm enim ue-
 rò* Boleslai vestigiis insistens ¹⁰
 Casimirus Magnus, cū An-
 no 1369. exorta controuersia
 in Minori Polonia esset, inter
 Bodzantam Episcopum Cra-
 couien: & ipsum Casimirum
 Regem, non de iure decima-
 rum, sed tantum de vecturis,
 ac modo decimandi; ita de-
 mum eam litem & contro-
 uersiam sopiuit, vt eam arbi-
 trio Iaroslai Archiepiscopi
 Gnesnen: reliquerit, easq; le-
 ges Iaroslao cēsente, summa
 Senatorum voluntate edide-
 rit, quæ & iura decimarum
 stabiliunt, & modum earun-
 dem per-

dem persoluendarum, præscribunt. Eam verò sanctionē Iaroslai non priuata ipsius auctoritate, sed iussu & mandato ipsius Regis promulgatam fuisse, tam clarum tamq; euidentis est, vt nulla prorsus maiori probatione ea res indigere videatur. Casimirus ipse siquidem eam legem suam, testatur his verbis: *Nos Casimirus Dei gratia Rex Polonia. Significamus tenore presentium, Quomodo cupientes, vt subditi nostri in Regno nostro degentes, præsertim in Regno Polonia, & terris cuiuscung; status & conditionis existant, honestè viuant, alter alterum non ledat, & ius unicuique tribuatur. Præterea de consilio Venerabilis in Christo Patris & Domini Iaroslai, sanctæ Gnesuen: Ecclesiæ Archiepiscopi, necnon Prælatorum, Palatinorum, Baronum, & vniuersorum Nobilium nostrorum de terra Polonia, ad perpetuam rei memoriam Statuta edidimus infra scripta, &c.* Quibus verbis sanè declarat Rex Casimirus, prædicta statuta propter concordiam inter status, à se, non à Iaroslao, cum consensu Prælatorum, &

omnium Ordinum edita esse. Quod non de aliis statutis intelligi debet, nisi de his, quæ eã præfationē Casimiri Regis sequuntur. Statim enim post hæc verba atq; titulum legis, de sola decimarum ordinatione per Iaroslao facta ibidem agitur. Vnde satis manifestè constat, prædicta statuta de decimis in volumine legū nostrarum comprehensa, per Iaroslao quidem iussu Regis congesta, sed per eundem ipsum Regem ac alios Ordines admissa, concessa, & in perpetuum promulgata esse: & idè non Iaroslao voluntati Regis morem gerenti, sed ipsi Casimiro Regi adscribi debent. Nihil enim interest verbis, an rebus ipsis & factis, suam volūtatē Princeps declaret; cū rebus magis, quā verbis leges imponantur. Sed enim * hanc siue legem, siue II sanctionem à Iaroslao quidè scriptam, Regis verò Casimiri iussu editam, in veris Regni legibus esse numerandam, illud præterea probare videtur, quod Vladislaus Iagello, hæc

hæc atq; similia Cleri Priuilegia, in vniuersum lege communi Ordinum consensu lata, approbauerit, idq; in Castris propè Czeryviensko, de Anno 1422. in crastino S. Mariæ Magdalenæ. Cuius Priuilegij verba in codice statutorum Regni sub verbo *Priuilegium*, ita se habent: *Ut subditi & indigenæ Regni nostri, tam spirituales quàm seculares, absq; vlla ambiguitate iuribus & priuilegiis, quæ illis dudum à nostris prædecessoribus diuæ memoria Regibus Polonia, & à nobis sunt concessa, securius uti possent, & potiri, nec aliqua circa eorum continentiam hæsitacione suspendi, omnia & singula priuilegia, iura, libertates, & concessiones nostras, quas obtinent sub quacung; forma verborum, in omnibus punctis &c. approbamus, innouamus.* Quod item ex alio priuilegio eiusdem Regis, de libertatibus Regnicolarum, tam spiritualium quàm seculariũ in Iedna concessio; Cracouiæ verò postmodum, Anno 1433. feria sexta infra octauas Epiphaniæ promulgato, liquido patet. At, quid hac in

parte clarius apertiusq; esse possit, eiusdem Vladislai Iagellonis Priuilegio, in Conuentione generali Petricouie. pro festo S. Adalberti Anno 1458. celebrata, concessio, ac postmodum à Casimiro Rege filio ipsius confirmato, nõ video? Eius enim priuilegij hæc sunt verba: *Noscat igitur, inquit Vladislaus Iagello, tam præsens atas, quàm posteritas futurorum, quòd quanq; sacris canonibus salubriter sancitum, & lege humana utiliter sit prouisum, quòd quicung; Princeps seu Capitaneus, Baro, aut Nobilis, Miles, aut Vassalus, &c. decimas, (quas sibi Deus in signum vniuersalis Domini pro alimento seruientium reddi censuit) rapuerit, inuasit, &c. vbi non solum contra raptores, occupatores, ac detentores decimarum; sed etiam contra omnes id fieri permittentes, seu ratum habentes, pœnas grauissimas constituit. Quo facto simul etiam ostendit, iura decimarum optimo firmissimoque iure niti, neque à quopiã illis derogari potuisse. * Ve. 12* ruenimuerò plenis (vt solent)

B

buccis,

buccis, personabunt hic Ecclesiasticorum aduersarij, Ludouicum Regem ab omnibus contributionibus, censibus Regiis, Nobilitatem Polonam antea fecisse immunē; non potuisse ergo Iagellonē successorem eius, priuata auctoritate Nobilitatem nouis contributionibus onerare. Noua certē, eaq; ridicula confectio, vt is, cui Dominus cēsum sibi debitum remittit, propterea etiam aliis diuersa officia præstare non teneatur. Ludouicus enim Rex, ab iis tantum liberam Nobilitatem fecit, à quibus ipsi potestate Regia licuit, à decimis neque liberat, neq; liberare quidem potuit, cum id ad ius diuinū pertineat, & ante eum Miecislai, Boleslai, & Casimiri Magni leges extiterint, quibus vniuersi ad decimarum solutionem adstringerentur, prout id superius euidentissimis documentis probatum fuit. Ac proinde, cum neq; ex verbis dicti Priuilegii à Ludouico dati, neq; ex sententia, abolitio iuris decimarum, vllō

modo elici atq; exprimi possit; non ex verbis, quia ibi nulla mētio spiritualium personarum; nullum verbum tam de decimis, quàm de abrogandis aliquibus legibus inuenitur; non ex sententia, siquidem vera cuiuslibet sententiæ significatio, ex rebus earumque causis & factis ipsis tum, deprehenditur, cum verba videntur obscuriora. At illius Priuilegii verba ita sunt plana & perspicua, vt ad subtiliorem aliquam demonstrationem decurrere nō sit necesse. Fraus nō legi fit, vbi id quod fieri noluit, aliquis in eam intrudit: necessariò itaq; standum est iuribus & priuilegiis superius recensitis, & tenenda est vniuersalis illa Regula, quam Imperatores circa conclusionem suarum legum edicere solebant hisce verbis: *Quicquid autem hac lege specialiternon videtur expressum, id veterum legum constitutionumq; regulis, omnes relictum intelligant, quod enim non mutatur, cur stare prohibetur?* Cæterum non desunt & alia argumētorum seu probationum

bationum genera, quibus decimarum æquitas, & antiquus vsus asseri & stabiliri possit.

13 Ac in primis* quòd vetustissima extant Priuilegia Ecclesiis quibusdam specialiter concessa, ex quibus constar, Ordini Ecclesiastico statim cum ipsa Christiana religione, ius decimas accipiendi fuisse tributum. Et quidem primò Archiepiscopum Gnesnen: decimas habuisse, antequàm Casimirus Iustus Poloniae Dux esset, ex Priuilegio institutionis vetustissimæ Abbatia Suleiouiens: ostendi potest. Boleslaus enim Pudicus, Anno 1202. in diplomate suo, confirmat & recitat diploma aui sui Casimiri Iusti Anni 1176. in quo sub finem hæc clausula inuenitur: *Sciendum deniq, quòd Dominus Petrus Gnesnen: Archiepiscopus huius sancti operis coadiutor esse cupiens, diuina instinctione, & in ea ex Fulconis Cracouiensis Episcopi petitione, decimam de Suleiom cum pertinentiis suis, decimam de Lãnczno, de Mileiom, &c. contulit fratribus, Ecclesiã quoq, de Balczikow cum decimis, decimam de*

Stãndow, de Pãsturow contulit, & sceilli nostri & sui, & Fulconis Episcopi Cracouiens: munimine roborauit. Istæ porrò villæ, aut sanè ex his pleraq; Casimiri Ducis tunc erant, vti ex eodem Priuilegio colligitur, Archiepiscopus nihilominus in eis decimas possidebat, quas fratribus, petente Fulcone Cracouiensi Episcopo, est elargitus. Hoc idè de decimis Cleri reliqui, ex antiquissimo Priuilegio institutionis Abbatia Wangrouicensis, à Sbilutho Nobili Polono, coram Miescone Duce factò, colligi potest, in quo hæc clausula sub fine adiicitur: *Et hæ sunt villa, quarum decimæ attinent B. Petro, Bãrodzieie, Stofsyn, Bukowa, Dambromniki, &c.* Et deinde: *Igitur si quis hæc violauerit, anathema sit.* Casimirus quoq; Magnus, in singulari ac præcipuo quodã diplomate, Ecclesiã Gnesnè: Cracouiæ Anno 1357. concessit de decimis ita decreuit: *Adjicimus decernentes, quòd milites non impediãt, nec prohibeãt in grandis villanorum suorum venditionem liberam decimarum, nè propter*

pter hoc Deus pronocetur, cum iuxta ius naturale liberum esse debeat, de re propria dissonere prout placet. Iure ergo naturæ & diuino, si Casimiro credamus, decimæ ad Clerum spectant. Idem etiam ipse Rex Ecclesiæ Cracouiensi, Anno 1352. Calend. Iulij. Priuilegium (cuius authenticum in Archiuio eiusdem Ecclesiæ asseruatur) concessit, in quo præcipitur omnibus & singulis colonis & kmethonibus, terras, agros, & prædia quælibet colentib⁹, in suis vel Baronum & militum & aliorum quorumcunque villis Polonicalibus seu Theutonicalib⁹ in tota Diocesi Cracouiensi, vt de cætero, Episcopo & Capitulo, Prælati & Canonicis Ecclesiæ Cathedralis Crac. & emptoribus decimarum, necnō Abbatibus, Præpositis, Prioribus, Plebanis Ecclesiarum Collegiatarum, Parochialium Rectoribus, ac aliis quibuslibet Clericis secularibus seu regularibus, exemptis & non exemptis, in dicta Diocesi commorantibus, decimas fru-

gum suarum cuiuslibet seminis, canopi & lini, tempore messis quolibet anno curribus suis, sine dolo & fraude ad horrea Episcopi & Clericorum, vel alia certa loca villarum, in quibus huiusmodi decimæ consistunt, conducere temporibus perpetuis. Cōstat itidem ex Priuilegio Posnaniae anno 1360. dato, eundem Casimirum Regem concordiam iniisse perpetuo duraturam, consilio Baronum, terræ Poloniae, cum Iaroslao Gnesnen. Archiepiscopo, de decimis, de Maldratis, de Fertionibus ex terris Maioris Poloniae & Lancicie, ad Clerum spectantibus. Sed & Vladislai Jagellonis Regis diploma Cracouiensi Ecclesiæ Anno 1433. specialiter datū, expressè probat, illum ius decimarum, non tantū non aboleuisse, sed etiam decreuisse & statuisse, *vt dum aliquis indigena Regni cuiuscunque status & conditionis existat, propter raptum decimarum, & aliarum rerum Ecclesiasticarum occupationem, &c. sententia excommunicationis iuste fuerit innodatus,*

inodatus, ipsamq; ultra annum legalem pertinaciter sustinuerit, nec curauerit ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ redire, ex tunc anno huiusmodi elapso, omnia eiusdem excommunicati bona mobilia & immobilia, qua tunc possederit, debent recipi per locorum Capitaneos, quibus subiacent, & possidenda tam diu per Capitaneos, quousq; per eosdem excommunicatos, vel per Capitaneos memoratos, de huiusmodi bonis damna, valor rei & interesse lesis, vel iniuriam passis plenariè exoluantur. Quibus solutis, bona prælibata prædictis excommunicatis, non nisi absolutis, erunt restituenda.

Quod priuilegium postmodum Casimirus Rex, filius ipsius, Anno Domini 1458. in Conuentione generali Petricouien: feriâ quintâ post festum S. Georgij celebratâ, in omnibus & singulis punctis & conditionibus, de consensu & voluntate Prælatorum, Baronum, & Consiliariorum Regni, approbauit, innouauit, & confirmauit; præcipièdo omnibus & singulis, præsentibus & futuris Regni Capitaneis, Tenuariis, & coru

Vicesgerentibus, vt præfatum priuilegium seu statutum, in omnibus conditionibus tenant, & ad vnguem perpetuò & inuiolabiliter obseruent. Quod si in præmissorum executione dicti Capitanei, Tenuarij, seu eorum Vicesgeren: remissi & negligètes fuerint, subiicit eosdem excommunicationum sententiis & césuris Ecclesiasticis, in ipsos per loci ordinarios, eorumque Vicarios & Officiales generales fulminandis & promulgandis, tam diu percellendis, quousq; ad eorum executionem curauerint procedere cum effectu. Testis insuper* est¹⁴ vetustissimæ decimas pendendi in Polonia consuetudinis, Innocentij secundi Põtificis, qui post Christi fidem in Polonia receptam, annum circiter centesimum & trigesimũ vixit, Bulla, Anno incarnationis Dominicæ 1136. edita, in qua iam Diœceses in Polonia cõstitutas, & præsertim Gnesnen: cum bonis Ecclesiæ eisdem attributis, nominatim commemorat, & decimas²

B 3

mani-

manipulares cuiusuis generis, etiam ferri, plumbi, pelli-um, mellis, &c. quæ ad Ecclesiam Gnesnensem spectabant, & antea persoluebantur recenser, ipsasque suo quoque diplomate roborat & confirmat. Quam quidem Bullam approbat, & se vidisse testatur Casimirus Magnus Rex Poloniae in suo illo Priuilegio Anni 1357 cuius superius mentio facta est. Atque ita in eorum bonorum & decimarum possessione & usu ab illo tempore Ecclesia Gnesnensis fuit; testis denique est & alia Eugenij Tertij huius nominis, summi Pontificis Bulla, Anno Domini 1148. edita, & in libro Priuilegiorum Ecclesiae Vladislaueni: comprehensa, qua donationem factam Venero Vladislauensi Episcopo Castri Gdansk in Pomerania cum decima, tam annonae quam omnium eorum, quæ de nauibus soluuntur, ratam legitimamque decernit. Testes innumeræ aliæ sanctiones & diplomata vetustissimorum Principum, Premislai Ducis Polo-

niae Anno 1252. item Boleslai in Sochaczew Anno 1292. Semouici, Boleslai alterius, Casimiri, aliorumque Masouiae Ducum Anno 1300. & Ludouici Vngariae & Poloniae Regis Budae 1355. die 24. Ianuarij, aliorumque Poloniae Regum recentiorum, Ecclesiis Poloniae singulariter concessa, quæ breuitatis studio volens atque libens pratero. Alterum verò pro decimarum iure probando & asserendo, etiam illud non postremae auctoritatis videtur esse argumentum, quod ex Regum atque Principum Poloniae desumitur exemplo. Constat enim omnes, qui haecenus vixerunt Reges, decimas ex agris suis Regis, Ordini Ecclesiastico dependisse, atque etiamnum hunc ipsum optimum Principem, nunc feliciter regnantem, in promouendis iuribus decimarum, strenuum zelosumque esse: prout in causa mea cum oppidanis Zatorie: non ita pridem agitata, singulare specimen Maiestatem ipsius dedisse, decretum in ea causa

causa latum, admodum claro documento est; cuius, quo perpetua extaret memoria, tenorem hic adiicere operæpretium visum est.

SIGISMUNDVS Tertius, Dei gratia Rex Polonia, Magnus Dux Libuana, Russia, Prussia, Masouie, Samogitia, Liuaniaq;, necnon Suecorum, Gottorum, Vandalarumq;, hæreditarius Rex. Significamus præsentibus literis nostris, quorum interest vniuersis & singulis, citatos fuisse ad Nos iudiciumq;, Nostrum, literis citationis nostræ secundæ, famatos Proconsulem, Consules, Viceaduatum & Scabinos, totamq;, communitatem Oppidi nostri ac incolas suburbij nostri Zathorien. laneorum atq; agrorum ciuiliu possessores, de officijs ac bonis ipsorum omnibus, ad instantiam Venerabilis Andree Lipski, Ecclesie Metropolitanae Gnesnensis Custodis, necnon Cathedralis Cracouiensis Ecclesie Scholastici, Secretarij nostri. Ideo, quod ipsi in derogationem iurium ac immunitatum Ecclesie Cathedralis Crac. necnon prouentuum ex primæua fundatione diuorum prædecessorum nostrorum, pro Prælatura Scholasterie

Cracouiens. spectantium, diminutionem, decimam manipularem ornis grani & seminis ex agris ciuilibus pro Scholasteria Ecclesie Cathedralis Crac. eiusq; Prælati antiquitus prouenientem, ac pendendam, nec non recensitum actorem vigore iurium concernentem, pro annis tribus inclusiuè, ab anno Milleesimo sexcentesimo undecimo, Milleesimo sexcentesimo duodecimo; & pro anno Milleesimo sexcentesimo decimotertio proximè præterito retinuerunt, & non extradiderunt, imò eandem temerè ac violenter usurparunt atq; receperunt, nec eam ad requisitionem Actoris & antecessorum illius extradere voluerunt, prout citatio præfata taxam mille Marcarum Polonicaium, totidemq; damni continens, latius de præmissis testatur. In termino itaq; hodierno iudicij relationum nostrarum proprietarum ex appellatione a sententia assessorum iudicij nostri, per actorem ad Nos interposita, incidente, & hucusq; continuato, partibus præfatis actore a personaliter. Citata verò per Honoratum Thomam Lypczynski plenipotentem suum coram nobis comparentibus, eumq; terminum attentantib. Et actore a ex sua citatione

citatione contra citatam proponen-
 te, & manipularem decimam à ci-
 tatis exigente. Citata pars extra-
 ctu certo ex libris Beneficiorum de-
 scripto, quo prouentus tantum in
 Specie Ecclesia Parochialis Zatori-
 ensis, non autem Scholasteria Crac.
 (cuius ibidem obiter tantummodò
 mentio facta est) continentur, non
 manipularem, sed pecuniariam de-
 cimam se præstare debere: Antec-
 soresq; Actoris Scholasticos Cracoui:
 in usu & possessione manipularis
 decimæ non fuisse, neq; eam à Ciui-
 bus exegisse contendebat, ac in eam
 rem quietationes plurimorū annorū
 producebat, & ad iuramentū, quòd
 manipularem decimam non pende-
 bant, prouocabat. Ex aduerso A-
 ctore ex primaua Regum atq; Prin-
 cipum Polonia decimarum fundaz-
 tione probante & deducente, quòd
 nimirum decimæ omnis generis
 frugum ab ipso Christiana religi-
 onis in hoc Regno exordio, tam de
 Regalibus, quàm de Nobilium,
 plebeisq; agris Ecclesiastico Ordini
 adscriptæ atq; applicatæ sunt, ac pro-
 inde naturam decimarum à prima-
 ua origine & institutione eam esse,
 ut in manipulis, non verò in pecu-
 niis represententur. Ex libro quoq;

Beneficiorum, in quo specificè om-
 nes prouentus eiusdem Scholasteria
 recensentur, patere, olim ex Oppido
 Zathor manipularem decimam præ-
 stari solitam fuisse; sed postea per
 abusum & negligentiam Scholasti-
 corum Crac: in pecuniariam con-
 uersam esse, hunc tamen abusum &
 negligentiam Antecessorum, Ecclesia
 & sibi præiudicare non posse, & præ-
 scriptionem longissimi temporis in
 rebus Ecclesia, maximè verò in re-
 bus decimarum, quæ à secularibus
 (cum sint iuris diuini) possideri mi-
 nimè possint, locum non habere re-
 plicabat, & citatos pro annis præte-
 ritis, ac in futurum ad extraditionem
 decimæ manipularis compelli expe-
 tebat. Nos cum Consiliariis no-
 stris lateri nostro assidentibus, audi-
 tà & benè consiæratâ partium con-
 trouersia, eorūq; considerato, quod A-
 ctor ex libro Beneficiorum Ecclesia
 Cathedralis Cracou. (cuius semper
 certa & indubitata apud Nos &
 Diuos Antecessores nostros habita-
 fuit fides & autoritas) rescriptum
 coram nobis produxit, ex quo mani-
 festè apparet, Scholasteria quidem
 Cracouien: à primaua fundatione
 decimam manipularem ex Oppido
 Zator attributam, & in prouentus
 illius

illius relatam fuisse, verum postea negligentia & abusu possessorum iniquitateq; temporum, in pecuniarum transmutatam esse. Quoniam verò in bonis, redditibus, & iuribus Ecclesiasticis, tum vel maximè in decimis, quas Deus sibi in signum vniuersalis Dominij pro alimento seruientium reddi censuit, neq; abusus antecessorum, neque prescriptio longissimi temporis obesse potest; ideo inhaerendo vestigiis diuorum antecessorum nostrorum Regum Polonia, qui ab initio introducta Dei beneficio in Regnum & recepta fidei ac religionis Catholica, ex bonis suis Regalibus decimas manipulares Ecclesijs à se nouiter extructis & erectis dicarunt, adscripserunt: decreuimus prout decernimus, Citatos Actori non pecuniarum, sed manipulare decimam prestare teneri, volumusq; ut Citati pro annis quidem prateritis decimo tertio, ac currenti decimo quarto, valorem decime manipularis Scholastico Crac: prestari debita, coram Actis Castren: Capitaneal: Cracouien. in octo septimanis à data presentium computando, iuramento duorum è medio sui (quandoquidem Actor illud illis refert) liquident, ibidemq; statim post prestatum iuramentum

soluant & numerent, sub pœnataxa in citatione expressa, videlicet mille Marcarum Polonica; & in posterum liberam decimam manipulare ex omnibus agris, tam oppidanorum, quam suburbanorum, omnium frugum, tam hyemalium, quam aestiualium, Actori permittant, neq; ullo modo impediunt, quinimò in horreum ab Actore in fundo eiusdem Oppidi assignatum, propriis curribus, prout moris est in Regno, easdem decimas conuehant, sub eadem pœna taxa in citatione apposita. Habent itaq; & habiturae sunt partes terminum, citata prestandi, & decreto nostro presentis satisfaciendi. Actorea verò illud attentandi coram prefato officio Castre: Capitaneali Cracouien: in octo uti promissum est septimanis, à data presentium computando. In defectu verò satisfactionis & solutionis decimæ prefatæ, coram iudicio Nostro comparendi & attentandi ulteriore processum, & ad decernè: quod de iure venerit, in duodecim septimanis à data ibidem presentium computa; quem utrumque terminum, Nos partibus peremptorie prefigimus, assignamus, & conseruamus, presentis decreti nostri vigore. In cuius rei fidem sigillum

C

Regni

Regni nostri presentibus est appressum. Datum Varsovia, feria sextapost festum S. Lucie Virginis proxima, Anno Domini 1614. Regnorum Nostrorum Polon: 27. Suetici verò 21. anno.

Quod sanè piissimi Regis atque Principis nostri decretum, etiamsi de decimis nulla omninò extaret lex, loco legis meritò habendum esset. Est enim omnium gentium, ac in primis Poloniae consuetudo, ut ubi lex scripta deest, ad exempla maiorum ac Regum suorum maximè recuratur, ab iisdemq; quid statuendum, aut sequèdum sit, in dubiis & ambiguis petatur. Neque aliquis existimare debet, meliori còditione, ac maioribus prærogatiuis bona Nobilium, quàm ipsorū Regum esse? cùm omnes, si quæ præcipuè in Regno prærogatiuæ inueniuntur, vel circa Reges potissimùm sunt, vel eorum beneficio, non nisi ab iis solis, cæteris cōceduntur. Nemo autem alteri concedere quicquā potest, quod ipse non habeat. Quocirca Regibus ipsis talem immunitatē

de non pendendis decimis, sibi nunquam arrogantibus, subditi multominus eam arrogare sibi possunt; utpotè, quòd quibuscunq; bonis atque libertatibus fruuntur, eas principaliter nō aliundè quàm à Principibus obtinent. *Si n. inquit S. Ambrosius, filius Dei censum soluit, quis tu tantus es, qui sibi non putas esse soluendum?* Porrò tertium* de *Validitate*,¹⁶ decimarum, ex ipsa præscriptione firmissimum sumi potest argumentum, siquidem statutis Regni dictantibus, triennali alicuius rei possessione ius quodlibet vsq; adeo firmatur, ut nullo modo in posterum ab eo possessor dimoueri queat, prout id ex statuto Casimiri Magni Villiciæ Anno 1368. cōdito, (quod incipit *De cætero statuimus*, in verbo *Præscriptio*) liquidò constat. Quoniam verò Ecclesiasticus ordo, non iam trium annorum, spatio, sed tot seculorum, ab ipso Christianæ religionis principio, in pacifica atque continua decimarum extitit possessione; quomodo igitur ius illud decimarum

cimarum immemorabilis tēporis præscriptione stabilitū, plurimisq; posterioribus statutis approbatum, conuelli aut infirmari potest? Ad extremum, * neq; illud silentio prætereundum esse censeo, quòd in omnibus Cathedralibus Ecclesiis, Codices vetustissimi, iiq; omni exceptione maiores reperiantur, (qui vulgò libri Beneficiorum appellari solent) in quibus omnium & singularum Præbendarum, Canonicatum, Parochialium, & aliorum beneficiorum, dotes atq; redditus, tam ex decimis, quàm ex censibus, aut prædiis seu villis prouenientes, egregio ordine, optimaq; & indubitata fide connotati reperiuntur. Extat in Basilica quoq; Cracouensi huiusmodi liber, à doctissimo illo viro, optimoq; sene Ioanne Dlugosso maiore, Canonico Cracouien: Anno Domini 1448. sanctè & religiosè compositus, atque in charta pergamenæ accuratissimè conscriptus; vt ex ipsius styli atq; characteris vetustate, opus illud non nouū,

aut artificio aliquo comparatum, sed ante tot secula literis traditum, quiuis facilè iudicare possit. Causam verò huius operis, hanc fuisse animaduerti, quòd sub Casimiro eius nominis tertio Rege, Polonia bellis Turcicis atque Tartaricis, post cladè dūtaxat illā Varnè: pressa, opè Nicolai V. summi Pontificis implorauerit, atq; ab eodè decimā decimæ ab Ecclesiastico Ordine pendì solitæ, in subsidiū cōtra Paganos postulauerit. Vt autè earū decimarū mod⁹ & ratio, meli⁹ exactiùsq; cōstare posset, à Sbigneo Cardinali Episcopo Cracouien. prædicto Dlugosso id oneris impositum, fuit, quo is per modum visitationis generalis, de vsu & possessione earum decimarum, quæ & quales singulis beneficiis tunc temporis applicatæ essent, sedulò inquireret, eaq; omnia diligentissimè literis connotata, in Archiuum Ecclesiæ eiusdem referret. Nec est quòd quispiam cauillationibus assuetus, huic vetustissimo operi, ac si nullis authenticis documentis stabilitum

fit, fidem & authoritatē demere præsumat. Nam si libris Mercatorum, (quæ illi Regesta vocant) maiores nostri tantam fidem adhiberi voluerunt, vt debitum in illis connotatum, siue Nobilis, siue alius quispiam, nulla ratione negare possit, (prout id ex cōstitutione Sigismundi Regis, Anno 1540. lata, quæ sub titulo Mercatores, in volumine statutorum continetur, liquidò constat) cur augustissimo huic operi, nō à priuato quopiam leuioris sortis homine, sed à viro nobilissimo, omnique fide dignissimo, composito, tanto maior fides atque authoritas præstari nō debeat? An maior est fides alicuius circumforanei, quàm sacerdotis, an aliquot recentium chartarum hinc inde variis mendis atq; expunctionibus adspersarum, quàm libri vetustate conspicui, atq; perpetua veneratione digni, maior authoritas esse debet? Pudeat nobilem virum talia cogitasse, nedum proloqui; maximè verò, quòd Dlugossius rem, nō nouam, neq; arbitrio suo,

sed iussu & mādato sui superioris, diligenti inquisitione præmissa, quæ cuiq; Ecclesiæ seu Præbendæ, tunc temporis applicatæ fuerunt decime, recēsuerit. Neq; minor* pro-¹⁸culdubiò librorum quoque Retaxationum fides & autoritas esse debet; nam & hi nō in fauorem Cleri, sed pro vsu & cōmodo Reipub: conscripti esse censentur. Cū enim pro defensione Reip: (vt verbis statuti loquar) & tuendis finibus Christianorum, ab incursione infidelium, & liberatione captiuorum de potestate ferocissimæ gentis Tartariæ, contributio illa in singula capita, (quæ in iure Capitatio appellari solet) in Conuentione Regni Bidgostia, Anno 1520. sciliceretur; Ordo quoque Ecclesiasticus, eam, pietissimi Regis Sigismundi primi, defendendæ patriæ curam & sollicitudinē egregiam, pro modulo suo promouere cupiens, facillè huic cōtributioni assensum suum præbuit. Ac proinde vt eò diligentior huiusmodi cōtributionis exactio fieret, placuit eidem,

eidem, præuiis iuramētis beneficiatorum, nouam omnium beneficiorum Ecclesiasticorum taxam seu descriptionem instituere, quò nimirū qui singulis beneficiis accesserunt, tum qui successu temporis ab illis abstracti sunt prouentus, liquidò cōstaret. Nemo autem præsumitur uoluisse tūc temporis augere beneficiorum suorum reditus, siquidē tantò maior contributio illi soluenda erat, quantò ampliora & pinguiora beneficia possideret; quē admodum neque seculares fundorum suorum auctione fieri libenter patiuntur, quinimò, quādo publicè aliquid contribuendum illis est, mox ad Regesta, seu quietationes Anni 1578. tanquam ad sacrā anchoram confugere solent. Vnde neq; illud quenquam mouere potest, quod aliquando libri Beneficiorum cum libris Retaxationum non cōueniant; nam non nouum, neq; inusitatum est in rebus humanis, quòd dominia rerum tractu temporis mutantur, aut in alios transferantur

uariis atq; diuersis modis, ita ut quod optimo iure huic vel illi hodie competebat, cras in bonis vel dominio sit alterius. Cuius rei exempla, non solum in Actis terrestribus, sed etiā in Tribunalis Regni, passim obuia sunt; non tamē ob istiusmodi mutationem, & uarietatem, Actis publicis vitiū falsitatis obiici aut imputari potest. Caterum iura *decimarum, nō (ut falsò quidam autumant) à Nobilitate, aut priuatis quibusdam personis Clero, præsertim inferioris Ordinis sacerdotibus primò & principaliter attributa & fundata esse; sed ex primæua illa Regum atque Principum Poloniæ (de quibus supra fusiùs dictum est) fundatione, Episcopis huius Regni facta, dependere, atq; ab ipsis postmodum cæteris Ecclesiis, pro arbitrio suo, vel ad postulationem fundatorū Ecclesiarum, donata atq; applicata fuisse, claro admodum testimonio Cromeri probari uidetur; qui de Miecislao uerba faciens, ita de his quoque memoriæ prodidit: *Decimas,*

inquit, *omnis generis frugum, de suis iuxta ac Nobilitatis plebisq; agris, edicto perpetuo Episcopis adscribit. Inde autem inferioris ordinis sacerdotibus, & ministris Ecclesiasticis, Prælati videlicet (ut vocantur) Canonicis & Parochis, in sua cuiusq; Diœcesi, certæ portiones, Episcoporum arbitrio iure sempiterno decise & attributa sunt, ut essent ij socij, consiliarij, & administri ipsorum, in propaganda ac tuenda religione cultuq; diuino. Hæc Cromerus. Quamuis inficiari nõ possimus, ab Episcopis etiam ipsis, & aliis Clericis atque Nobilibus, Ecclesiis & Monasteriis diuersis, non decimas tantum, sed bona quoq; patrimonialia interdum attributa donataque fuisse; cuius rei si quispiam fortè de ea dubitaret, multa præclara posset adferri testimonia; nunc verò vnicum saltè diploma, illudq; admodum singulare, eò quod priscam illam redeat religionem & pietatem, hic inferere sufficiat.*

In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Quia nos, qui dispensatores Ecclesiæ sumus, amplius ceteris donis debemus, & quod plura de

donis eius ipso largiente accepimus, eò sanè vigilantius nobis curandum est, ut quæ nostræ tutela credita sunt, sic studeamus procurare, ut quando messis diuina aduenerit, fructum nostri laboris mereamur percipere. Honestum ac beatum esse, constat votum, imò sanctum & laudabile patet esse commercium, dare sua transitoria, & recipere pro his æterna, terrena sibi displicere, & cælestia possidere. Huius itaq; tam sanctæ negotiationis amore, ego Ioannes Poloniarum Archiepiscopus, superna inspirante gratia, meduliter agnoscens decorem domus Domini, & locum habitationis gloria sue diligens, simulq; in libro vite cum iustis conscribi cupiens, patrimonij mei liberam portionem, villas scilicet has, Rachocino, Potok, Lisbakomo, Luncino, Rákomo, Tarsowa, Chorema, cum decimis suis: præterea Episcopus bonæ memoriæ Mauritius, qui eandem Ecclesiam consecrauit, & Rádosth successor suus, decimas super villas has addiderunt sub anathemate, Osárovice, Prenzylawe, Conary, Michowo, Bechlowo, Borowa, Procopa, Lunowo, omnium bonorum largitori Domino ad gloriam & laudem, eiusq; genitrici, necnon decimam villæ, quæ
vocalur

vocatur Hoſſyce Beato Adalberto ad honorem, cum intima deuotionis humilitate concredidi, & exinde in vna conſcriptarum villarum Briſinik, videlicet domicilium Domino fieri, dotari, inueſtiri, cum deuoti deſiderij puritate inſtitui. Pro cuius domicilij ſpiritualiter diſponenda gubernatione, pro continuanda ibi diuina ſeruitutis adminiſtratione, pro ſtatuenda etiam ibidem Regularis ac ſpiritualis diſciplina religione, viros quosdam ſpirituales, militantes Domino ſub regula Beati Benedicti in Ordine ſancto Ciſterciensium, à quo ſequeſtrata eſt omnis iniquitas, vel proſus relegata impietas, prout potui reuerenter aduocauit, ſuſcepi, dilexi, locauit. Quibus in eodem Bryſynek loco ſpiritualiter degentibus, villas particularitas cum redditibus earum vniuerſis, in uſum liberrimum extunc & in perpetuum, quaſi pauperibus Chriſti, pauper ipſe, ſine vlla contradictione delegaui. Quas ergo oblationes noſtra deuotionis, pias & vt ſperamus Domino acceptas, ac in membrana literis ſignari voluimus, ad notitiam ſucceſſorum noſtrorum, vt inuiolabile obtineant per ſuccedentia tempora, caram ipſi imprimi præcipimus inſignitam ſigillo no-

ſtra dignitatis, & auctoritate Domini Noſtri IESU CHRISTI, necnon & præcipuorum Apoſtolorum Petri ac Pauli, ac Domini noſtri Romane ſedis Epifcopi, & omnium Orthodoxorum Patrum, & noſtri banni ſententia eis conſumationem illibatam indicimus, ne quiſquam vel magnificentia homo, vel potentia, præſumat ſupradicta donaria aliqua ratione alienare ab Eccleſia, cui donata à nobis tanta auctoritate conſtant. Si quis autem in tantâ mentis ſua cecitate ceciderit, vt poſt hæc noſtram confirmationem adeo terribilem, prædictam oblationem quocunq; modo inquietare præſumpſerit, ſciat ſe cum Iuda proditore Domini noſtri Ieſu Chriſti ſententiam æterna damnationis ſubiturum, niſi fortè pœnitentia ductus, cuncta ablata legaliter Eccleſiæ reſtituat quam laſit, cum omni compensatione Canonica. Obſeruatoribus verò, ac amatoribus huius noſtri inſtitui, ſit Domini pax & gaudium cum omnibus Sanctis, nunc & per infinita ſecula. Facta autem eſt hæc oblatio, ſiue donatio noſtra humilitatis Anno Domini, Milleſimo, Centeſimo, Quinquageſimo quarto, prima ſedis Pontificalis regimen tenente, Domino digno ac verò

ac verè Beato Eugenio; necnon
Boleslao, Mescone, Henrico germani-
nis fratribus, Principatum in Polo-
nia tenentibus, multis astantibus
Nobilibus, quorum hæc sunt nomi-
na: Ego Ioannes Archiepiscopus,
& Clemens frater meus. Domini
Iáczo, Michorá, Miechislaus, Mar-
tinus, Zbiluth, Nicolaus Tribunus
Comes Bogemelucium.

20 Sed & illud * huic rei non,
exiguo argumento esse po-
test, quòd etiamnum de no-
ualibus per progressum faci-
endis, decima soli Episcopo,
nò autem illi, qui ex antiquis
agris decimam percipit, de-
beatur: iuxta præscriptum,
statutorum Regni, de quo vi-
de tit: de decimis. Cui adsti-
pulantur hac in parte etiam,
statuta Prouincialia, vsusque
& praxis huius Regni. Vnde
necessariò dicèdum videtur,
eas decimas, quas nunc quili-
bet beneficiatus possidet, vel
quas sibi deberi autoritate
libri Beneficiorum compro-
bat, antiquitus à superioribus
Episcopis illi applicatas atque
donatas fuisse, vt iam necesse
non sit, de titulo seu donatio-
ne huius vel illius decimæ cu-

riofius inquirere; satis est, ià
abundè probatum fuisse om-
nes Regnicolas ad præstatio-
nem decimarum, Episcopis
obligatos esse, nec quenquã
ab iis immunem fieri posse. Si
itaque quispiam huic vel illi
sacerdoti detrectet concede-
re ius decimandi, vtique ne-
cessariò ad Episcopum illa per-
tinebit; qui cùm iuri suo de-
rogari patiatur, non est cur
Nobilem, seu quempiam aliù
iuri decimandi obnoxium, id
afficere debeat? Ac proinde
* neque illud multùm attendi ²¹
debet, quòd plerique nescio
quam præscriptionem Eccle-
siastico Ordini obicere so-
lent, ac si ob lōgam intermis-
sionem iuris decimandi, iure
suo priuari debeat, ipsi verò
ius illud sibi acquirant? Equi-
dè nihil eò absurdius, nihilq;
incōuenientiùs dici posse pu-
to, siquidem laicus, spiritua-
lia (quale est ius decimarum)
possidere nò potest; Sine pos-
sessione verò nemo præscri-
bit. Quinimò, neq; libertatè
à solutione decimarum, præ-
scriptione aut consuetudine,
aut aliò quopiam modo laic^o
confe-

consequi potest, idq; ob eam rationē, quia ius diuinum aut naturale per consuetudinē & per consequens per præscriptionem tolli non potest, etiam si mille anni transferint, secundum Ioannem Andr. in cap: 2. de Præbend. lib: 6 per text. in cap: *Causam*, extra de præscriptionibus. Quod eò min⁹ locum habere debet, si per vim & iniuriā (sicut plerumque apud nos fieri solet) huiusmodi iura decimarū ab Ecclesiis abstrahantur. Atq; hæc de iure decimarū Ecclesiastico Ordini, diuino & naturali iure debitarum, statutis atq; priuilegiis Regum & Principū Poloniae adscriptarum, vsu denique & præscriptione tot seculorum roboratarum, dicta sufficiant.

22 Quod si *quispiam fortè prolixitatis in hoc tractatu per-tæsus, metas instituti mei me excessisse redarguat, is non frustra me huic labori, mihi alioquin etiam multū operoso tantū insudasse sciat velim. Cum n. tot Aduersarios Ordinis Ecclesiastici, tot impugnatores iuris decimarū, tot

deniq; Cleri accusatores, qui graues minimèque tolerandas exactiōnes, atque insolita quædam sibi à Clero imponi oneratemè queritarur, in hoc Regno reperiri animaduertentem; eum verò, qui scripto aliquo in lucem edito, æquissimam hanc Ordinis Ecclesiastici causam defenderet, neminem (præter Anonymum quendam) esse scirem; optimo pietatis atq; iustitiæ zelo ductus, hunc laborem necessariò subeūdum mihi, eaque omnia paulò altius repetenda esse duxi, vt nimirum hac ratione, vel ij saltem, qui non odio in Clerum, sed fortassis quadam ignorantia culpa laborant, remeliùs intellecta, causæ huius æquitatem compertam exploratamque habeant, atque in posterum huiusmodi querelis, accusationibusque Cleri abstineāt. Nam alioquin, qui diuinæ legis sanctitatem, aut nesciendo omittunt, aut negligendo violant, & offendunt, sacrilegium committunt, leg: 1. Cod: de crimine sacrilegij.

QVÆSTIO II.

Suspensio decimarum ad compositionē inter status, an iuribus Ecclesiastici Ordinis derogare possit, necne?

SVMARIA.

1. Constitutiones Anni 1578. & Anni 1581. an derogent iuribus Ecclesie antiquis.
2. Compositionis definitio iniqua, & à vero sensu aliena.
3. Legum antiquarum abrogandarum modus.
4. Obiectio, quòd stante compositionis termino, decimas repetendi non videatur facultas esse concessa.
5. Terminorum prorogandorum in praxi duplex modus.
6. Suspensio decimarum, post peracta prima Comitia Regni, meritò expirare debuerat.
7. Absurdum quale foret, si compositio de decimis, arbitrio decimas debentium committeretur.
8. Constitutionis Anni 1581. verba quid in se contineant.

9. Recessu anni 1588. compositioni faciendæ, proximè sequentia Comitia assignantur.

10. Compositioni tacita status secularis dissimulatione, videtur esse renunciatum.

11. Constitutiones recentiores de compositione faciendæ, cur suum non fuerint sortita effectum?

12. Protestatio Ecclesiasticorum, quòd non per illos steterit, quin minus compositionis negotium ad effectum deduceretur.

ETiam illud* vulgò iactare quidam solent; Constitutionem nouam compositionis inter status faciendæ, à Stephano Rege in Conuentione generali Varsouienfi, Anno Domini 1578. promulgatam, atq; postmodum ab eodem Rege Anno 1581. repetitam, antiquis Ecclesie iuribus derogasse, atque ita illis legum vinculis se iam solutos esse; siquidem posteriora in iure ligant. Eam verò compositionis posteriorem legem nec obligatoriam esse, nec iudicalem, imò vim omnē superiorum in ea materia legum, legali obligatione ac necessitate

tate exutam, in solum cōsensum & liberū arbitrium partium esse trāslatam, vel ipsius compositionis natura declarat, quā decimarum actiones, ab omni foro & iudiciis sunt exclusæ. Vnde concludunt, omni iure atq; aditu ad repetendas decimas ordinem Ecclesiasticum istis legibus recentioribus, non solum penitus esse priuatum, sed necessariò expectandū illi esse huius compositionis exitum. At nè quispiam fortè, tam speciosa eorum, qui multum sibi arrogant libertatis argumentatione in errorem manifestissimū inducatur; tam constitutionem superiùs cōmemoratam, quàm ipsius verbi compositionis vim & interpretationē, penitiùs cognoscere operæpretium est.

2 Puto* quemlibet mediocris etiam iudicij hominem facile perspicere posse, quàm sit iniqua, & à vero sensu aliena, eiusmodi compositionis definitio, ex solis verborum aucupii concinnata. Illis enim constitutionibus quid aliud præscriptum est, nisi vt exe-

quutio decretorum de decimis, ex bonis hæreditariis Nobilium, (iure cuiuslibet in eo statu prout nunc est permanente) transferatur ad compositionem in proximo Conuentu perficiendam. Quoniam igitur Cōstitutiones prædictæ, differunt tantūmodò, & suspendunt decimarum, causas & actiones in aliud cōmodius tempus, idq; insuper tali cautione adhibita, nè videlicet tali prorogatione termini, ius alicuius partis de suo moueatur statu; idcirco non video, quā fronte eas iuribus Ecclesiasticis derogare, vel de autoritate veterum legum detrahere, aut deniq; aliquid noui statuere voluisse, quispiã affirmare audeat?

Leges* siquidem non alio, 3 quàm quo cōstituuntur modo, id est per verba aperta, plana, expressa, rem & sententiam explicantia, & non per subtiliores aliquas interpretationes abrogari solent. Vnde consequens est, posteriores leges eatenus derogare prioribus, quatenus priores contraria lege posteriori specialiter,

cialiter & nominatim abrogatæ fuerint. Quæ quidem sententia, eleganter explicatur priuilegio cõfirmationis Stephani Regis, in Conuentione generali Coronationis ipsius, Anno 1576. factæ, cuius est tenor: *Quoniam, inquit, Antecessores nostri suarum constitutionum à fundamento confirmationis iurium initium sumebant, nè per nouas sanctiones vetera loco suo moueri videantur, ideo nos nolentes ea in dubium vocari, vestigijs antecessorum nostrorum insistentes, omnia iura, priuilegia, confirmamus, approbamus, &c.*

4. At sagacior* forè quispiam etiam illud hic obiiciet; quòd etsi expressè his legibus sublatum non sit ius repetendarum decimarum, cum tamen stante eo compositionis termino, rem prosequi licere nõ sit permillum, pro vetito id esse habendum. Facilis admodum, eaq; per se plana adhæc solutio dari potest. Si n. alicui vetera eaq; integra constant iura, quid in promouendis illis noua concessione opus est? Non nouum fanè eiusmodi prorogãdorum terminorum

seu suspensionum modum, quinimò inter priuatos quoque vsitatissimum esse, praxis continua docet.

Quod* ex statuto Sigismūdi Regis anni 1523. sub litera *Termini*, euidentissimè liquet; vbi duo genera harum suspensionum præscripta habemus; Vnum, cum Iudex competēs motu proprio ex certis respectibus, causam inter partes litigantes ad aliud iudiciorum tempus differt. Alterum, cum de cõsensu & voluntate partium, itidem transfertur terminus in aliud tempus. Quo vtroq; casu, id potissimum edici solet, nè ius partium lædatur, sed saluum integrumque permaneat. Ac proinde, sicut in priuatis terminorum prorogationibus, elapso tempore dilationis, ad prosequendam continuandamque causam, sine præiudicio iuris sui partes admittuntur; ita quoque in hac publica (vtri asseritur) decimarum suspensione, nõ est cur Ecclesiasticus ordo, de noua aliqua ius suum prosequendi facultate, nimium anxius sollicitusue esse debeat?

Verum-

6 Verumenimuerò* postquã prima Regni Comitìa compositioni huic assignata, post illam Regis Stephani Constitutionem præterierant, suspensionem istam iam penitus exspirasse quis dubitare potest? Id enim cum ex ratione appetitissima, tum ex verbis ipsius constitutionis plenissime ostenditur. Ratio est, quia aliquin absurdissimum id foret, si non proxima Comitìa, sed incertum compositionis tempus ea suspensione relinquere, ita nimirum, ut nisi finita quocumque compositione, Clero ad iustitiam aditus patere debeat.

7 Hoc enim* ex eo sequeretur, quòd cum ea cõpositio, illorum qui iuri decimarum sunt obnoxij, consensum & voluntatem necessario requirat, possent ipsi in perpetuum dissentire, nè compositio illa effectum fortiretur, atque ita ius decimarum, vel per indirectum eluderetur, vel penitus aboleretur. Quo quid alienius, quidue absurdius dici potest? Quis enim rerum suarum tam prodigus esse

ensebitur, qui rei debitæ solutionem, arbitrio sui debitoris committere velit? alioquin idem fortè eueniret illi, quod cuidam, eligendi stipitis in quo strangularetur, facultatè ipsi facinoroso tribuenti, accidisse memoratur.

8 Quantum* verò attinet dictæ Constitutionis Anni 1581. ipsa verba, neminem esse arbitror, qui in alium sensum, ea retorquere possit, quàm quòd ad proxima Comitìa referantur; cum expressè ibi dicatur: *Exequutionem decretorum de decimis ex bonis Nobilium, ad alterum Conuentum suspendimus, ubi etiam compositio fieri debet, sine praiudicio viriusq; partis.* Quod si illa verba ad alterum Conuentum, non de proximo, sed de tertio, quarto, quinto, aut deinceps in infinitum accipienda forent; vereor. nè contra vulgatissima & certissima iura id fieret, quæ omnes & singulos actus prima vice terminari, & infinitatem in iure apprimè vitandam esse præscribunt. Sed & illud huic interpretationi, quòd ibidem, adiicitur: *in quo*
D 3 Conuen-

Conuentu fieri debet etiam *compositio*, optimè conuenit. Nam si ad compositionem, quodcumque futuram, & non ad certum Conuentum, fieret ista suspensio, nihil certè adiceret hæc ipsa clausula. Sic & dictio *etiam*, quam vulgò cõstat alterius rei esse implicatiuam, minimè quadraret. Ac multò etiam, minus quadrarent vltima illius constitutionis verba, *sine præiudicio vtriusq; partis*. Nemo enim existimabit vnquam, absq; Cleri præiudicio fieri posse, vt suspensio solutionis decimarũ, pro debitorum arbitrio in infinitum protrahatur.

- 9 Sed esto sanè * quod illa verba *ad alterum Conuentum*, in contextu dictæ Constitutionis, non de proximo, sed remotiore aliquo Conuentu intelligi oporteat, quid iam Constitutioni seu recessui (vt vulgò vocant) Anni 1588. in Coronatione Sereniss: moderni Regis promulgato, obii ci queat, non video? vbi expressè & nominatim id cauetur, quòd *compositio* toties nominata, in proximè sequē-

tibus Comitiiis determinari debuerit. Licet verò Comitia sequenti statim anno, puta 1589. Varsoviæ celebrata, fuerint, nullum tamen ea cõpositio nedum exitum habuit, sed neque vlla ab istis suspensionis sepius commemoratæ assertoribus, eius rei facta fuit mentio.

Vnde necessariò* dicendum¹⁰ videtur, illos hac sua tacita, dissimulatione, huius iuris beneficio, pro se (vt illi existimant) introducto renunciassè, atque eo facto, finitam sublatamq; iã penitus esse dictam suspensionem, agnouissè. Atqui certè satis hoc esse deberet, vt nè amplius in posterum Ordini Ecclesiastico obiectaretur hæc suspensio, vtq; iam tãdem iurisdictio Ecclesiastica reassumeretur, & Capitanei officij sui memores, sententias illorum præsertim pro decimis latas exequerentur; sed nescio qua ratione, hoc Lernæi istius monstri caput, iuris atque iustitiæ celo, toties præcisum atque iugulatum, tam facilè reuiuiscat.

Nam

11 Nam * & recentioribus aliquot Comitibus, maximè verò Anni 1607. item Anni 1609. eandem cantilenam de compositione repetitam fuisse, liquidò constat; vbi non iam proxima Comitibus, (quemadmodum in anterioribus legibus fieri solebat) sed certum atq; determinatum tempus, putà dies Diuo Martino Episcopo & Confessori sacratas, eiusdem anni, perficiendæ huius compositionis causa, autoritate publica præscriptus fuit. Etsi verò Clerus huius Regni, pro tempore dieque assignato, Varsouiam (vbi negotium hoc tractari debuerat) frequens admodum confluxisset; attamen secularis status vel culpâ vel negligentia id euenit, quò re infecta (præmissa tamen prius ab Ecclesiasticis solenni protestatione) inde discessum sit.

12 Eius verò * protestationis, (nè cui res hæc ignota esse videatur) exemplum, consultò hic adicere volui, cuius is est tenor: *Coram Officio & Actis presentibus Castren: Capita-*

neal: Varsouien. constituti personaliter Illustrissimi & Reuerendissimi Domini, Petrus Tylicki Episcopus Cracouien. Albertus Báránowski Episcopus Vladislauien: & Pomerania, Laurentius Gębicki Episcopus Culmensis: necnon Reuerendi Nicolaus Pacz, Episcopus Metonien: Suffraganeus Vilnen. Michael Malisowski Abbas Sanctæ Crucis, Stanislaus Romisowski Abbas Paradisten. Franciscus Lipski, Adamus Nowodworiski Canonici Gnesnen. Albertus Báránowski de Báránow Præpositus Kościelnen. Albertus Drwalenski Custos Czuzelouiensis. Valentinus Wárgocki Decanus Leopoliën. Hieronymus Ręczáyski Archidiaconus Cracouiensis. Nicolaus Dobroćieski, Andreas Lipski Canonici Cracouien. Paulus Sczerbic Præpositus Sandomirien. Ioannes Albertus Grochowicki Præpositus Vladislauien. Baltazar Miaskowski Archidiaconus Pomerania, Nicolaus Iasiniski Cantor Vilnen. Ioannes Gorski Archidiaconus Pultouien. Melchior Eliasomic Parochus Crosnen. Mednicen: Diæcesis; suo, & aliorum omnium, ex omnibus Diæcesibus, ad negotium infra scriptum deputatorum

torum nomine, solenniter protestati sunt. Quia ipsi, ne Constitutioni Conuentus generalis Varsouien. proximè præteriti, (citra tamen approbationem quarundam Constitutionum, in iisdem Comitibus in præiudicium Ordinis Ecclesiastici, inuitis, imò insciis & non consentientibus Senatoribus eiusdem Ordinis vniuersis latarum) defuisse viderentur, quâ vtrique statui, tam videlicet spirituali, quàm seculari sancitum est, ut spirituales quidem ex Diœcesibus suis, seculares verò ex Palatinatibus deputatos suos, in pari numero, Varsouiam pro festo Sancti Martini proximè præterito mittant, ad tractandum negotium compositionis inter status spirituales & seculares, iam inde à multis annis motum, & aliquoties diuersis temporibus tractatum; nouissimè autem, modo quo supra dictum est, pro die & tempore superius expressis institutum. Habitis primùm per omnes Diœceses Synodis, indicta etiam Synodo generali Prouinciali Petricouien. non parcendo molestiis & sumptibus, his vndique periculosis temporibus, huc Varsouiam in pleno ex parte sua numero conuenerunt, paratiq;

fuerunt ad omnia, quacunque ad complanandas differentias vtring, inter status spirituales & seculares exortas, retinendamq; charitatem fraternam, & Republica tranquillitatem spectare videretur. Sed cum iam rem ipsam aggredi instituerent, animaduertentq; magnam partem deputatorum secularium, tam ex Senatorio, quàm Equestri ordine ex præcipuis Palatinatibus, quos potissimum hoc negotium compositionis concernere videbatur, desiderari: ita, ut qui presentes aderant, obstante maioris partis absentia, nihil se posse in eo negotio tractare, iudicarent. Ordoq; spiritualis videret, ad eam compositionem totam ferè partem, cum qua negotium compositionis tractandum erat, abesse. Magno cum animi dolore à re toties tentata supersedere coacti sunt. Quapropter quemadmodum, in consessu communi coram iis, qui presentes aderant protestati sunt, ita iterum atque iterum, coram Officio præsentis solenniter protestantur, tam suo, quàm totius Ordinis Ecclesiastici Regni Polonia, & Magni Ducatus Lithuania nomine, quòd non per illos stetit, quominus præmissa effectum

effectum suum sortita fuerint, sed per eos, qui ex Ordine seculari ad tractandum negotium præfatum non conuenerunt; præcauendo hac in re indemnitati iuris sui, quòd hic & ubiq;, quolibet loco & tempore, coram quibuscunque instantiis & iudiciis, saluum & integrum esse volunt. Quæ quidem protestatio ad Acta præsentia suscepta est. Actum &c.

Hinc itaque facilè iudicari potest, cuius culpa id acciderit, quominus dictæ compositioni finis impositus fuerit; Ecclesiasticis certè, vel ob eam causam, adscribi ea culpa non potest: siquidem & si huic compositioni, (quæ de rebus tantùm controuersis ac dubiis, non autem de certis, & iusto atque proprio iure, ad aliquem, pertinentibus, regulariter fieri solet) legibusq; de ea sancitis nunquam, consenserint, quinimò expressè & solenni ritu contradixerint; attamen fraternæ charitatis cum Statu & Ordine seculari conseruandæ causâ, etiam hac in parte illi hanc gratiam præstare cupiebant, si non tot variis

artibus simulatæ huius compositionis negotium, toties elusum fuisset. Quare, vt hanc totam disputationem, de compositione, eiusq; prole genuina suspensione concludam, nihil magis sacris præceptis atq; institutis, Regniq; legibus consentaneum, nihil rectæ rationi conducibilis, nihil denique Christiano homine dignius esse existimo: quàm vt decimæ, quibus iure debentur, sine fastidio, atque scrupulosis istiusmodi quæstionibus omissis, dependantur. In quo, si nõ duros nec difficiles nos præberemus, & affluentiam omnium rerum ipsi abundaremus, & Clerus à talibus vexationibus immunis, Dei ministerio uocationiq; suæ, impensius vacaret. *Maiores enim nostri, inquit sanctus Augustinus, idè copis omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant, & Casari censum reddebant; modo autem, quia discessit deuotio Dei, accedit indictio fisci. Nolimus partiri cum Deo decimas, modò autem totum tollitur.*

QVÆSTIO III.

De Iurisdictione Ecclesiastica, & an causæ de decimis coram seculari Iudice tractari debeant?

S V M M A R I A.

1. Clericus potest convenire laicum coram Iudice Ecclesiastico.
2. Decimarum causa ad forum spirituale pertinent.
3. De decimis quatenus agitur iure petitorio, censentur pro re spirituali, secus, quando agitur possessorio.
4. In Regno causis de decimis soli Iudices seculares cognoscunt.
5. Iurisdictiono Ecclesiastica quomodo olim Ordini sacro constabat.
6. Statutum Sigismundi Regis anni 1543. abrogatum sit, necne?
7. Adnotatio compilatoris Statutorum Regni, de abrogatione Statuti Anni 1543. quomodo intelligenda sit?
8. Constitutiones quedam Statuto Herborti adiectæ, non vsq; adeo receptæ sunt.
9. Inhibitio Sigismundi Augusti

Regis, Anni 1565. executionem decretorum de decimis prolatorum, impediuisse videtur.

10. Modus atque forma condendarum legum in Polonia.
11. Inhibitioni Sigismundi Augusti Regis, Ordinem Ecclesiasticum contradixisse, probatur.
12. Authoris conclusio, quod ob iurisdictionem Ecclesiasticam impeditam, gravissimis sceleribus fenestra aperiatur.

Regulariter* Clericus potest convenire laicum coram Iudice Ecclesiastico, quando agitur de re Ecclesiæ vel Clerici; per textum in cap: Si Clericus. 5. tit: de foro competenti. Ratio est, quia ex mala detentione, quæ in dubio præsumitur, ex quo res est Ecclesiæ, pro sacrilegio censeri debet; prout in cap: Cum sit. 8. in verbis: In favorem Ecclesiæ est introductum, ut malefactores suos, qui sacrilegi sunt censendi, venerabilium locorum rectores, possint sub quo voluerint Iudice convenire: tit: de for. comp: disponitur. Sacrilegium verò crimine Ecclesiasticum cap: in Canonib. 57 caus. 16. q. 1. probatur.

Ac pro-

2 Ac proinde, * quia decimæ sunt res spirituales, & redditus Ecclesiæ, per textum, in cap: *Tua*. in verbis: *Porro, cum laicis nulla sit de spiritualibus condendi vel disponendi facultas, imperialis concessio, quantumcunq; fiat generaliter, neminem potest à solutione decimarum eximere, quæ diuina constitutione debentur*, tit: de decimis, primitiis, & oblat: iure merito decimarum controuersia, ad forum spirituale, seu ad Ecclesiasticum Iudicem, pertinere debent, siue reus sit clericus, siue laicus, per textum in cap: *Dispendiosam*. Clement. de Iudic: & in cap: *Literas*. de iuram: calum: & tot. tit: de decimis. Fallit enim illa regula, quod Actor sequi debeat forum rei, cap: *Cum sit*. 8. tit: de foro competenti.

3 Quod tamen * eatenus verum esse dicendum videtur, quatenus de iure, (an videlicet decimæ debeantur) non autem de facto, quæstio est. Nam si controuersia incidat, de tardata vel prorsus de negata solutione decimarum, de eo Iudex quoque laicus

rectè cognoscere potest, quia decimas non esse solutas, quæstio meri facti est, per tex: in l. asseruatio. Cod. de non numerat: pecun. Et ita communiter DD. tenent, idq; ex autoritate glossæ, in cap: *Literas*. de iuram: calum: quæ asserit, possessionem etiam quarumcunq; rerum, spiritualium, non esse spirituale quid, sed temporale; quia licet respectu Ecclesiæ agatur, non tamen de iure spirituali quæstio est, sed tantum super facto quaritur, an talis, vel talis Clericus fuerit in possessione percipiendi decimas: argum: cap: fin: tit: de iudic.

Cæterùm apud nos * in 4 Regno, hoc præsertim rerum statu, quo ferè status Ecclesiastici deterior. conditio facta videtur, licet summo quodam iure, causæ de decimis utroque casu, tam videlicet in petitorio, quàm in possessorio, coram secularibus Iudicibus agitari soleant: id tamen contra iura Regni, perpetuamque consuetudinem fieri certissimum est.

5. Olim siquidem* iudicium de decimis, sicuti & de aliis ad religionem pertinentibus causis, nulli alij, præterquam Ecclesiastico Ordini competisse, clara & admodum euidenti Regis Sigismundi lege, Cracouiæ, Anno Domini 1543. (quæ in Statuto Herborti, sub verbo, *Spiritualis*. extat) sancita, sufficientissimè probatur. En ipsa legis verba clara & perspicua: *In primis*, inquit Sigismundus Rex, *ad spirituale iudicium pertinet iudicare differentias religionis, hæreses videlicet, schismata, blasphemias contra Deum, & Apostasias, pro decimis, septem Sacramentis Ecclesiæ, beneficiis, Sacrilegiis, & Simonia, &c.* Quinimò vt præfecti arcium (quos nostri Capitaneos vocant) decreta seu censuras Ecclesiasticas, eo nomine contra vsurpatores seu detentores decimarum, promulgatas, omninò exequi tenerentur, iam olim Vladislaum Jagellonem Cracouiæ Anno 1433. & postmodum Casimirum filium, ipsius Petricouiæ Anno 1458. statuisse, expressâ Statuti ver-

ba declarant: quæ sic se habent: *Nos igitur, inquit Vladislaus, qui intensis desiderijs prædecessorum nostrorum exemplo, tanquam tutor & conseruator iurium, libertatum, & privilegiorum in Ecclesia, personarumq; sibi subiectarum, propagationem libertatis Ecclesiasticæ ex debito affectamus, ad executionem debitam statutorum huiusmodi procedere cupientes; (cùm frustra conderentur leges, nisi executioni debitæ demandarentur, ex quo etiam, quos timor Dei & micro spiritualis à malo non reuocat, pena temporalis debet coercere) præsentî nostro Regio decreto, de consilio & unanimi Prælatorum & Baronum nostrorum voto, scientia & assensû, volumus, decernimus, & firmissimè & irrefragabiliter perpetuò obseruari pollicemur, statuimusq; & ordinamus, per præsentés: vt dum aliquis indigena Regni nostri, cuiuscunq; status & conditionis existat, propter raptum decimarum, vel aliarum rerum Ecclesiasticarum occupationem, aut ratione excessuum quorumcunq; siue etiam in contumaciam, de non parendo iuri, & mandatis Sanctæ Ecclesiæ, sententia excommunicationis iuste fuerit innodatus, ipsamq; ultra*

Ultra annum legale[m], pertinaciter
 sustinuerit, nec curauerit ad gremiū
 Sanctæ Matris Ecclesiæ redire, &
 pro excessu debitam emendam ex-
 hibere: extunc Anno huiusmodi e-
 lapsō, omnia bona eiusdem excom-
 municati, mobilia & immobilia,
 quæ tunc possideret, debent recipi
 per locorum Capitaneos, quibus
 subiacent, & apprehendi, tenenda
 & possidenda tam diu per Capita-
 neos huiusmodi, quousq[ue] per eosdem
 excommunicatos, vel Capitaneos
 memoratos, de huiusmodi bonis, da-
 mna vel valor rei, ipsi[s] lesis vel in-
 iuriam passis, plenariè exoluantur.
 Quibus solutis, bona prelibata præ-
 fatis excommunicatis, non nisi ab-
 solutis, decernimus vice uersa resti-
 tuenda per Capitaneos prænotatos.
 Mandamus igitur omnibus & sin-
 gulis Regni nostri Capitaneis, &
 Vicegerentibus eorundem, quate-
 nus ad compescendam talium ex-
 communicatorum pertinaciam, du-
 riciam, & temeritatem, præmissa
 nostra saluberrima decreta, execu-
 tionem debita debeant demandari per-
 petuo & in auium, totiens, quotiens
 per prelatos, aliasq[ue] personas tam
 Ecclesiasticas, quam Seculares, su-
 per hoc fuerint requisiti & moniti.
 Quod si præfati Capitanei, Tenuta-

riiq[ue] nostri, aut loca tenentes eorun-
 dem, pro tempore existentes, in e-
 xecutione præmissorum tardi fue-
 rint, vel negligentes; extunc ipsos
 omnes, pro huiusmodi negligenti-
 a per loci ordinarios iaculo
 anathematis indulgemus feriendos.
 Alexander quoque Rex ex-
 pressè testatur, se ad informa-
 tionem subditorum suorum,
 spiritualium & secularium,
 decisionem de corpore iuris,
 & de libris Ecclesiæ Docto-
 rum, super statuto Prouincia-
 li Gnesnen: de raptu decima-
 rum, & inuasiōe bonorum,
 tum & violatiōe personarū
 Ecclesiasticarum, per Venerabilem
 Nicolaum Koticz Archidiaconum
 Posnanieñ: & Canonicum
 Gnesnen: collectam, Priuilegiis communi-
 bus adscriptis; prout id in
 statuto, sub litera *Spiritualis*, vi-
 dere est. Quid quæso his fan-
 ctionibus potest extare liqui-
 dius & euidentiùs? & ne quis
 minus legitimas eas appellare
 possit, ipsi Principes, omniū
 Ordinum consensu latas esse
 asseuerant, atque etiam in li-
 brum statutorum relatas, vt
 cæteras omnes, ita & has quo-
 que

que vniuersi Ordines suo suffragio comprobârunt. Extat etiam apud Dlugoffium, clarissimum & vetustissimū huius rei testimoniū, cuius in quæstione præcedenti facta est mentio. Cùm enim tempore Boleslai Regis, Anno videlicet 1022. Nobiles quidam, decimarum pendendarum, consuetudini refragarentur, nec Ecclesias frequentarent, (verba sunt Dlugoffi) ministros & sacerdotes de eorum Ecclesiis pellerent: Boleslaus Rex, gliscentem conspirationem in ipso suo exortu, extinxit, nemine eum impediante, quin adiuuantibus potius vniuersis, authores illius (inquit idem) missis militibus comprehendit, & capita conspirationis, partim capitali supplicio extinxit, partim verberibus multauit. Ex his omnibus liquet, Ordinem Ecclesiasticum sine omni controuersia, iurisdictionem suam, maximè verò, in causis decimarum, iam inde à tempore susceptæ religionis exercuisse. Cuius rei ex vetustissimis Poloniæ Regum, & aliorū Prin-

cipum priuilegiis; tum ex munimentis, Actisq; publicis, plurima possent adferri testimonia, quæ breuitatis studio lubens prætereo. Equidem* non ignoro, sciolos quosdam abrogationem dictorum iurium & Constitutionū, præsertim verò illius Statuti Sigismundi Regis Anni 1543. allegare, eo que argumento, tanquam validissimā aliquā machinā, iura & priuilegia, atque adeò iustissimam hanc Ordinis Ecclesiastici causam expugnare, & penitus conuellere velle. Statutum (inquiunt illi) Sigismundi Regis Anni 1543. abrogatum esse constat, per filium ipsius Sigismundum Augustum Regem, idq; Constitutione Anni 1550. per ea verba: *Ad petitionem Nunciorum Minoris Poloniae, statutum Anni 1543. in suo robore reseruamus ad alium Conuentum, quousq; aliquid melius iure communi statuamus.* Demirari certè fatis nequeo, istos talia comminisci, quasi verò hoc pacto abrogari soleant leges, per ea nimirum verba, *in robore conseruamus*: quin potius, istis

istis verbis Constitutiones prædictæ, tanquam denuò latae, ac reuera confirmatæ, censerì debent. Ea enim verba ex generali confirmatione, rursùm per Sigismundum Augustum in Conuentione generali Petricouien: eodem Anno 1550. facta, excerpta esse videntur. Quod autem attinet, vltima eiusdem constitutionis verba, *quousq; aliquid melius statuamus.* Nec ista dici possunt abrogatoria. Neque enim talis est abrogandæ vnus alicuius legis forma, sed est omnium optimarum legum conditio, vt tam diu valeant & obseruentur, donec meliores atque vtiliores inuentæ fuerint, quæ quoniam in hac materia, nec meliores, nec deteriores aliqua sunt posterius latae, ideò priores iure merito in suo robore permanere debent; non enim temeritate hominum, dignitas legum amittitur.

7 Verùm *adhuc, prædictas Constitutiones esse abrogatas iidem contendunt; quòd in libro Statutorum ab Herborto digestorum, in calce

ipsius libri, seu potiùs in charta extremalibro applicata, per Authorem, vel (vt quidam existimant) Typographum, in admonitionibus ad Lectorè, circa ipsum vale, annotata sint hæc verba: *Porrò, quanquã Constitutiones Anni Domini 1543. abrogate sint, non tamen eas suppressendas esse putauimus: propterea, quòd aliquando latae fuerant: tandem vale, opera nostra nõ ingratus.*

O validam & perquam grauè probationem; Typographum vel vt hoc etiam ipsis concedamus, authorem ipsum, extra codicem Statutorum, quini mò extra margines libri, titulo & capite nullo, nulla allegata authoritate, ex solo rumore, seu potiùs opinione aliqua, fixisse vel refixisse legè, qui etiamsi millies annotasset, latam vel abrogatam esse aliquam legem, non autem expressisset, à quo Rege, quo tempore, quo in loco lata, vel abrogata esset; tale scriptum tanquam priuatum, & nullo fundamento nixum, nullam, quoque authoritatem acquirere posset. Non enim authoris censura, neque typi, imponunt,

imponunt nomen legibus, sed legitima authoritas Regia, & consensus omnium Ordinum; sola efficiens est legum causa. Hæc illis vim & authoritatem plenam tribuunt, etiamsi non typis excusæ, sed manu scriptæ leges fuerint. Cuius sanè * rei, etiã illud non postremum argumentum esse potest, quòd in libris Statutorum eiusdem authoris, nouiter Zamoscij Anno 1597. excusis, ad calcem libri, post ipsam conclusionem statutorum, ab authore factam, singulares quædam leges, à Magnifico viro Domino Ioanne Felice Herborto, dicti authoris filio, in publicum prolata, huic eidem codici Statutorum adiectæ adscriptæq; sint; quæ etsi ex veteribus (vti ibidem asseritur) legum codicibus excerptæ, tempus, locum, & authoritatem Regum adscriptam habeant, Regnicolisq; apprime vtilis, & necessaria videantur; attamen, quia extra volumen ipsarum legum, atq; adeò extra corpus dictorum Statutorum adiectæ sunt, par-

uam, aut omninò nullam in iudiciorum subselliis, fidem, authoritatemq; illis dari videmus. Quantò igitur minoris, vel potius nullius authoritatis esse debent ea, quæ in extrema charta, etiam post adiectionem repertarum legum, incertum ab authorene, an à calcographo adscripta sunt.

Sed his adhuc * fortè non contenti, isti ordinis Ecclesiastici suggillatores, inhibitionem Sigismundi Augusti Regis, Anno 1565. Petricouia editam, quã ille vetuisse visus est, ne decreta iudicij spiritalis, Capitanei exequerentur, audacter & cum tripudio quodam obiicient? At simul fateantur necesse est, hanc siue inhibitionem, siue Constitutionem potius dici malunt, legibus Regni, priuilegiis Cleri, adeoq; iudiciorum iuribus, repugnare, nullamq; vim habere, ad leges antiquas, sanctè atq; religiosè latas abrogandas. Si enim edictum illud Sigismundi Regis inhibitiō est, prout reuera/siquidem ius & iustitiam, in grauamen & præiudicium quarentium fieri

fieri prohibet) rectè eo nomine appellari potest, illam, ex diametro repugnare Casimiri, Ioannis Alberti, Alexandri, & Sigismundi Regum, atq; adeò ipsius Sigismundi Augusti legibus, de inhibitionibus in iudiciis non admittendis promulgatis: quæ in Statuto, sub verbo *Inhibitio*, recensentur. Vnde etiam tùm, cùm esse ceperat, nullius roboris nulliusuè momenti eã fuisse, & nunc quoq; inuvalidam esse, quis dubitare potest? Quodsi mutato edicti seu mandati huius nomine proprio & conuenienti, non inhibitionem, sed constitutionem magis appellare liceat, non video qua ratione nomen auctoritatemq; publicæ legis ea sortiri possit?

10 Si quidem *antiquissimis huius Regni moribus, modus atq; forma condendarum legum, ea præscripta sit, ut non nisi illæ, quæ de consensu omnium Ordinum, tam videlicet Spiritualium, quàm Seculariũ constitutæ sunt, vim legis habeant, & pro iustis atque legitimis Constitutio-

nibus reputentur. Longum esset singularum legum verba & sententias adducere, minusq; necessarium videtur; sunt enim sub vno eodemq; titulo, in codice Statutorum, sub verbo *Constitutio*, comprehensa; vnum saltem illud Alexandri Regis decretum, in Radom: Anno 1505, latum, probandæ eius rei causa, hic adiciere lubet, cuius hæc sunt verba. *Quoniã iura communia & Constitutiones publicæ, non vnum sed communem populum afficiunt, itaq; in hac Radomiensi Conuentione, cum vniuersis Regni nostri Prælati, Consiliariis, Baronibus, & Nuntiis terrarum, æquum & rationale censuimus, ac etiam statuimus, ut deinceps futuris perpetuis temporibus, nihil noui constitui debeat, per nos, & successores nostros, sine communi Consiliariorum, Nuntiorum, terrestrium consensu, quod fieret in præiudicium grauameng, Reipublicæ, & damnum atq; incommodum cuiuslibet priuatum, ad innouationemq; iuris communis, & publicæ libertatis. Quod idem Sigismundus primus Rex, Anno 1538. Petricouia comprobat*
F his

his verbis: *Constitutiones nouas, non nisi cum Consiliariorum (puta spiritualium & secularium) ac Nunciorum terrestrium consensu, secundum Statutum Alexandri faciemus.* Eius* verò inhibitionis, (nam legis nomen vix meretur,) vnum tantummodò ordinem, nempe secularè, authorem & suffragatorem, extitisse, vel ex ipsius inhibitionis contextu perspici potest; Ecclesiasticos verò, (puta Episcopos) non modò publicè eidem contradixisse: verùm etiam de grauamine, (vt loqui solemus) protestatione solenniter præmissa, vim videlicet Ordini suo inferri, omnes ex Senatu discessisse. Extat siquidem in Archiuo Ecclesiæ Cracouiensis eius rei diploma, sub inscriptione manus propriæ & sigillo eiusdem Regis. Cuius tenorem hic inferendum censui.

Sigismundus Augustus, Dei gratia, Rex Polonia, Magnus Dux Lithuania, Russia, Prussia, Masouie, Samogitia, &c. Dominus & heres. Significamus tenore presentium, quorum interest, vniuersis & singulis, presentibus & futuris, ha-

rum notitiam habituris. Quomodo constituti personaliter coram nobis in presentia Senatorum, ac Nunciorum Terrestrium in moderna Conuentione Generali Petricouien: congregatorum, Reuerendissimi in Christo Patres Domini, Dni Jacobus Vohanski Dei gratia Archiepiscopus Gnesnen: Legatus natus, & Regni Polonia Primas, Philippus Padniemski Cracouiien: Nicolaus Wolfski Vladislauien: Adam Konarski Posnaniien: Albertus Starozrzebski Chelmen: Dionysius Seczygniomski Camenecen: Episcopi, nomine suo, & aliorum Reuerendissi: Dominorum Episcoporum absentium, actotius status Ecclesiastici & Spiritualis Regni nostri, productis & exhibitis factis & inscriptis, certis suis scriptis, & solennibus protestationibus etiam verbo ibidem factis, & inhaeren: suis prioribus protestationibus, ante biennium; videlicet Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Tertio, solenniter, publicè, & per expressum protestati sunt, & dixerunt. Quòd, quantum in ipsis situm est, ne quaquam consentire possunt, neq; consentiunt in ea placita, Constitutionem, Decreta, seu declarationem, quacunq; in præiudi-

in præiudicium Ecclesiarum Dei, & status Spiritualis in hac Conuentione generali quomodolibet statuuntur contra iura & libertates Ecclesiasticas, sacris Canonibus munitas, & in derogationem libertatum, & immunitatum Ecclesiasticarum totius Prouinciae, & omnium Ecclesiarum Regni, literis, Priuilegiis, Statutis, Constitutionibus, & indultis, per olim Serenissimos Principes, & Dominos Duces & Reges Polonia, Ecclesiis ipsis, & personis earum legitimè concessarum, per eosdem Duces & Reges, tum usum continuum ab antiquo approbatarum, quibus publicè & legitimè cautum & prouisum est, nullas uidelicet debere fieri in eodè Regno Constitutiones, placita, & Ordinationes, nisi de omnium Consiliariorum consensu & voluntate, & etiam, quod nullus status in alterum, libertatibus, & immunitatibus gaudentem, in tam libero Regno potest de iure quicquam noui, præsertim contra immunitatem & libertatem alterius constituere & laudare, nou. usq. leges & Statuta condere, per quod alter status grauari, & in suis libertatibus opprimi possit: & præsertim, quod contra fidei Catholicæ, & Ecclesiæ San-

ctæ Ordinationem & institutum fieret, aliis nihilominus Senatoribus, nec non terrarum Nunciis, præsertim Catholicis repugnantibus, renitentibus, consensumq. suum præfatis Constitutionibus & Ordinationibus, Religioni, Iurisdictioni, libertatibus, ac immunitatibus Ecclesiasticis contrariis, denegantibus, immò suadentibus & postulantis, iura & libertates Ecclesiasticas, & omnes dignitates in vigore & robore suo conseruari. Et insuper protestantibus, quod nihil omnino Catholicæ Religioni, & iurisdictioni, ac libertatibus & immunitatibus status Spiritualis derogare velint, per quas cunq. Constitutiones, seu Ordinationes. Fatelligentesq. & animaduertentes supra dicti Reueren: Domini Archiepiscopi & Episcopi, in præfenti Conuentione nonnulla Statuta & Constitutiones & placita, ad nonnullorum Senatorum & Nunciorum status secularis instantiam, cõtra religionem, iurisdictionem, immunitates Ecclesiasticas, ordinisq. sui & Ecclesiarum fieri & laudari: præsertim de, & super executione Processuum à foro Spirituali ad Capitaneos loci remitti solitorum, & roboratione seu confirmatione Constitutionis Piotroco:
F 2 ante

ante biennium edita. Quæ quidem Constitutiones in eam vrim sunt facta, ut nulla executio per loci Capitaneos, Processuum remissorum & remittendorum ad Capitaneos locorum fieret amplius, manifestè contra iura, libertates, & immunitates Ecclesiasticas, necnon contra Privilegia & Statuta Regni, inamò etiam contra dictam Constitutionem ante biennium editam, prout ex collatione istarum, ut vocant, Constitutionum manifestè apparet, ipsas esse inter se contrarias, & pugnare (quod aiunt) ex Diametro. Quamvis alij audeant affirmare, quòd nihil noui hîc statuatur, sed idem, quòd ante biennium, nisi quòd hæc moderna Constitutio sit prioris declaratio, Cùm tamen manifestum sit, non esse vnã & eandem rem, neq; declarationem Constitutionis ante biennium facta, sed est noua Constitutio biennali planè contraria, & hoc in eo, quòd in biennali Constitutione contineatur: quòd Nuncij Terrestris noluerunt intrare in aliquas disputationes cum Dominis Spiritualibus. Hîc verò in ista constitutione noua, statum Spiritualem implicant seu ingerunt; cùm tamen nedum sententiati, sed nec vocati, nec auditi fuerint Spirituales, neq; ter-

minum vllum hæctenus coram Maiestate Regia habuerint; manifesti verò iuris est, præsertim in Polonia, neminem cuiuscunq; conditionis, nè Iudaum quidem, extra terminũ condemnari legitime posse. Præterea quòd etiam ante biennium factum est, nomine Constitutionis vocari non potest, sed tantum nomine mandati: quòd in illa Constitutione non extat scriptum statuimus, constituimus, vel aliud simile, sed tantum Mandamus; neque vllò verbo meminit Constitutionis. Et insuper quòd tantum ex consensu Dominorum seculariũ Consiliariorum, ante biennium Regia Maiestas id factũ seu Mandatum scribi iussit, vnde apparet ad hæc nunquam consensisse Consiliarios Spirituales, quemadmodum protestabatur de præiudicio & grauamine contra præfatum Mandatum. Postremò quia planum est, tam ipsum mandatum biennale, quòd Constitutionem vocat, quam Statutum Jagellonis in Iedlna folio 50. ad quòd se ipsum mandatum refert, nihil de Spiritualibus continere, sed tantum de Maiestate Regia & subditis, in quibus vtiq; sunt tã spirituales quàm seculares: ideò iussu iudicio nihil Processibus iuris Spiritualis obesse ac derogare potuit

tuit sicut ipsum Statutum Jagellonis, ita hoc mandatum biennale, vocatum Constitutionis nomine, quod sese ad ipsum Statutum Jagellonis duobus in locis refert planissime. Quis igitur non videat manifestam iniuriam, maximum præiudicium & violationem, seu confectionem libertatum, iurium, & immunitatum status Spiritualis, & quòd sine ipsorum consensu hæc ita fiant, tam ante biennium, quam etiam nunc, primi utique status in Consilio Regni, & exinde etiam iurium statui Spiritualis concessorum, & diu laudatorum, tam in Conciliis generalibus seu Oecumenicis, quam per Imperatores Christianos, & Duces ac Reges Poloniae collatis omnibus Spiritualibus, & præsertim Ecclesiis & Ecclesiasticis personis in Regno Poloniae: & quidem non modo de decimarum, & aliarum rerum Spiritualibus annexarum, sed etiam de merè Spiritualium iurisdictione talis & moderna Constitutio facta est, quæ omnem iurisdictionem Spiritualem tollit, & in nihilum redigit, idq. aperte contra Statuta Regni & Priuilegia Ecclesiastica atq. Spiritualia prouocabant, & ea ostendebant, ex quo iam nulla executio in Castro de

Brachio Regali sequitur. Quod quidem officium Castrense, sicuti est, etiam vocatur Brachium seculare seu Regale, & ob id coram dicta Sacra Maiestate Regia, & Consiliariis secularibus, ac Terrarum Nunciis protunc in Conuentione generali congregatis solemniter, & expresse protestati sunt, quòd, quantum in ipsis situm est, nequaquam consentire possunt, neq. consentiunt in ea placita & Constitutiones, quæcunq. in præiudicium Ecclesiarum Dei in hac Conuentione generali quomodolibet statuuntur, contra iura, libertates Ecclesiasticas, olim sacris Canonibus munitas, & per Illustriissimos Duces & Hæredes Regni, necnon Serenissimos Reges Poloniae, Ecclesiis & Ecclesiasticis personis legitime & benigne concessas, uti præmissum est, coram dicta Regia Maiestate exhibitis, & demonstratis, petieruntq. submissè dicti Reuerendissimi Domini se circa Priuilegia, immunitates, Constitutiones Ecclesiarum Regni conseruari, eaq. executioni debita mandari: & nè in formam Constitutionum & ordinationum eadem placita & Constitutiones seu ordinationes præacta, Ecclesie & statui Ecclesiastico præiudiciales, in
 quibuscunq.

quibuscunq; rebus referantur, neq; Ecclesias Dei, ac earum ministros afficere quouis modo permittat. Ex quo Constitutiones & Statuta Cōventionalia non possunt nec debent, etiam de iure Regni statui & laudari, nisi de mutuo, & omnium consensu tam Spiritualium, quàm Secularium Consiliariorum. Ideò subiacere non teneantur cum vniuerso suo Clero talibus Constitutionibus seu Ordinationibus, quæ non fuerint, prout non sunt, omnes de consensu tam Spiritualium quàm Secularium Consiliariorum profecta & constituta, immò ut superscriptum est, per alios Dominos Consiliarios & Nuncios Terrestris, præsertim Catholicos reprobata, uti præiudiciales religioni, Ecclesia Dei, ac iurisdictioni Ecclesiastica, & iuribus ac Priuilegiis, nec non libertatibus & immunitatibus status spiritualis præiudiciales & nociua. Et ob id iterum, atq; iterum, omnibus quibus melius efficaciusq; debuerunt, protestati sunt, se, cum vniuerso Clero, talibus Constitutionibus immunitati Ecclesiastica contrariis nolle subiacere. Et ea protestatione solenni facta, petierunt a nobis prædicti Reuerendissimi Domini hanc protesta-

tionem ipsis per nos pro religione, iurisdictione, immunitate & libertate Ecclesiastica, statusq; spiritualis consignari, & de remedio iustitia, Ecclesis Dei, ac Ecclesiasticis personis in Regno nostro provideri, ac ipsos cum eorum Ecclesiis & vniuerso Clero in iuribus, libertatibus, & immunitatibus Ecclesiasticis conseruari & manuteneri. Nos verò volentes vnicuiq; quod suum est reddere, & agnoscentes nos aequè Spiritualibus ac Secularibus iura & priuilegia, immunitates ac libertates confirmasse, tam literis quàm iureiurando nostro: ideoq; ea inuiolabiliter conseruare, & manuteneri debere, & protestationem ipsorum Reuerendissimorum Dominorum consignari iussimus: adherens simul protestationibus in facie nostra factis, tam Consiliariorum, quàm Nunciorum Terrestrium, præsertim Catholicorum, qui facta teçta iura Ecclesiastica omnia, & personarum Ecclesiasticarum esse voluerunt, & postularunt: Et ipsos, inprimis verò Ecclesias omnes in iuribus & libertatibus & immunitatibus earundem plenissimè conseruant: ac manuten: duximus, prout conseruamus & manuteneri volumus, & conseruari, ac manuteneri per
successores

successores nostros perpetuis temporibus & in eum decernimus, in nullo praeiudican: neq; derogan: praefatis iuribus, libertatibus & immunitatibus omnium Ecclesiarum, in Dominis nostris consistentium, & personarum Ecclesiasticarum. In cuius rei fidem & evidens testimonium manu nostra subscripsimus, & sigillum nostrum appendi iussimus. Datum Petricouia in Generali Regni Conuentione die Sabbatho ante Dominicam Palmarum. Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Quinto, Regni nostri Trigesimo Sexto. Praesentibus Magnificis, Generosis, & Venerabilibus, Spitzkone Jordan de Zakliczyn Cracouien: ac Przemislten: Camionecenq; Capitaneo, Stanislao de Tarnow Sandomirien: ac Syradien: Ostrzeszouienq; Capitaneo, Ioanne de Sluswemo Brzesten: Koninen: Miedzirzecensiq; Capitaneo, Joanne Krotowski Iuniu Vladislauen: Ioanne de Dambrowica Lublinen: & Casimirien: Rohatnencq; Capitaneo, Andrea Sieprski de Gulczemo: Rauem: & Capitaneo Plocen: Palatinis; Stanislao Myskowski de Mirow Sandomirien: Cracouien: Generali, Rathnencq; Capitaneo, Georgio Konarski Ca-

lissien: Ioanne Thomicki Gnesnen: Ioanne Lutomierski Siradien: ac Lancicien: Radomienq; Capitaneo, Iacobo Lafoczki Lancicien: Raphaele Dzialynski Brzesten: & Brodnicen: Capitaneo, Floriano Zebrydomski Lublinen: ac Sandecen: Capitaneo, Anselmo Gostomski Plocen: & Capitaneo Rauem: Stanislao Wolski Rauem: Curia nostrae Marsalco, & Capitaneo Krzepicen: Stanislao Sobek a Suleiom Sandecen: Regni nostri Theaurario, ac Malogoscen: Capitaneo, Sebastiano de Mielec: Wislicen: & Capitaneo Brzesten: Cassaro Zebrydomski Rogoznen: Ioanne Sirakowski Landen: Curia nostra Referendario, & Przedecen: Capitaneo, Ioanne Tarlo Malogoscen: & Capitaneo Pilznen: Francisco Rusocki Naklen: Alberto Czarnkowski Santocen: Castellanis: Valentino Dembinski Regni nostri Cancellario, ac Lubomlien: Capitaneo, Petro Myskowski Regni nostri Vicetancellario, Decano Cracouien: Gnesnen: Plocen: Lancicien: Warsauienq; Praeposito, Stanislao Karnkowski Secretario Maiore & Curia nostra Referendario, Cantore Gnesnen: Schol: Lancicien: Iacobo Paczynski Deca-

*no Vladislauien: Præposito Cru-
suicen: & Andrea Przerembski
Gnesnensi Cracouiensiq; Canonico,
tum & Nunciis, Baronibus, ac aliis
plurimis fide dignis circa præmissa
existentibus.*

Sigismundus Augustus Rex.

His itaque tot & tantis le-
gum grauissimis authoritati-
bus, benè perpèsis, necessariò
fatendum est, eam qualem-
cunq; inhibitionem, nullius
debere esse momenti atque
ponderis ad Ecclesiasticam,
iurisdictionem, vel imminuē-
dam, vel infirmandam.

12 Equidem * multò satiùs,
consuliusq; agi existima-
rem, si pristina illa sacro ordini
constaret authoritas & iuris-
dictio. Non enim grassarètur
inter homines, tot immania,
scelera, puta, blasphemix, sa-
cristigia, hæreses, & his simi-
lia, quibus grauissimè offen-
ditur diuina bonitas, nimirù,
si brachium seculare suum,
Ordini Ecclesiastico præsta-
ret officium; alioquin verend-
um est, nè aliquando diuina
ultione infligente pœnas, eò
licentiæ deueniatur, vt diui-
na humanaq; iura violentur.,

ac perturbentur omnia. Quod
nè accidat, secularis potesta-
tis est prouidere. Hoc enim
illi onus diuina lege incum-
bit, vt, quæ iudices Ecclesia-
stici diuino numini aduerfa-
ri, pœnisq; digna censuerint,
ea ipsi seuerè vindicent. Re-
ges enim atq; eadem ratione
ceteri Magistratus Politici,
Ecclesiæ nutritij sunt, Esaïæ
Cap. 49. Debent ergo illi ser-
uire, eamq; tueri ac defende-
re, ac veluti terrenum Regnù,
(vt diuus Gregorius inquit)
caelesti debet famulari.

QVÆSTIO IV.

De foro Spiritualium, &
an Clerici apud Iudicem
secularem conueniri de-
beant?

SVMARIA.

1. Clerici à Iudice laico, iudicari
non possunt.
2. Clerici in criminalibus causis,
quando coram Iudice Ecclesiasti-
co forum sortiuntur.
3. Clericis iure præsertim nouo,
fori Priuilegium concessum.

4. Cleri-

4. Clerici fori Priuilegio renunciare non possunt.
5. Fori priuilegium Clerici, nùm in causis tantummodò personalibus sortiantur.
6. Ecclesiasticus Ordo in Polonia, passim in omnibus realibus causis foro seculari subest.
7. Spirituales in quibus causis, iuxta dispositionem Statutorum Regni, coram Iudice seculari conueniri possunt.
8. Ecclesiasticos in Regno, etiam in personalibus forum habere in Iudicio seculari, quidam contendunt.
9. Statuti Vladislai Regis, Anni 1422. plana & perspicua interpretatio.
10. Iura Canonica, quanta apud omnes authoritatis esse debent.
11. Iudiciorum diuersa subsellia in Regno Poloniae.
12. Appellationes ad Curiam Romanam an prohiberi possint?

CLericos, * coram Iudice laico regulariter conueniri non posse, sed coram suo Iudice Ecclesiastico, tam à sui ordinis hominibus, puta Clericis, quàm à laicis conueniendos esse, iura non solum Ca-

nonica, sed Ciuilia quoq; attestantur. Et iure quidem Canonico clarè admodum, ea de re disponitur, in cap: Nullus. 2. ibi. Nullus Iudicum, neq; Presbyterum, neq; Diaconum, aut Clericum ullum, aut minores Ecclesia, sine permissu Pontificis per se distringere aut condemnare presumat. Quod si fecerit, ab Ecclesia Dei, cui iniuriam irrogare dignoscitur, tam diu sit sequestratus, quousq; reatum suum cognoscat & emendet, tit: de foro competè. Quod non * solum in Ciuilibus, sed in criminalibus quoque causis, (non obstante in contrarium consuetudine) obseruari, patet ex textu in cap: Clerici. 8. ibi. Cum Imperator dicat, quòd leges non dedignatur sacros Canones imitari, in quibus generaliter traditur, vt de omni crimine Clericus debeat coram Ecclesiastico iudice conueniri, non debet in hac parte Canonibus ex aliqua consuetudine praiudicium generari, tit: de Iudiciis. Quamuis alioquin, ob crimen aliquod commissum, depositionis, atque excommunicationis, ac deniq; anathematis poena, (si nimirum inculpatus de crimi-

G ne incor-

ne incorrigibilis appareat) subsequuta, Clericus per Iudicē secularem comprimendus sit; per text: in cap: *Cum non ab homine*. 8. in verbis: *Quod si depositus incorrigibilis fuerit, excommunicari debet, deinde contumacia crescente, anathematis mucrone feriri; postmodum verò, si in profundum malorum veniens cōtempserit, quum Ecclesia non habeat ultra quid faciat, nè possit esse ultra perditio plurimorum, per secularem comprimendus est potestatem, &c.* dicto tit: de iudiciis. Neq; tamē etiam hoc casu tenetur Iudex Ecclesiasticus taliter depositum tradere Iudici seculari, sed ipse Iudex secularis debet eum comprehendere; per text: in cap: *Et si Clerici*. 4. ibi. *Sed non debet quemlibet depositum tradere Iudici seculari pro suis excessibus, cum sit suo functus officio, nec duplici debeat ipsum contritione conterere.* dicto titulo de Iudiciis.

3. Iure quoq; * Ciuili, præsertim nouo Iustiniano, hanc fori prærogatiuam, clericis in vniuersum concessam attributamq; esse, pluribus eiusdē iuris legibus, probari potest,

sed breuitatis studio cæteris omiſſis, vnā saltem Imperatoris Friderici constitutionem, quæ habetur in auth: *Statuimus*. Cod. de Episcop: & Cleric: hic adicere lubet. *Statuimus*, inquit Imperator, *ut nullus Ecclesiasticam personam in criminali quaestione, vel Ciuili, trahere ad iudiciū seculare præsumat, contra Constitutiones Imperiales, & Canonicas sanctiones: Quod si actor fecerit, à suo iure cadat, iudicatum non teneat, & Iudex extunc potestate iudicandi priuetur.* Eandem Iustiniani quoque Imperatoris hac de re fuisse sententiam, apertissimè liquet, idq; ex textu in auth: *Clericus*. ibi. *Clericus quoq; in lite pulsatus pecuniaria causa, prius apud Episcopum conueniatur, per quem sine damno causa decidatur.* Cod. de Episcop. & Cleric. Quibus itidem adstipulatur, alia eiusdē Imp. nouella Constitutio, cuius hæc sunt verba: *Causa, quæ sit cum Monacho, vel cum muliere qualibet in Monasterio consistente, non apud Iudicem Ciuilem ventiletur, sed apud Episcopum, qui de persona presentia, quod conuenit, statuet, siue per Abbatem.*

batem, vel Antistitem, vel per alios hoc fieri debeat, qui secundum legem disponat, & sacras regulas, salua debita persona reuerentia, auct: Causa. Cod. eod. Et reuera, (vt cū Imperatore Iustiniano loquar) indignum est, sacerdotes & religiosos viros turbulenta obseruatione pratorij vacare, vbi neque eis beatitudinis honor debitus referuetur, neq; Oratorum adfluens in defensionibus copia, præstari queat.

4 Ac proinde *etiam si Clericus iurisdictionem secularis Iudicis prorogare vellet, nequaquã id ei permillum est: Ratio, quia cū hoc beneficium seu priuilegium fori nō sit personale, sed toti Ordini Ecclesiastico publicè indultū, renunciatio seu prorogatio istiusmodi, siue expressa, siue tacita, absque consensu superioris facta, nullius est momenti: de quo est expressus textus in cap: *Si diligenti. 12. §. fin: ibi. Manifestè patet, quod non solum inuiti, sed etiam voluntarij, pacisci nō possunt, vt secularia iudicia subeāt, cū non sit hoc beneficium personale, cui renunciari valeat, sed po-*

tius toti Collegio Ecclesiastico sit publicè indultum, cui, priuatorum pacto, derogari non potest; tit: de foro compet. Pro quo facit etiam textus, in cap. Significasti. 18. in verbis: Inquisitioni iuraliter respondemus, quod licet priuatorum consensus, eum, qui iurisdictioni præesse dignoscitur, suum possit iudicem constituere; Clerici tamen in Iudicem non suum, (nisi fortè sit persona Ecclesiastica, & Episcopi Diocesani voluntas accedat.) consentire non possunt. tit. eodè.

Ceterum hæc * fori priuilegia, etsi in personalibus tantum, non autem in realibus causis, clericis esse concessa, hac ratione quidam concludant, quod in actione reali, persona non censeatur obligata, per textum §. omninò, Instit. de actionibus: & sic non trahatur in iudicium seculare persona Ecclesiastica, sed res ipsa. Regulariter enim ratione rei quis sortitur forū in loco, vbi res sita est, id que per rationem l. fin. cod. vbi in rem act: & est textus in l. 3. §. si aliter fundus, ibi. quoniam magis fundo quàm personis adiudicari partes intelliguntur. ff. fin. regund.

regund. Verùm Doctores, cõ-
muniõri opinionõni contrariũ,
hac in parte videtur sentire, vi-
delicet laicũ non posse esse lu-
dicẽ Clerici, etiam in realibus,
nec coram eo cõueniri; vt no-
tat Minſing. Obſer: 22. libro 1.

- 6 Apud nos * in Regno, Eccle-
ſiaſticos ex recepta potiũs
quadam inueterataq; conſue-
tudinẽ, quã ex iuris præſcri-
pto, aut neceſſitate, in omni-
bus iam paſſim actiõib⁹ rea-
libus, forum & iuriſdictionẽ
ſecularem fortiri praxis con-
tinua docet; cũ tamen, qua-
tuor tantummodo caſus in
iure noſtro reperiuntur, in
quibus cauſe ſpiritualium, iu-
ri terreſtri (quod idem eſt iu-
dici ſeculari) ſubefſe debeãt;
idque iuxta diſpoſitionem
ſtatuti Regis Alexandri, in
Radom Anno 1505. conditi;
7 cuius ea ſunt verba. *Spiritua-
les * pro bonis ſiue iniuriis bonorum
iuri communi ſubiectorum, iure ter-
reſtri experiantur. Iniuria ſunt, ſu-
per limitibus, kmetonibus fugitiuis,
cade & vulneribus, alias iuxta Sta-
tuta Alberti Regis. Quinimõ Si-
gismundus Rex, poſteaquã
ſtatuto Anni 1543. cauſas om-*

nes, de quibus Iudices ſpiritu-
ales cognoscere debeant, &
in quibus ſpirituales ad iudi-
cium ſeculare trahi poſſent,
luculentiffimẽ expoſuiſſet,
pœnam quoque in eos, qui
perſonas Eccleſiaſticas ad for-
um ſeculare trahere præſu-
merent, ſtatuerẽ voluit, quod
apertiffimẽ declaratur hiſ
verbis: *Similiter etiam ſi quis ſe-
cularis ſpiritualẽ ad ius ſeculare ter-
reſtre, pro hiſ articulis iudicio ſpiri-
tuali pertinentibus, euocaret, talis e-
tiam debet condemnari in pœna 14.
Marcar. Nihilominus per hanc Cõ-
ſtitutionem noſtram, nolumus vt
in aliquo derogetur iuribus & pri-
uilegiis ſpiritualium, in Statutis de-
ſcriptis; hoc eſt, ne in illis mutaretur
vel deſtrueretur, quod eſt plus
in illis ſcriptum, quã hęc Conſti-
tutio habet; Ita enim cum Conſi-
liariis noſtris, & Nunciis terrarum
conſtituimus, quia hoc debemus v-
nicuiq; tam ſpirituali, quã ſecu-
lari ſubdito noſtro tenere, & refor-
mare iuxta Conſtitutiones priores.
Deus bone, quid clariũ, quid-
uẽ euidentiũ, de hac Ordinis
Eccleſiaſtici fori prærogatiua,
dici aut ſtatui potuit, quã
quod hic ab optimo piſſimo-
que Rege*

que Rege dictum atq; statutū est? Puto in tam perspicuis & luce meridiana clarioribus huius statuti verbis, etiam cæcucientes, id quod res est, manu palpare posse.

8 Neq; tamen * defuisse, imò neque nunc deesse eos, qui Ecclesiasticos, non tantum in realibus quibusuis causis, verum etiam in personalibus, sine discrimine status & conditionis, coram Iudice seculari forum sortiri debere, summa contentione, nè dicam temeritate & pertinacia arguunt. Eius verò rei optimam se habere causam existimant, quòd videlicet secundum Statuta Casimiri Regis, in omnibus terris Regno Poloniae subiectis, vnum ius, vna consuetudo iudicij debeat obseruari.

9 Ita enim * Statutum, illud Casimiri Regis, à Vladislao Jagellone in Castris propè Czervvieńsko, Anno Domini 1422 confirmatum, de his disponit. *Præterea perpetuo edito statuimus, ut omnes & singuli homines Regni nostri, cuiuscunque conditionis, status, dignitatis, aut gradus fuerint, causas in iudiciis no-*

stris terrestribus proponentes, vel proponere volent, singulariter singuli, & generaliter vniuersi, eodem iure, modis, consuetudinibus, & ritibus, per Regnum nostrum potantur: nec audeant iudices, sedibus & tribunalibus iudiciorum nostrorum præfidentes, alios modos, ritus, & consuetudines, circa terminos & sententias obseruare, nisi illos, quos præfati Domini Casimiri liber & constitutiones doceant, & informant; ad quæ semper recurrant. Quicquid autem per ipsos aliter fuerit iudicatum & sententiatum, irritum remaneat, & nullius roboris vel momenti. Jam hinc isti, illud inculcabunt. En legis verba, vnum ius, vnâ consuetudinē, in vno Regno omnium esse debere: quorum igitur hæc exotica (ita illi ius Canonicum vocant) & peregrina iura, vtpote patriis legibus, & consuetudinibus contraria? Sanè horret * refugit 10 que animus, istiusmodi hominum turpitudinem, nè dicam impietatem propalare, qui tam pias sacrarum Conciliorum sanctiones, tam religiosa sanctorum Patrum, atq; summorum Pontificum, decreta, ipsorum deniq; Apostolorum,

stolorum, pura sacrosanctaq; dogmata, pro exoticis & peregrinis iuribus reputare non vereantur. Equidem talium rerum assertores, cum ab eorum sanctorum cõmunionem, quæ in hisce sacrorum Canonum regulis continetur, pertinaciter segregare sese cupiant, nõ video, quã ratione Christianorum Catholicorumue nomen deinceps mereri possint aut debeant? Quis enim vnquam populus, quæue natio, Christi nomen professa, eõ impietatis deuenisse dici potest, vt sacros Canones, tanquã peregrinos, & à communi fidelium sensu alienos, reiciendos esse putaret? quinimò antiquissimos illos Christiani nominis Reges atq; Imperatores, palàm professos fuisse constat, quòd leges ipsorũ sacros Canones imitari nõ dedignerentur. Maiores deniq; nostri, qua pietate, quæue religionis obseruantia, hæc tam pia dogmata coluerint, iisque perpetuò adhæserint, vel hoc ipsum indicio est; quod non sententias solummodò illi, sed interdum integros Canones

ex eo ipso iure excerptos, statutis atque Constitutionibus suis ingesserint, eaq; ratione proculdubio legibus suis, sanctitatis opinionem, & venerationem quandam conciliare voluerint. Quid? /avis nè posteritatem prudentiorem, nè dicam vitiosiore, (quæ notã illis impietatis hac in parte assignere valet) ætas nostra dabit? Absit ab ingenuo & generoso pectore, quouis, tam immane scelus, ignominia perpetuã labe piandum. Verumenimverò missis iam hisce ad explicationem, superius commemorati statuti redeundo, cuius recti æquique studio, planum atq; perspicuũ esse potest, statutum illud, nõ de statibus & ordinibus Regni, sed de diuersitate seu varietate tantummodò legum, iurium, & consuetudinum, in terris & Prouinciis Regno subiectis disponere, puta, quòd tunc maioris Poloniae incolæ, aliis atque diuersis iuribus & cõsuetudinibus subesset, quàm quæ minoris Poloniae terricolis in usu fuerunt. Vnde Casimirus Rex, sub vno Prin-

vno Principe & capite, diuer-
 fas leges obseruari, indignū
 maiestate sua esse existimans,
 id hac sua sanctione efficere
 voluit, quo omnes in vniuer-
 sum Regnicolæ, vno iure,
 nempè terrestri in posterum
 vterentur.: vbi iuris Cano-
 nici, aut status spiritualis,
 nullam factam fuisse men-
 tionem liquidò apparet.
 Si quidem & alias Regibus
 nostris, id moris fuisse certif-
 simum est, quòd quotiescun-
 que de vnionibus prouincia-
 rum & ditionum sibi subie-
 ctarum, iura illis ferre contin-
 geret, semper id præcipuè e-
 dictis suis innuebant, quòd
 omnes Terras, Ducatus, atque
 Prouincias, quæ diuersum ius,
 diuersasq; consuetudines te-
 nerent, ad vnum ius, & vnam
 legem omnibus Regnicolis
 communè reducturi essent;
 quod etiam in privilegio Re-
 gis Vladislai in Iedlna con-
 cesso, ac postmodum Craco-
 uia Anno 1433. confirmato,
 videre est; cuius is est tenor:
*Item pollicemur, quòd omnes terras
 nostras Regni nostri Polonia, etiam
 terram Russiae includendo, saluis ta-*

*mè auenæ contributionibus (de qui-
 bus nobis, ad tempora vita nostra,
 sola Russia respondebit) ad vnum
 ius, & vnam legem communem;
 omnibus terris reducemus, reduci-
 musq; adunamus, & vnumus, te-
 nore presentium mediante.* Ex qui-
 bus apertissimè constat, hu-
 iusmodi & similibus Statutis,
 nedùm Ecclesiastica, sed neq;
 aliorum subselliorum iudicia
 esse abrogata. Extant * si II
 quidem etiamnum in Re-
 gno, diuersæ iudicium iuris-
 dictiones. Alij enim de in-
 iuriis realibus, alij de obli-
 gationibus personalibus co-
 gnoscunt, alij his, qui iuri Sa-
 xonico seu Magdeburgensi
 subiecti sunt, alij Iudæis, &
 sic deinceps alij aliis iura di-
 cunt. Nemo tamen rerum
 patriarum non ignarus, dice-
 re aufit, huiusmodi iudiciorū
 partitiones, contra Statuta v-
 nionis iurium fieri, quinimò
 concordiam atque optimum
 Reipub. statum, hac distin-
 ctione subselliorum, veluti
 harmonia quadam firmiter
 conseruari, vel inuitus fatea-
 tur necessum est. Quæ cum
 ita se habeant in prophanis
 istiusmodi

istiusmodi iudiciis, cur non multò magis Ecclesiastica iurisdictioni id acceptum ferri debeat? Cùm iudicia illa, nò autoritate solùm, sed & antiquitate ceteris longè antecellant, utpotè, quòd omnes Principes terræ, & ceteros homines, Episcopis, & per consequens iudicio spiritali, obedire, Beatus Petrus præcipiebat, prout in cap. *Omnes*. 4. tit. de maior. & obedient. disponitur, idque ob singularem atque admodum elegantem rationem, quæ in cap. *Certum* distinct. 10. habetur in verbis. *Certum est*, inquit Felix Papa, hoc rebus vestris esse salutare, ut cù de causis Dei agitur iuxta ipsius Constitutionem, Regiam voluntatem sacerdotibus Christi studeatis subdere, non præferre, & sacrosancta per eorum præfules potius discere, quàm docere, Ecclesiasticam formam sequi, non huic humanitatis sequenda iura præferre, neque eius sanctionibus velle dominari, cuius clementiæ Deus voluit tua piæ deuotionis colla submittere, in contumeliam disponentis; Præceptis enim Apostolicis, teste Gregorio Papa, non dura superbiarefissere,

sed per obedientiam, quæ à sancta Romana Ecclesia, & Apostolica auctoritate iussa sunt, salutifere implere debemus, si eiusdem sanctæ Dei Ecclesiæ, quæ est caput nostrum communionem habere desideramus, cap. 2. distinct. 15. At fortè* modestioris & cultioris ingenij quidam, se non tam de prima instantia fori spiritalis, quàm de appellationibus, maximè verò ad Curiam Romanam deuoluendis, laborare contendunt. Cùm enim Ordo Equestris huius Regni, armis potius, quàm litibus sit affluens, durum omninò, vixque tollerandum illi videtur, tot litium anfractibus implicari, præsertim quòd in prosequendis huiusmodi appellationibus, cùm ob distantiam locorum, tum ob sumptuum magnitudinem, causâ cadere, vel vltro etiam litu renunciare, necessum habeant. Sit ita sanè; at appellationum remedia, duabus potissimum ex causis, inuenta esse quis ignorat? Prima quidem, quòd grauatus habeat beneficium ad superiorem Iudicem prouocandi; altera, quo iurisdictiono supre-

ctio supremæ potestatis integra, illibataq; conseruetur. Iam si summo aliquo iure, seu potiùs iniuria, beneficium illud prouocandi ad superiorè, clero auferatur; ac qua ratione, sanctæ Sedi Apostolicæ, summoq; Pontifici, Christi vicario, ius supremæ potestatis tolli possit, non satis id mihi exploratum est. Quinimò ex hac (quod absit) acephalia, membris nimirum à proprio capite abscissis, atque auulsis, quid nisi certissimus totius corporis interitus expectandus esset? atq; proculdubiò idem Clero eueniret, quod ouibus quondam à lupis, innata alioquin antipathia sibi infestis, de remouendis gregis custodibus persuasis, accidisse fertur. Equidem hæc, non à Clero (cui talia, comminisci fas non est) extorquenda, sed à sancta Sede Apostolica, humillimis precib⁹ impetranda esse censerem, quò videlicet, more aliarum nationum, ex speciali beatitudinis ipsius indulto & concessione, Primate Regni, qui priuilegio legationis Apосто-

lica gaudet, vel cuiquam alteri, personæ tamen spirituali, de huiusmodi causis intra fines Regni cognoscere liceret, id que si fieri posset, appellatione remota. Quod si impetrari possit, satis puto istam acrium concertationum suarum, luculentam mercedem inde reportarent.

QVÆSTIO V.

Consuetudo, & Statuta contra libertatem Ecclesiasticam promulgata, vtrum de iure valent, necne?

SUMMARI A.

1. *Consuetudines & Statuta contra libertatem Ecclesiasticam facta, ipso iure non valent.*
2. *Statuta contra iura Ecclesie, vel Clericorum promulgata, ex volumine legum abradi debent.*
3. *Constitutio Friderici Imperatoris, de Statutis contra Ecclesiasticas personas latis, abolendis.*
4. *Ius suum cuiq; tribuere, naturalis æquitas suadet.*

H

s. Iure

5. *Jure Canonico, quales pœna in eos, qui Statuta contra Ecclesiasticam libertatem ferunt, sint constituta.*

6. *Constitutionum Regni compilatores, an excusandi sint, quod contra iura Ecclesiastica leges concinnare præsumant.*

7. *Statuta & leges contra libertatem Ecclesiasticam facta, qua dicantur.*

8. *Statuta seu leges laicorum, quando ligent Clericos.*

9. *Constitutiones Anni 1607. libertatibus atque immunitatibus Ecclesiasticis repugnant.*

I **C**onsuetudines* & Statuta contra libertatem Ecclesiasticam, vel Clericorum facta & fienda, ipso iure non valere, & Clericos nulla ratione ligare posse, plusquam manifestum est, idq; per textum in auth. *Causa. Cod. de sacrosan: Ecclesiis.* Quinimò

2 *huiusmodi Statuta de volumine legum abradi debent, & non solum statuentes, sed etiam consentientes, talibusque Statutis vtentes, & omnes in tali loco habitantes puniuntur; prout habetur in

Constitutione Friderici Imperat. tit. de statutis & consuetudinibus contra libertatem Ecclesiast. edit. quàm de verbo ad verbum hic ponere operæ præmium esse duxi. Addecus* inquit Imperator, & honorem Imperij, & laudem Romani Principis, nihil omninò magis videtur accedere, quàm vt expurgatis quibusdam erroribus, & iniquis quorundam statutis penitus destitutis, de cetero Ecclesia Dei plena quiete vigeat, & secura gaudeat libertate. Sanè adèò infidelium quorundam & iniustorū iniquitas abudauit, vt non dubitent contra Apostolicam doctrinam, & sacros Canones statuta sua consingere, contra Ecclesiasticas personas, & Ecclesie libertatem. Cum ergo dispositione diuina fauente, nihil vellent Ecclesia (qua nihil debet præter bonum appetere) quod nobis eodem concursu, & eadem non placeat voluntate. Nos Fridericus Romanorum Imperator, semper Augustus, hac editali lege irritamus, & irrita nunciamus omnia statuta & consuetudines, qua Ciuitates vel loca, potestates, Consules, vel quacunq; alia persone, contra libertatem Ecclesie, vel Ecclesiasticas personas edere, vel seruare

seruare aduersus Canonicas, vel Imperiales sanctiones præsumpserint. & ea de capitularibus suis mandamus, intra duos menses post huius publicationem edicti, penitus aboleri, & si de cætero similia attentauerint, ipso iure decernimus esse nulla, & eos sua iurisdictione priuatos, superiori protinus applicanda, necnon locorum, ubi deinceps talia præsumpta fuerint, banno mille Marcarum præcipimus subiaccere; potestates verò Consules, Rectors, Statutarij, & Scriptores dictorum Statutorum, necnon & Consiliarij locorum ipsorum, qui secundum statuta vel consuetudines memoratas iudicauerint, sint extunc ipso iure infames, quorū sententias & actus alios illegitimos præcipimus aliquatenus non tenere. Quod si per annum huius nostræ constitutionis inuenti fuerint contemptores, bona, per totum nostrum imperium, mandamus impunè ab omnibus occupari, saluis nihilominus alijs pœnis, contra tales in generali Concilio promulgatis.

En quàm grauitè, imò quàm sanctè & religiosè de libertatibus Ecclesiasticis Imperator hâc statuatur, nec immeritò id quidem. Cùm enim* omnibus hominibus, qui moribus

& legibus reguntur, præceptū esse constat, ius suum cuique tribuere: quis eos, qui prærogatiuis & immunitatibus Ecclesiasticis, manus (vt ita dicā) iniicere præsumunt violentas, summæ præsumptionis & temeritatis non arguat? Certè hoc factò Saluator ipse in ministris suis se flagellari, atque iterum crucifigi in Euangelio monet. Ac proinde* sacri quoque Canones eā rei indignitatem non ferentes, ad reprimendam huiusmodi violatorum libertatis Ecclesiasticæ audaciam, præter eas pœnas, quæ in superiùs commemorata constitutione proponuntur, excommunicationis quoque mucrone eos feriendos esse censuerunt: prout id in cap: Nouerit. 49. tit: de sentent. excommunicat. exprimitur his verbis: Excommunicamus omnes hæreticos utriusq; sexus, quocūque nomine censeantur, & fautores, & receptatores, & defensores eorū. Necnon & qui de cætero seruari fecerint, statuta, edicta, & consuetudines introductas, contra Ecclesia libertatē, nisi ea de Capitularibus suis intra duos menses post huiusmodi publi-

publicationem sententia fecerint, amoueri. Item excommunicamus Statutarios, & scriptores statutorum ipsorum, necnon potestates, Consules, Rectores, & Consiliarios locorum, ubi de cetero huiusmodi statuta & consuetudines edita fuerint, vel seruata, necnon & illos qui secundum ea presumpserint iudicare, vel in publicam formam scribere iudicata. Ac insuper si habeant feuda, vel alia beneficia Ecclesiastica, ipso iure, absque alia priuatione, talia beneficia amittunt, idque per expressum text: in cap: *Gravem*, 53. tit: de senten. excommunicat. Iam videant* isti nostri nomothetæ, qui in publicis Regni Comitibus, non tantum in præiudicium libertatum Ecclesiasticarum, & vniuersi Cleri, verum etiam, quod grauius ferendum est, in contemptum sanctæ Romanæ Ecclesiæ (cuius filios se esse profitentur) atque adeo ipsius Vicarij Christi, leges impias ac detestandas figunt atque refigunt, vel qui illis consensum præbent, opè auxiliumque præstant, immò sæpius tanti sacrilegij ipsi auctores existunt; videant in-

quam, quâ fronte,, quauè conscientia hunc errorem, nè dicam temeritatem suam excusare possint? Sanè timorem, Dei abiectis is videtur, qui conscientia suæ prodigus est.

At nè* fortè, tam manifesto errori culpâ ignorantia, quasi speciosum velamen quoddam obtendere possent, quænam statuta contra libertatē Ecclesiasticam esse dicantur, explicandum nobis erit: Et inprimis sciendum est, illa statuta contraria Ecclesiasticæ libertati dici, ex quibus tolluntur vel diminuuntur priuilegia Ecclesiis vel Ecclesiasticis personis, à Pontifice, vel alicuius Regni aut Prouinciæ superiori magistratu concessa; secund. Innocent. in d. cap. *Nouerit*. Vel quando Clerici impediuntur facere ea, quæ sunt ipsis concessa à iure communi, & sic quando fiunt statuta contra ea, quæ de iure communi competunt Clericis, vt notatur in cap. *Ecclesia Sanctæ Maria*, tit. de Constit. Vel etiam quando volunt Ecclesiam, vel Clericos, ipsorumuè subditos subiicere seruituti, &

ti, & publicis functionibus, de quo est casus in dict. cap. *Grauem*. Vel denique, quando per huiusmodi statuta, Clerici efficiuntur timidiore, & laici audentiores ad nocendum, argum. l. i. §. quæ onerandæ. ff. quar. rer. act. non datur, quod etiã probat Abb. in d. cap. *Nouerit*. per d. cap. *Grauem*. Et in summa * quãdo statuta aut leges laicorum, specificè disponunt super bonis, vel personis Ecclesiasticis, etiam si commodum & fauorem earũ concernant, nullo tamen modo feruari debent. Ratio est, quia neque Imperator, neq; Rex, nec alius secularis habet potestatem super Ecclesias, aut personas spirituales: prout in cap. *Ecclesia*, 10. disponitur his verbis: *Nos attendentes*, inquit Innocentius III. Papa, *quod laicis, etiam religiosis super Ecclesiis & personis Ecclesiasticis, nulla sit attributa facultas, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi, à quibus si quid motu proprio statutum fuerit, quod Ecclesiarum etiam respicit commodum & fauorem, nullius firmitatis existit, nisi ab Eccle-*

si fuerit adprobatum, tit. de Cõstitutionib. Quibus ad stipulatur alius quoq; textus, in cap. *Qua in Ecclesia*. 7. tit. eod. Secus est, quando leges aut statuta generaliter feruntur, non faciendo mentionem Clericorum, aut bonorum Ecclesiæ, & non repugnant canonibus, rationabiliaq; sunt; tũ etiam quo ad Clericos, & Ecclesiasticas personas extendi possunt. Exempli gratia; si statutum disponat, vt existentibus masculis mulier non succedat, etiam de Clericis ad successionem ante fæminas vocandis, intelligi debet, vt notat Panor. in cap. *Constitutus*. tit. de restitut. in integrum. Vnde omnes leges, disponentes super contractibus, emptionis, venditionis, locationis, conductionis commodati, & aliis huiusmodi rebus, si non contradicunt canonibus, vel legi naturæ, etiam quo ad Ecclesiasticas personas porrigi debent, pro quo facit textus in cap. i. in verbis. *Quia verò sicut leges non dedignatur sacros canones imitari, ita & sacrorum statuta Canonum,*

nonum, Principum Constitutionibus adiuuantur. tit. de noui operum nunciat. Ex quibus manifestò * apparet, omnia illa
 9 statuta, quæ hoc infelici nostro euo, maximè verò omnes illas Cōstitutiones anni 1607. quæ turbata Repub. ob domesticas dissensiones, contra personas spirituales, reclamantibus & protestantibus Episcopis, atque vniuerso huius Regni Clero, summo iure, summauè iniuria à secularibus promulgatæ, & in volumen legum publicarum relatæ fuerunt, contrarias atq; omninò repugnantes esse libertati Ecclesiasticæ, vtpotè, per quæ vel diminui, vel omninò funditus tolli videtur priuilegia, Ecclesiæ vel ordini Ecclesiastico seruientia. Nam quæ ibi de suspensione, de præscriptionibus decimarum, & aliorum fructuum, ex bonis & censibus iure reemptionis Ecclesiis adscriptis prouenientium, de Annatis, de scultetis, de foro spiritualium, de appellacionibus ad Curiam Romanam non admittendis, de plebeis ad Ecclesias etiam Collegia-

tas non recipiendis, sine status spiritualis consensu à secularibus statuuntur, quid aliud nisi temerariam quandam, manuum quasi iniectioem, iniura & immunitates Ecclesiasticas sapiunt? cum non quod antiquæ consuetudini, perpetuoq; (ex quo Regnum hoc Christianæ religionis sacra suscepit) vsui, consentaneum; non quòd æquitati, aut iuribus Ecclesiastici Ordinis conueniens est: sed quòd propria temeritati, & quicquid libet faciendi licentiæ applaudere videbatur, in legibus & constitutionibus huiusmodi cōtineri nemo negare potest.

QVÆSTIO VI.

Statuta seu Constitutiones Regni, de Annatis Romanæ Curia denegandis, an iuri sint consentaneæ, necne?

SVMARIA.

1. Constitutiones de Annatis, ob importunitatem secularium promulgata.

2. *Contra*

2. *Contra Annatas Concilij Basilaensis decretum opponitur.*
3. *Priuatius priuatum iure suo spoliare non potest.*
4. *Annata iure diuino introducta.*
5. *Annatarum Summo Pontifici persoluendarum utilitas.*
6. *Ratio exigendarum Annatarum in Curia Rom. quomodo constet.*
7. *Authoris de Annatis sententia.*

non possumus, tamen iam ex nunc renunciare illi debemus, easdem Nos, neque daturos esse, neque esse ferri vlla ratione permiffuros.

Quod Statutum, licet optimus Princeps ob importunas preces (quemadmodum ipse attestatur) secularium promulgari passus fuerit; nunquam tamen eas ad effectum perducere in animo habuit, idq; ob summam, quæ inde promanare videbatur rei indignitatem. Equidem* non ignoro, 2 quid isti nomophori cum illo coryphæo suo Prilufio, contra Annatarum iura effutiant? quomodo contra sanctam sedem Apostolicam debachentur? cum quibus maledictis atq; conuiciis certare, non est mei instituti; rem nihilominus ipsam, sicco pede nõ esse prætereundã arbitratus sum. Pro basi illi & fulcimento huius causæ, Concilii Basilaensis allegant decretum, quo huiusmodi Annatæ, & alii Simoniaci quæstus prohibentur: cum omnibus, etiam lippis atque tonsoribus (vt vulgò aiunt) notum atque exploratum sit, Concilii illius, quod in schi-

smate,

EXrant* de Annatis, tam superiorum, quam recentium temporum, plures in volumine statutorum Regni leges, à piissimis illis Regibus & Principibus, non tam ipsorum voluntate, aut communi consensu omnium Ordinum Regni, quam importunitate atq; temeritate quadam secularis status promulgatæ: cuius rei indicio est Statutum illud primum de Annatis Sigismundi Regis, Anni 1543. vbi inquit: *Satisfaciendo postulationibus Dominorum Consiliariorum nostrorum secularium, & Nunciorum terrestrium, mittemus ad sanctum Patrem petita Annatas, vt ne eas de Regno esse ferri permittamus, sed vt remaneant pro defensione Reipub. in Regno. Quod si eas impetrare*

smate, puta absque capite, ipso nimirum summo Pontifice, quinimò contra Pontificem, indebitè atq; illegitimè celebratum fuit, nullam esse auctoritatem. Ac proinde, quemadmodum neq; Concilii illius (si fortè Concilium dici meretur) auctoritati, facultas Annatarum sanctæ sedis Apostolicæ adimendarum competeat: ita nō video, quare ratione leges seu constitutiones Regni, id vsurpare, sibi possint aut debeant. Nam si hoc* nō solùm patriæ nostræ, verùm omnium nationum leges & iura non permittunt, vt priuatus priuatum iure suo, indicta causa spoliare possit; multominus de irroganda sanctæ sedis Apostolicæ, (quæ pro capite totius Christianitatis meritò reputari debet) hac tam insigni iniuria, vt nimirum iure suo, longo vsu, & totius Christiani orbis consensu acquisito, priuari debeat, vlla lege, aut consuetudine constitui potest.

Ac nè* quispiam fortè in eo etiam hallucinetur, ac si Annatarum ratio, mera tantū

& absoluta vsurpatione, non autem iure, aut concessione aliqua, ad sanctam Sedem Apostolicam pertineat; idcirco sciendum est, ius primitiarū (quòd ipsas Annatas denotat, quando nimirum fructus primi anni ex sacerdotiis, summo Pontifici offeruntur) lege diuina, ipsis summis Pontificibus adscriptum atque attributum esse. Decimis enim, pro vsu Leuitarum, id est, sacerdotum, à populo Israelitico percipiendis, assignatis, ipse Dominus ad Moysen ita loquutus est: *Præcipe, inquit, Leuitis atq; denuncia, cūm acceperitis à filiis Israel decimas, quas dedi vobis in oblationem primitiuorū, tam de areis, quàm de torcularibus, & vniuersis quorum accipitis primitias, offerite Domino, & date Aaron sacerdoti.* Num: cap: 13. Nec quisquam id sibi persuaderi sinat, quòd huiusmodi primitiæ, seu decimæ decimarum, vnà cum Leuitico sacerdotio, per nouam Euangelii legem introductam cessauerint, & idèò nulla ratione præstari amplius debeant, quemadmodum asserit Prilusius; namquamuis

quamuis olim, secundum S. Thomam 22. qu: 86. primitiæ erant de præcepto ceremoniali, quoad determinationem, putà quòd summo sacerdoti exhiberentur, nunc tamen, eas esse de præcepto Ecclesiæ, & consuetudine antiqua, cuius nõ est memoria. Nam cum ratione sui ministerii maioris sint dignitatis sacerdotes noui testamenti, quàm veteris; meritò etiam populus nouæ legis, ad maiora ipsis præstanda obligatur, quàm populus veteris testamenti. Cum itaque * Annatæ, nihil aliud sint, nisi decimæ decimarum, quæ non solum ex præcepto diuino, sed etiam ex antiquissima consuetudine, summis Pontificibus, citra omnem inuidiam, ab omnibus Christianis penduntur, idque vel ob eam potissimum causam, quòd in necessitate aliqua insigni ipsius Ecclesiæ, vel Christiani alicuius populi, sancta Sedes Apostolica, tanquam pia mater omnium Christianorum, ex huiusmodi prouentibus auxiliatricem manum plurimis porrigere consueuerit.

Cuius rei exempla euidentissima, si nõ externa & peregrina, ac saltem domestica passim nobis occurrunt; quale est illud, quod tempore Casimiri Magni Regis, circiter Annum Domini 1351. à Pontifice Clemente Sexto, huiusmodi decimam decimarum, pro commodo Regni, donatam fuisse. Cromerus pag. 213. adnotat; idemq; factum fuisse sub Casimiro tertio, supra in qu: de decimis docui. Ac proinde* 6 iustitia, imò ipsa humanitas id exigere videtur, nè de interuertedis illis tãto operè solliciti simus; præsertim verò, quòd non vsque adeò (vt quidam fortè opinantur) magnos & ingentes thesauros, ea res nobis, Regnouè nostro sit importatura. Nã in decursu aliquot annorum, vix aliquando decem, vel viginti millium florenorum summam, Annatarum nomine ad Rom: Curiam à nostratibus conferri, certò affirmare possim. Non enim quisquam illud existimet, veri valoris redditus primi anni illuc conferri; sed iuxta antiquam taxam beneficiorum,

(in qua census aliiq; fixi proventus tantummodo continentur) rationem exigendarum huiusmodi Annatarum in Curia Rom: constare. Quæ res exigui certè momenti esse videtur; quemadmodum dum Romæ essem experimèto ipse didici, idq; duos Episcopatus, Vladislauen: nimirum; & alterum Warmiensem, in Curia Romana expediendo, quorum hic quadringentis aureis; ille verò octingentis ferè, ratione Annatarum æstimatus fuit. Undè facilè colligi potest, quid de cæteris Episcopatibus, præsertim Metropolitana Leopolien. Suffraganeis^r 7 sentiendum sit. Optarem * fanè, vt iam tandem aliquando importunis, ac (vt dicam, quod res est) sordidis istiusmodi quærelis, silentium imponatur, nè videlicet hac in parte, toti orbi Christiano, ingenij nostri morbos prodamus. Non pæniteat nationem nostram, omnium Christianorum, puta Germanorum, Hispanorum, Italarum, aliorumque, qui sanctam Sedem Apostolicam tanquam caput

totius orbis Christiani vnice colunt atq; obseruant, sequi exempla, à quibus huiusmodi pensiones, nulla proportione cum his, quæ ex hoc Regno proueniunt Annatis comparandas, magna alacritate, & plena (vt aiunt) manu, sine tædio, aut quarimonia, ad Curiam Rom: quotidie perferri videmus.

QVÆSTIO VII.

Vtrū Ordo Ecclesiasticus ad onera publica ferenda teneatur: & an subditi illorum, puta Sculteti & Aduocati ad expeditionem bellicam cogi possint?

S V M M A R I A.

1. Ecclesiastica persona, & subditi eorum à functionibus publicis immunes sunt.
2. Munera publica quomodo distinguantur.
3. Munera personalia, quando Ecclesiastica persona obire non teneantur.

4. Eccle-

4. Ecclesiastici, illorumuè subditi ad munera vilia & sordida non obligantur.
5. Patrimonialia munera qua dicuntur, & an Clerici his subsint.
6. Ecclesiastica bona ad soluenda tributa quando obligentur.
7. Collectæ seu subsidia extraordinaria, clericis imponi non possunt, Statutis laicorum.
8. Statuta Regni de Scultetis, & Aduocatis spiritualium ad bellum mittendis, an iuri vel aequitati sint consentanea.
9. Status Regni duplici ordine, spiritali nimirum & seculari constat.
10. Bona spiritualium à seruitio militari immunita esse debent.
11. Diplomata Regum in quibus Ecclesiastica bona à seruitio militari eximuntur.
12. Statutum Casimiri Magni, de Scultetorum præfectione ad bellum, quomodo intelligendum.
13. Constitutio Anni 1563. de redimendis Scultetis, etiam ad bona spiritualium extenditur.
14. Statuta de remouendis inutilibus & rebellibus Scultetis, passim in Regno prædicantur.
15. Defensio Regni iam ferè soli Ordini Ecclesiastico accepta ferri debet.

IAm antè quæstione 5. * dictum fuit, contra Ecclesiasticam libertatè id fieri, quando Ecclesiasticæ personæ, vel subditi eorum, ad onera seu functiones publicas adiguntur, à quibus omninò immunes esse debent; idque ex dispositione sacrorum Canonum, maximè verò Concilij Lateranen: quòd in cap. *Non minus*. 4. hac verborum serie recensetur. *In diuersis mundi partibus, Consules Ciuitatum, & Rectores, nec non & alij, qui potestatem habere videntur, tot onera frequenter imponunt Ecclesijs, vt deterioris conditionis factum sub eis sacerdotium videatur, quam sub Pharaone fuerit, qui legis diuinæ notitiam non habebat. Ille quidem omnibus alijs seruituti subactis, sacerdotes & possessiones eorum in pristina libertate dimisit, & eis alimoniam de publico administravit: Isti verò onera sua ferè vniuersa imponunt Ecclesijs, & tot anarum eas adfligunt, vt eis, quòd Hieremias deplorat, competere videatur, Princeps prouinciarum facta est sub tributo. Sive quidem fossatam, sive expeditiones, sive alia quelibet sibi arbitrentur agenda, de bonis*

Ecclesiarum, & Clericorū, & pauperum Christi vsibus deputatis, volunt ferè cuncta compleri. Iurisdictionem etiam & auctoritatē Prælatorum ita euacuant, vt nihil potestatis eis in suis videatur hominibus remansisse. Quocirca sub anathematis districtione fieri de cæterotalia prohibemus; nisi Episcopus & Clerus tantam necessitatem vel utilitatem adspexerint, vt absque vlla exactione, ad releuandas communes utilitates vel necessitates, vbi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias existimēt conferenda. Si autem Consules, aut alij de cæterois ista commiserint, & commoniti desistere noluerint, tam ipsi, quàm fautores eorum, excommunicationi sese nouerint subiaccere, nec communioni reddantur, donec satisfactionem fecerint competentem. tit: de immunitat: Ecclesiar. pro quo faciunt etiam text: in cap: Grauem. tit: de senten: excom. & in cap: Generaliter. 40. §. Nouarum. 16. qua: r. vbi Imperatorū quoq; Romanorū Honorij & Theodosij, his de rebus extat decretum, cuius contextum hic adscribere lubet: Placet, inquit Imperatores, rationabi-

*lis consilij tenore perpensio, districtia moderatione præscribere, à quibus specialiter necessitatibus singulariū urbium Ecclesia habeantur immunes, prima quippe illius vsurpationis contumelia depellenda est, nè prædia vsibus cælestium secretoriū dedicata, sordidorum munerum face vexentur, nihil extraordinariū abhinc super indictum ué flagitetur, nulla translationum sollicitudo signetur, postremò nihil præter Canoniam illationem, quam aduentitia necessitatis sarcina repentina poposcerit, eius functionibus adscribatur. Si quis contra venerit, post debita ultionis acrimoniam, qua erga sacrilegos iure promenda est, exilio deportationis perpetuò subdatur. Cod: de sacrosanctis Ecclesiis. Quæ priuilegia atque immunitates Ecclesiasticas, etiam ipse Prilufius, alioquin Clero iniquus & infestus, suis statutis inferere non dubitauit; vt videre est sub tit: de libertat: Eccles. Verū * tamen vt hæc materia de muneribus publicis planior fiat, tenenda est distinctio, quæ habetur in l. i. in princ. ff. de muneribus & honorib. Aut enim munera publica dicuntur merè personalia,*

sonalia, quæ videlicet opera ipsius hominis explicantur, sine detrimento vel vsu rerû ipsius, & istorum quædam habent honorem annexum, vt sunt officia secularia, puta gerere magistratû Notarii vel Vicenotarii, in causis secularibus munus obire; ad hæc³ personæ Ecclesiasticæ non tenentur. Nemo enim militans Deo implicare sese debet negotiis secularibus. per text: in capit: *Sacerdotibus.* & in capit: *Sed & procurationis.* tit: nè Cler: vel Monach. Quibus concordat Statutum illud Sigismundi Regis, Petricouix Anno 1538. latum, quo prohibetur, nè spirituales iudiciis secularibus se immisceant. Quædã verò neque honorem, neque vituperium aliquod habent annexû, quæ dici possunt munera simplicia vel neutra, qualia sunt legationes, tutelæ vel curæ, & huiusmodi alia, ad quæ Ecclesiastici inuiti cogi non possunt, per text: in l. generaliter. 52. Cod: de Episc. & Cleric. attamen si volunt, possunt fungi hisce muneribus, idq; argum. text. in cap:

Peruenit. 26. distinct: 88.

Quædam deniq; * munera⁴ personalia sunt sordida & inhonesta, quæ vilia quoq; appellari possunt, vt sunt cloacæ mundandæ, calcis coquendæ, arenæ fodiendæ, fossati purgandi, & huiusmodi, de quibus in l. maximarû, Cod. de excusat: muner: habetur; ab his non solum Ecclesiasticæ personæ; verum etiam micipia seu coloni Ecclesiarum sunt immunes, per text: in d. capit: *Generaliter.* §. nouarum. 16. qu: r. Et in l. placet. Cod. de sacros: Ecclesiis. quod multò clariùs ex constitutione Imp: Cõstantini, in l. omnis, 2. Cod. de Episcop: & Cleric: patet, cuius hæc sunt verba: *Omnis à Clericis indebita conuentionis iniuria & iniqua exactionis repellatur improbitas, nullaq; conuentio sit cõtra eos munerum sordidorum, & cõnegotiatores ad aliquam præstationem competentem vocantur, ab his vniuersis istiusmodi strepitus conquiescat, si quid vel parsimonia, vel prouisione, vel mercatura (honestati tamen conscia) congesserint, id in vsum pauperum atq; egentium ministrari oportet, ad id, quod ex eorundem erga.*

dem ergasteriis vel tabernis cõque-
 vi potuerit, & colligi, collectum id
 religionis existiment lucrum. Nec
 obstat l. neminem, II. Cod. e-
 odem, quæ vult, quòd in ad-
 uentu Principis, debeant soli-
 ta ministeria exhiberi, licet
 ad sacrosanctas Ecclesias pos-
 sessiones pertineant. Nã hæc
 lex posterior, non potuit de-
 rogare priori, in fauorem Ec-
 clesiæ à Constantino conces-
 sã: Ratio est, quia bona Ec-
 clesiastica, quæ iure diuino
 sunt exempta, legibus huma-
 nis subiacerenõ possunt; cap.
 Si Imperator diuina. 96.

9 Aut dicuntur onera patri-
 monialia seu realia, quæ vide-
 licet sumptibus patrimonij,
 & damnis administrantis ex-
 pediuntur: per text. in l. Mu-
 nerum. fin. in pr. ff. de mune-
 rib & honor. Exempli gratia,
 quòd nauis, aut currus, subdi-
 tiuè Ecclesiastici ad militiam,
 vel aliud seruitium Reipub:
 vadant; & ad hæc Ecclesiasti-
 ca bona non tenentur, quia
 non possunt ad illa onerari.
 Possessiones enim quæ dantur
 Ecclesiæ, dantur Deo, & ideò
 secularis potestas, tanquam

subdita, non potest statuere
 super rebus Deo dicatis, per
 text. in d. cap. Quæ in Ecclesia-
 rum. tit. de Constitut. Cum
 Ecclesiæ & Ecclesiasticæ per-
 sonæ, ac res ipsarum, non so-
 lum iure humano, sed & di-
 uino, à secularium personarum
 exactiõibus sint immunes,
 prout habetur, in cap. Quan-
 quam. de censibus in 6. Quòd
 tamen * aliter se habet, si res⁶
 vel bona, quibus imponun-
 tur talia munera, habeant o-
 nus tale perpetuum annexum
 certum atque immutabile, an-
 tequam peruenirent ad Ec-
 clesiam, id quæ siue ex dispo-
 sitione publica, puta Principi-
 pis, siue ex dispositione pri-
 uata, vt in tributo soluendo,
 per text. in l. Imperatores. ff. de
 public. & in cap. i. in fin. tit. de
 censibus; vbi innuitur. quòd
 qualibet possessio est oner-
 ata ad soluenda tributa; &
 sic Ecclesia quoque à talibus
 immunis esse nõ potest, quia
 res transit cū onere suo, argu.
 cap. Pastoralis. tit. de decimis.
 Sin autem sint onera variabi-
 lia, & repentina, quæ in capi-
 ta ex nouis edictis imperari
 solent:

solent, certum est Ecclesiam, vel Clericos, ad illa non teneri, per text. in cap. 1. §. 1. tit. de iure Patron. in 6. Panorm. in cap. vlt. tit. de Cler. non resid. Ratio est, quia talia onera imponuntur personæ, non habita ratione patrimonii, per text. in l. vnica cod. de cap. tit. ciui. censib. eximend. lib.

7 II. Quales* in Regno annis superioribus, pro militibus Cōfederatis fuere contributiones seu exactiones illæ detestandæ, vbi Clerus contra ius & æquum, præter ordinaria tributa seu contributiones, ad extraordinaria etiam quædam subsidia, seu donatiua præstanda, inusitato quodam modo, nullaq; habita ratione immunitatum Ecclesiasticarum adigebatur. Licet enim imminente maxima necessitate Reipub. tales collectas Clero aliquando imponi posse non negarim: attamen non priuato laicorum mandato aut impulsu, sed seruatis seruandis, id fieri debere explorati iuris est. Primò enim necessariò requiritur consensus totius Cleri, & non suffi-

cit solius Capituli; deinde, quòd laicorum facultates ad releuandum illud onus non suppetant, idque per text. in cap: *Non minus.* tit. de immunit. Eccles. facit etiam text. in d. cap: *Græuem.* tit. de sententia excommunicat. Denique requiritur hodiè, quòd fieri id debeat, sancta Sede Apostolica prius cōsulta, per text. in cap: *Aduersus.* tit. de immunit. Eccles. quòd etiam in Cōstit. Synod. Prouinc. tit. eodè probatur: alioquin pœna talium collectantium Ecclesias vel Clericos, est excommunicatio, per text. in d. cap: *Non minus.* Cæterum * ex his, 8
quæ de impositione munerũ realium Ecclesiasticis, subditisue illorum superius exposita sunt, facilè colligi potest, quantum iuris, quantumue æquitatis habeant, isti nostri legũ patriarũ tam strenui propugnatores, qui leges seu Constitutiones illas de Scultetis & Aduocatis Spiritualiũ, tanto studio, tantoq; conatu promouent, & singulis ferè Regni Comitibus, pro illis tanquam pro aris & focis nimis acriter

acriter decertare solent, quasi verò in eo robur totius militiæ, solidiq; contra hostium, incurfus præsidii ratio confisteret; cùm tamen res longè aliter se habeat. In memoriam * si quidem isti reuocare sibi deberent, Regni huius statum: cum nimirum duplici ordine, spirituali & seculari constare. Et quidem seculari defensionem Regni merè & propriè incumbere; spiritualis verò officium esse, Deû sacrificiis & orationibus placare, religiosissimus simulque prudentissimus ille Princeps, Sigismundus primus Rex, Petricouia in Conuentione Regni, Anno 1544. autoritate sua declarauit. Vnde consequens est * quòd quemadmodum personæ spiritualium, à seruitio militari immunes sunt, ita bona quoque, & subditi illorum exempti esse debent, ut potè, quæ ad cultû tantùm modò diuinum & ad vsum Ecclesiarû collata atq; dicata sunt, per iura supra allegata. Nam, ut verbis illius quoq; tati Cleromastigis, Prilusiû intelligo, utar, *libertas Ecclesiasticis o-*

*mninò debet præstari integra, nè scilicet domus Dei humanis subsint seruitutibus, vel ministerium Euangelij sacerdotum curæ commissum, hæreat, ac viturbetur; Sacerdotes enim omnium ministri, ac salutis procuratores sunt, quam ob causam pij Principes, illorum ordinem primum in Repub: esse voluerunt, à seruitutibusq; & tributis vnà cum illorû fundis fecere exemptos. huc usque Prilusius. En quàm studiosè, imò quàm piè atq; religiosè alter iste Balaam, dùm profligare vult Clerum, eundem attollat, atque propugnet ipsius immunitates? Verùm * omisso etiam istius Zoili testimonio, non desunt alia plurima, eaque antiquissima Regum atque Principû huius Reipub. Ecclesiastico ordini indulta priuilegia, quæ si idiusta & legitima exigeret necessitas, nullo negotio in medium proferri possent; nunc vnum aut alterum, quo magis ac magis rei ipsius veritas elucescat, hic adscribere libuit.*

Et primum quidem Boleflai Ducis Cracouien: & Sendomirien: sic se habet.

In no-

In nomine Domini Amen. Cum usus rerum temporalium, ac earum spatiosum dominium ad futuram gloriam promerendam, nil afferant, nisi quatenus ad pias causas seu charitatis opera conuertuntur. Hoc solers nostrorum prædecessorum Principum prouidentia diligenter aduertens, pro eadem consequenda gloria, diuini cultus intuitu, mirificas extruxit Ecclesias, tam Cathedrales quam Collegiatis, quam etiam religiosorum & secularium plures Ecclesias, villis, possessionibus, prouentibus, ac bonis aliis, secundum exigentiam cuiuslibet ipsas copiosè dotando, varijs libertatibus & priuilegijs decorando. Nos etiam Boleslaus, Dei gratia Dux Cracouien: & Sandomirien: tam salubribus eorum vestigijs inharere volentes, vnà cum Serenissima genitrice nostra Grimistawá, de maturo consilio & consensu nostrorum militum discernimus, & promittimus, libertates & priuilegia qualibet, per Nos alias, & per nostros prædecessores concessis Ecclesijs & personis Ecclesiasticis quibuscunque, perpetuò inuiolabiliter obseruare. Quinimò quæ à nonnullis nostris prædecessoribus obmissa, neglecta, seu etiam immutata sunt supplere ac reforma-

re volentes, ad Omnipotentis Dei gloriam & honorem, & beata Matris seu virginis gloriosa, sanctorumq; Martyrum Venceslai & Stanislai Pontificis Cracouien: Ecclesiæ Patronorum, & in remissionem omnium nostrorum peccaminum; necnò protunc Venerabilis Patris nostri, Domini Prandota, Dei gratia Cracouien: Ecclesiæ Antistitis intuitu, eidem Ecclesiæ Cathedrali, cæterisq; Collegiatis, secularibus, religiosis, & alijs quibuslibet Ecclesijs, in nostro Dominio constitutis, hanc concedimus libertatē, vt in villis, possessionibus, & prouentibus, & quibuslibet bonis suis olim sibi acquisitis, & in posterū quocūq; titulo acquirēdis, ab omni seruitio, seruitute, angaria, vexatione, thelonio, solutione, collecta, exactione, generalibus vel specialibus, quocunq; nomine censeatur, necnò à iurisdictione omnium Castellanorū, Palatinorum, & quorūlibet Iudicū, sint perpetuò à nobis & nostris successoribus, prout & à Nobilibus nostris penitus libera & exēpta, vt sic ea, quæ dicti prædecessores nostri singularibus impenderūt Ecclesijs, nos in testamentum sempiternū generaliter omnibus Ecclesijs impendamus. Insuper, vt Episcopus cū

Clero

Clero suo possit diuinis laudibus liberius insistere & inuigilare, præsertim hostilitatis tempore orationibus, ipsum qui per tempora fuerit Episcopum, & Capitulum suum, totumq; Clerum ab expeditione qualibet intra vel extra terminos nostros perpetuò volumus esse liberos & exemptos: ita videlicet, quod de villis, possessionibus, & alijs bonis suis Ecclesiasticis, venire personaliter, aut aliquos homines ad expeditiones mittere teneatur. Hoc duntaxat excepto, quod tempore incurfus subiti Lithuanorum, de Kielcien: & Tarsien: Castellanijs, Episcopus homines suos ad expeditionem, prout in quodam alio nostro Priuilegio distinximus, mittere teneatur. Quas etiam Castellanijs, prout & alias per nostros prædecessores olim prædictæ Cracouien: Ecclesia attributas, ab omni alia expeditione, seruitio, seruitute, angaria, vexatione, statione, solutione, exactione collecta, thelonio, & iurisdictione generalibus vel specialibus quocunq; nomine nuncupentur, à nobis & nostris successoribus, atq; à Castellanis, Palatinis, & Iudicibus quibuscunq; perpetuò volumus esse liberas & exemptas. Ita quod Episcopus prorsus in eis gaudeat iure ducali & militali, in venan-

do, piscando, & alia quacunq; voluerit faciendo, qua nostri prædecessores olim facere consueuerunt, cum omni iure dominio & honore. Insuper qua in dictis Castellanijs iura & stationes, in quodam alio Priuilegio nobis & nostris successoribus in signum dominij reseruauimus, ex præmissis causis per præsens priuilegium relaxamus. In cuius rei perpetuam memoriam, præsentem paginam nostri sigilli authentici appensione, per manum Twárdoslai nostræ Curia Subcancellarij, duximus roborandam. Actum & datum in colloquio iuxta Sandomiriam in Btonie celebrato, Anno Domini Millefimo, ducentesimo, quinquagesimo, octauo Idus Iunij. Presentibus nostris Nobilibus infrascriptis: Adam Castellano Cracouien. Segneuo Palatino Sandomirien. Nicolao Palatino Cracou. Boguslao Castel: Sandomir. Bogutha Castel: Wislicen. Petro Castel: Lublinen. Vislao Castel: de Matogosth. Iacobo Castel: de Woynicz. Petro Castel: de Czechow. Ioanne Iudice Sandomirien. Nicolao Iudice Crac. Varschio Dapifero Sandomirië. Falislao Pincerna Sand. Gnienomiro Dapifero Crac. Petka Subcam: Crac. Lawrëtio Subdapifero Sand. Michaelè Subdapifero Crac. & alijs militib. infinitis.

Alterum

Alterum verò Casimiri Regis, in quo prioris quoq; fit mentio, eius est tenoris,

In nomine Domini, Amen.

Quoniam hanc sibi legem principum Nobilitas quoddammodo ponit, vt debere se quod spontè iribuit existimet, & nisi in beneficiis creuerit, nihil se præstitisse putat. Hec animaduertentes nonnulli Principes Cracouien: & Sandomirien: Terrarum, Domini prædecessores & progenitores nostri, pia deuotione ad honorem Omnipotentis Dei per quem Reges regnant, & Principes dominantur, Ecclesiam Cracouien: Cathedralem, & alias Collegiatis, & inferiores sibi subiectas primitus fundantes. Vniuersis possessionibus, Oppidis, Castellis, Villis, in subsidium Episcopi eiusdem Ecclesiæ & Cleri, in opus & ministerium Dei electorum, dotaauerunt; sicut in ipsorum Priuilegiis inde confectis plenius continetur. Quorum vestigiis, Nos Casimirus Dei gratia Rex Polonia inherere cupien: quamuis villas Episcopales quasdam, scilicet Rádtow, Wswam, Besadky, Zawádá, Przędsczyca, Iodłowa, Páseczna, Nemšyno, in qua hereditate locatae sunt duæ villæ, videlicet Rzepennik & Rosumberk, Czymow, & Bukowe, recipi & intromitti de eis-

dem nostris officialibus mandassemus, non causa omnimodæ retentionis, sed ius seruitutis Regalis in eisdem requiuentes, quia dicebantur esse Militiales, & ad Ecclesiam Cracouien: cum suis oneribus transiuisse. Tamen nunc plena veritate cognita, easdem villas, Venerabili Patri Domino Bodzate Episcopo & Ecclesiæ Cracouien: restituumus ex integro, ipsas & incolas earum presentes & futuros, ab omnibus oneribus seruitutibus, seruitutiis, laboribusq; angariis & proangariis Regalibus, de mera liberalitate nostra ex nunc in antea penitus absoluētes & liberātes omnino, easdem villas & possessiones frui & gaudere volumus illis libertatibus & exceptionibus, quibus fruuntur & gaudent omnes alia possessiones & villa Ecclesiæ Cracouien: presenti patrociniò & perpetua firmitate roborantes, in nomine Domini confirmamus. Caterum quia Dux Boleslaus, clara memoriæ Auius noster, Cracouien: & Sandomirien: terrarum Dominus, dans & concedens Episcopo & Ecclesiæ Cracouien: iura, libertates, immunitates diuersas, sibi in Tharsen: & Kelcen: Castellaniis quandam reseruauit seruitutem, videlicet dum per Tartaros, Ruthenos, Schismaticos, vel Lithuania nos ter-

nos terra Sandomirien: hostiliter vastaretur, Episcopus de eisdem Castellanis, homines suos bellicosos, in defensionem cum ceteris terrigenis mittere tenebatur; sed quia hæc nimis onerosa ipsi Episcopo & suis hominibus videbantur, Nos volentes, ut idem Episcopus cum Clero suo, maxime hostilitatis tempore deuotius orationibus intendant, ipsum & successores suos, ac prædictas Tharsen: & Kielczen: Castellanas, & homines quoslibet in eisdem degentes, presentes & futuros, à præfatis seruitutibus videlicet Pogon, & à mittere hominibus contra Tartaros, Ruthenos, & Lithuanos ex nunc absolui & liberam omnino. Ita quod de cetero homines pugnatos Episcopus & sui successores de eisdem Castellaniis mittere minime teneantur. His autem munificentibus gratiarum, prænominatus Dominus Bodzathá Episcopus Cracouien: prænimè consolatus, nobis pecuniarum Quingentarum Marcarum quantitatem, ob respectum donationis prædictæ obtulit & donauit gratiosè, & Villam sua mensa Episcopalis Smarsonice dictam vulgariter, pro dimidietate ville nostræ Pauliporamba dictam, propè Vswam permutauit & donauit, cum expresso consensu sui

Capituli Cracouien: volentes & decernentes præsentibus scriptis, quod eadem medieta villa Pauliporamba, prout circumferentialiter in suis limitibus est limitata & distincta, & homines degentes in ipsa nunc & in futuro eadem libertate gaudeant, quæ cetera villa Episcopales Ecclesia Cracouien: gaudere & vti diuinitè consueuerunt. Quemquidem Episcopum, Capitulumque & Ecclesiam Cracouien: nos in Regiam gubernationem suscipientes, promittimus bona fide strenuè defensare ab omnibus molestiis, violentiis, & iniuriis quorūlibet hominum, ut meritis B. Stanislai Martyris gloriosi, eiusdem Ecclesia Patroni, Deus omnipotens gratiam nobis tribuens, in præsentis die vita nostræ adaugeat felicibus incrementis. In cuius rei testimonium & euidenciam pleniorē, præsentibus literas dari fecimus nostri sigilli munimine roboratas. Actum Cracouia feria secunda in Rogationibus, Anno Domini Millesimo, Trecentesimo, Quinquagesimo Quarto. Præsentibus his testibus, Ioanne Iurá Palatino Sandomirien. Czenkone de Lipá summo Marschalco Morauia, Zbigneo Cracouien. Florianio Lancicien: Cancellariis. Ioanne Woynicien. Raphaelo Vislicien. Stanislaio Matogosten: Castellanis. Petro

Tribuno

Tribuno, Grotone Subpincerna Cracouien. Pełká Subagazone Sandomirien: & aliis multis fide dignis. Datum per manus Domini Sbignei Cancellarij nostri prænотati. Scriptum autem per Notarium Curia nostra nomine Pribislaum.

Quinimò quod magis est, ipsis aliquando Ecclesiasticis vltro & spontaneè pro defensione patrie subsidia armatorum mittentibus, ne ea res in sequelam trahi posset, solenibus Regum atq; Principum Poloniae cautionibus prouisum fuisse, vel ex hisce diplomatibus manifestè apparet, quorum is est tenor.

Uladislaus Dei gratia Rex Polonia, nec non terrarum Cracouien: Sandomirien: Lancicien: Kuiaua, Lithuania Princeps, supremus Pomerania, Russiaq; Dominus & Hares. Significamus tenore presentium quibus expedit vniuersis, quomodo Venerabiles in Christo Patres, Domini, Nicolaus Gnesnen: Archiepiscopus, & Albertus Episcopus Crac: Ecclesiarum, videntes & sentientes graua & intollerabilia incommoda, & iacturas, Regno nostro Poloniae ex disturbis guerarum per Cruciferos expulsis de Prussia, Nobis & Regno

nostro motarum, in posterum immi-
nere, ad petitionem nostram & re-
quisitionem specialem, libere & spon-
taneè sine derogatione iurium & li-
bertatum Ecclesiarum predictarum,
quilibet ipsorum cum vno Banerio
seu vexillo armatorum hominum,
contra insultus hostiles Regni nostri,
& defensione patrie propria, subsidi-
um nobis fecerunt & subuenerunt.
Et ne ipsorum sincera & deuota in-
tentio quam habent, vt pramissum
est, pro defensione patrie, trahatur in
malam consuetudinem & sequellam;
Bonumq; pro commodo Regni, & pro
utilitate Ecclesiarum, per ipsos factum
in malignitatem conuertatur, & per
consequens iura & libertates Eccle-
siarum infringantur, tenore presen-
tium promittimus & vouemus, quod
amplius & admodum talia sub-
sidia armatorum contra iura & liber-
tates Ecclesiarum, ab eisdem Dominis
Nicolao Archiepiscopo Gnesnen: &
Alberto Episcopo Cracouien: & eorum
successoribus nolumus exquirere, sed
potius ipsorum Ecclesias circa iura
& libertates, cum omnium deuotio-
ne, conseruare, imò & pro istis ser-
uitiis & subsidiis, per ipsos nobis pro
tanta necessitate Regni & Corone
nostra exhibitis & impensis, ipsis di-
gna satisfactionis volumus gratam

facere recompensari; harum quibus sigillum nostrum appensum est testimonio literarum. Actum in loco Stationis, quam cum exercitibus nostris fecimus ante oppidum Zakroczym, in vigilia B. Iacobi Apostoli, Anno Domini, Millesimo, Quadringentesimo, Quartodecimo. Presentibus validis viris, Cristiano Castellano Crac. Ioanne de Tarnow Crac. Nicolao de Michatow Sandomirien. Palatinis. Michaelae de Bogumilowice Sandomirien. Cristiano de Kozięgtowy Sandecen. Ioanne de Tholischow Calissen. Castellanis. & Bartosio Wlotkonis Subcamerario Sandomir: multisq; alijs nostris fidelibus fide dignis. Datum per manus predicti Venerab: in Christo Patris, Domini Alberti Episcopi Crac. Regni Poloniae Cancel. Dominus REX per se.

Alterius verò similis cautionis ea est verborum series.

SIGISMVNDVS Dei Gratia, Rex Polonia, Magnus Dux Lithuania, Russia, totiusq; Prussia, &c. Dominus & haeres. Manifestum facimus tenore presentium. Quia cum anno superiore primùm Turci, deinde Tartari validissimis copiis Regnum nostrum adorti essent: & omnia in terris Russia ferro ac igni vastassent. Nosq; in tam inopinato casu coacti

essemus, mota duntaxat Nobilitate terrarum minoris Polonia, & delecta decimi cuiusque ex plebeis omnibus, earundem terrarum facto. Nos utcunque hostibus obijcere, & tantam subditorum nostrorum calamitatem, & discrimen Regni propulsare. Idq; considerans Reueren: in Christo Pater, Dominus Petrus Episcopus Cracouien: & Regni nostri Vicecellarius, nolens nobis pro fide sua erga Nos, & amore patriæ, in tanto periculo deesse, similem nobiscum decimi cuiusque omnium subditorum suorum, & totius Cleri sui delectum fecisset. Militemq; insuper ipse centum equorum nobiscum expediisset. Nolentes nos, ut pro gratia quâ illi debemus, ob tam insigne meritum erga Nos & Rempubicam nostram exhibitum, aliquid hoc exemplo detrimenti acciperet in privilegijs & immunitatibus suis & Ecclesia sua presentibus literis nostris testandum duximus, & testamur ingenuè, ipsi Reuerendum Dominum Episcopum, & eius Clerum Ecclesia Crac. predictam expeditionem gentium suarum non ex vilo debito vel coactione nostra, sed merè motu proprio, & ex libera sua voluntate fecisse. Proindeq; hanc rem nullum exemplum in posterum, quod libertatibus & priuilegijs

legis huius Ecclesia officere possit trahidebere. Quinimo obsequium hoc tam pium in nos & Rempublicam nostram præstitum, pollicemur ipsi Domino Episcopo & eius Ecclesie, uberima gratia, & patrocínio nostro Regio semper referre. In cuius rei testimonium sigillum nostrum præsentibus est appensum. Datum Petricouia in Conuentu generali, feria quinta post Conuersionis S. Pauli. Anno Domini Millesimo, Quingentesimo, Vigesimo sexto, Regni nostri anno vigesimo.

Sigismundus Rex.

Relatio Magnifici Christophori de Szydtoniec Palatini & Capitanei Crac. & Regni Poloniae Cancellarij, Siradien: Sochaczouien: Gostinen: & Noua ciuitatis Korczyn & Capitanei &c.

Cùm itaq; ex his manifestò appareat, Ecclesiastica bona, eorumuè subditos ad præstanda onera militaria non obligari: mirabilis certè auditu res est, cur à secularibus, (quibus munus hoc militandi etiam ex præscripto Priuilegii Ludouici Regis propriè incumbit) Ecclesiarum Sculteti & Aduocati ad subeundã militiam tantopere adigantur? Cùm quod ipsi

ferre debuerant onus, aliis portandi illud necessitatem imponant, idq; cõtra fas & equum. Fateor* e quidem Statuto Casimiri Magni Vislicie Anno 1368 condito, omnes indifferenter Scultetos & Aduocatos, tam spiritualium quàm secularium, ad obeundum seruitium bellicum adstringi; attamen postmodum Statutis posterioribus Sigismundi Anni 1538. & Sigismundi Augusti Regum, Anni 1550. quoad spiritualium Scultetos, & Aduocatos id ad hunc modum, (nisi à tali necessitate bellica liberentur speciali aliquo iure vel priuilegio) restrictũ fuisse, liquidò constat. Qualiter autem bona Ecclesiastica, illorumuè subditos, ab oneribus istiusmodi iura eximant, paulò ante probatum est. Ac insuper * cùm post tot ac tantas de Scultetorum & Aduocatorum in bellum expeditione, inter statum secularem, & Ordine Ecclesiasticum agitas controuersias lege publica Anni 1563 cautum reperiatur, omnes huiusmodi Aduocatas & Scultetas, tam videlicet in bonis secularium, quàm spiritualium, existen-

existentes, iuri exemptionis obnoxias esse: nescio qua fronte seculares ordinem Ecclesiasticum amplius hoc nomine, incusare possint? cum quod ipsi nullo planè seruitii militaris (cuius tamen præcipua cura ad illos spectat) respectu habito, ex huiusmodi Scultetiis & Aduocatiis, pro libitu subditos suos extrudant, eas Ecclesiasticis, à subditis quoque illorum redimere iusto & legitimo pretio, nefas esse contendunt. Turpe verò est Doctori, cum culpa redarguit ipsum.

Extant * præter ea, etiam, alia antiquiora, utpotè Casimiri Magni Anni 1368. tum & Vladislai Jagellonis Regum, Anni 1423. de huiusmodi Scultetis statuta, quæ de rebeli & inutili Sculteto remouendo disponunt, quod nimirum dominus in hæreditate sua habens talem Scultetum, possit ei præcipere, ut vendat Scultetiam, cui vult, vel si non inueniat emptorem, ipse dominus persoluto iusto pretio seu valore Scultetiæ, illam pro se obtinendi habeat facultatem: quæ statuta passim in Regno practica-

ri videmus. Ac proinde* meo quidem iudicio, Domini seculares de statu Ecclesiastico, eo nomine conquerendi, ac si per illum defensio Reipub: impediatur vel diminuatur, nullam omninò aut exiguam valdè causam habere videntur; accedente præsertim eo, quod Ecclesiasticus ordo contributiones publicas, pro conducendo milite stipendiario, (quo potissimum his temporibus res militaris constat) non tantum ex bonis & prædiis, verum ex decimis quoq; sibi adscriptis, contraius & æquum, non inuitus tamen in gratiam secularium præstare soleat: atque si huius rei æqua solidaque iniretur ratio, facile animaduerti posset, quod inuerso rerum ordine, pro secularibus, spiritualium ordo, vnà cum misellis ruricolis & colonis, tam præclari atq; pii muneris defendendæ patriæ, nō postremas partes sustineat, neque tamen pro sua modestia secularibus, ob eam inæqualitatem molestus esse intendat.

QVÆSTIO VIII.

An articulus Confœderationis Anno 1573. de pace inter dissidentes in religione tenenda, sub Interregno editus, & in volumen Constitutionũ Regni infertus, legis vim habeat, necnè?

S V M M A R I A.

1. Legis definitio quæ moribus & iuribus Regni conveniat.
2. Lex qualis esse debeat.
3. Iusta vel iniusta leges qua dicantur.
4. Leges ut habeant vim obligationis, quæ requiruntur.
5. An Confœderatio Anni 1573. ad normam ferendarum legum aptari, & nomen legis mereri possit.
6. An dicta Confœderatio sit honesta.
7. Libertas credendi, est libertas errandi.
8. An confœderatio dissidentium, in religione sit iusta.
9. Discrantes de Religione sententia, animorum dissensiones pariunt.
10. In Ecclesiasticis rebus solus tantummodò summus Pontifex cõdendi legem habet potestatem.
11. Confœderatio in causa Religionis à secularibus tantummodò lata fuit, reclamantibus spiritualibus.
12. & 16. Confœderationis in causa religionis, quis sit sensus?
13. Libertas religionis, iuri diuino & naturali repugnat.
14. An hæc Confœderatio sit possibilis?
15. Inter fœdus & confœderationem differentia.
17. Fautores hereticorum in bulla Cœnæ Domini anathemati subiiciuntur.
18. An confœderatio sit secundum naturam.
19. Imperatoris Constantini Magni de diuersitate religionum sententia.
20. An confœderatio sit secundum patriæ consuetudinem.
21. Legum & statutorum Regni authoritates, quibus ostenditur, Prelatos & Statum spiritualem ad ferendas leges semper pertinuisse.
22. Confœderatio noua à quibusdam se-

- dam secularibus fuit concinnata, idq; probatur protestationibus.
23. Protestatio contra confederationem Parisiis ab Episcopo Poseniensi, & aliis Catholicis facta.
24. Diploma Henrici Regis, quo admittit protestationem contra confederationem interpositam.
25. Protestatio status spiritualis, & Ordinum Regni contra confederationem in coronatione Regis Henrici.
26. Confederatio circa confirmationem iurium ab Henrico Rege non fuit approbata.
27. In confirmatione electionis Regis Stephani, de confederatione nihil actum fuit, sed in confirmatione demum iurium, eius rei fit mentio.
28. Sub Interregno post mortem Stephani Regis in Conuentu Cracouien: articulis confederationis insignes quidam viri cum protestatione subscribunt.
29. In conuocatione generali Varsouien: moderni Regis eligendi causa indicta, Episcoporum subscriptiones cum protestatione contra confederationem.
30. Confederationis Corczynæ: qua fuerit forma, quauē solennitas.
31. Confederationes particulares contra hæreticos in Palatinatibus inita.
32. Regum Polonia contra hæreticos sanctiones promulgata.
33. Noua posterior confederatio, an prioribus confederationibus atque edictis Regum deroget.
34. Confederatio noua iuramentis Regum Polonia qualiter fuerit approbata.
35. Oppressio dissidentium in religione qualis sit.
36. Cinitates & oppida Regni, quare nouas synagogas adificare non admittant.
37. An dicta confederatio sit loco temporiq; conueniens.
38. An hæc confederatio sit utilis & necessaria.
39. Pax que in confederatione offertur, an sit vera pax.
40. An confederationis istius formula sit manifesta.
41. An confederatio non priuato commodo, sed pro communi ciuium utilitate sit conscripta.

Legem DD. * iuris alii aliter definiunt, idq; secundum iura & consuetudines conuenientes cuiq; Reipub. At que definitio, argumento propositi

propositæ quæstionis, & iuribus Regni huius magis sit accommodata, præter eam quam S. Thom: 1. 2. q. 90 proponit, non reperio. Est enim lex secundum eundem, ordinatio rationis ad bonum commune, Prouinciæ, vel Regni, à tota multitudine, aut gerente, vices eius, de iure non de facto promulgata. Vnde colligitur, quod authoritas condendi legem vel statutum in temporalibus, pertineat ad totam multitudinem, vel ad personam publicam illius Regni vel Prouinciæ, quæ vices gerit, & curam habet totius multitudinis, per text: in §. 1. & 2. Instit: de iure natur. Qualis verò* lex esse debeat præclare in cap: 2. distinct: 4 declaratur his verbis: *Erit autem lex honesta, iusta, possibilis, secundum naturam, secundum patria consuetudinem, loco temporis, conueniens, necessaria, utilis, manifesta quoque, nè aliquid per obscuritatem in captionem contineat, nullo privato commodo, sed pro communi ciuium utilitate conscripta. Alioquin iniustæ, impossibiles, inutiles & discordes leges, non leges,*

sed Tyranicæ constitutiones sunt appellandæ, vt inquit ille Ecclesiastici ordinis antagonista Prilufius in præfatione ad artic: 3. lib: 1. cap: 2.

Quæ* autem leges iustæ vel iniuste censerī debeant, ex quatuor potissimum causis cognosci potest. Et primùm ex fine lex iusta est, quando merè & simpliciter ordinatur ad bonum commune, nõ autem ad priuatam vtilitatem statuentis, vel cupiditatem, aut gloriam. Deinde ex causa efficienti iusta lex est, si statuens vel condens legem, nõ excedit suam iurisdictionem, quia scilicet eam statuit suis subditis, non autem iis, in quos non habet potestatem; putà, si laicus quicumque, etiam Rex aut Imperator, facit legem etiam super Clericos. Tertio ex forma lex iusta dici potest, quando æqualiter & proportionaliter omnib' imponitur, ita vt non aliqui alieuentur, aliqui nimium aggraentur. Deniq; ex materia lex illa habetur iusta, quæ fit de rebus iustis, licitis, & honestis, non autem contra;

puta, quando fit contra ius naturale aut diuinum: quia tunc huiusmodi leges iniustarum nomen obtinent. Vnde primò* requiritur ad hoc, quòd leges habeant vim obligatiuam, vt sint iustæ & rationi consentaneæ. Rationi verò cõsentaneum est, quicquid religioni cõuenit, quicquid disciplinæ cõgruit, quicquid salutis proficit, vt habetur in cap.: *Consuetudo. 5. dist.* Secundò requiritur, vt publice omnibus, qui ferendæ legis potestatem habent consentientibus, promulgentur, atq; ab omnibus subditis sint susceptæ & approbatæ. Panor. in cap.: 1. titul: de postul: prælator: per text.: in cap.: *In istis. 3. distinct: 4.* His itaque* de modo ferendarum legum publicarum præmissis, videndū est, num. dicta Confœderatio ad normam & præscriptum istius modi iurium aptari, & per consequens legis nomen mereri debeat aut possit? Lõgum certè atq; nimis reidiosum videtur, singillatim ac ordine examinare ea omnia, quæ de recta & iusta legum,

condendarū forma, superius dicta fuerunt; ac quia in iis potissimum huius quæstionis cardo vertitur, opere pretium est, rem per capita seu membra discutere. Et in primis* an ea Confœderatio sit **HONESTA**, inquirendū est? Sanè quando leges non cõcollimant & referuntur, vt promoueantur virtutes, sed vt vitis atque malitiæ pateat campus, nulla ratione huiusmodi leges honeste appellari possunt. Eam verò Confœderationem, qua libera cuiuscūque religionis (vel vt potius dicam, portentosa & abominandæ cuiusuis de religione opinionis) professio permittitur: turpissima malitiæ studia, venenataq; pharmaca in se continere, atq; non solum Rebuspub. sed etiam singulis Ciuibus exitiosam, paci que publicæ inprimis inimicam esse, nemo ambigere potest. Nam libertas* credendi nihil aliud est, quàm libertas errandi, & quidem errandi in re vna omnium periculosissima; vtpotè, ex qua vnus cuiusque pendet salus & sequitur interitus.

ritus. Quod quidem multò grauius atq; turpius crimen est, quàm queuis alia etiam horrenda flagitia. Quare colluuiem hanc religionum difformium, non ab honestate aliqua profectam sed ab inferis reuocatam, minimèq; esse ferendam, vel ipsorum hereticorum, maximè verò illius non postremi nominis heresiarchæ Theodori Bèzæ testimonio ostenditur. Ita enim ille, nescio quo spiritu afflatus, in sua Epistola Theolog. pag: 20. & 21. de his scribit: *Libertatem conscientie permittere, sinere unumquemq; si uolet perire, diabolicum dogma est; & hac illa est diabolica libertas, qua Poloniã & Transyluaniam hodie tot pestibus infecit, quas nulla alioqui sub sole regiones tollerarent.* Hęc ille. Eiusdem indignitate rei motus ipse Calvinus, Seruetum hæresiarcham, qui sanctissimam Trinitatem blasphemabat, nequaquam tollerandũ esse iudicans, hæreseos damnatum, Anno Domini 1555. Geneuę viuum flammis exurcurauit. Idem Gentili hæretico, in ciuitate Bernensi

Heluetiorum, Calvinismo infecta, Anno Domini 1566. euenisse proditum est.

Secundò quæritur, * an sit **IUSTA?** De iustitia vel iniustitia confœderationis ex iis, quæ de causis, iustas leges efficiētibus superius dicta sunt, facilè iudicium sumi potest. Nam quod ad primam causam, nempe finalem attinet, confœderationem eiusmodi bono communi, saluti, paci q; publicæ, non modò non conuenire, sed omninò esse contrariam, quis non videt? Quanta enim incommoda, quantæuè perturbaciones rerum omnium, ex perturbata & immutata, ac tam variis, tamq; portentosis opinionibus discerpta sacrosancta religione Catholica, publicè & priuatim sequutæ sint, res ipsa demonstrat. An non eò amplius prætextu talis legis, (quod nunc quidem priuata auctoritate fieri videmus) in oppidis siue pagis illorum, qui libertatem cuiusuis cultus sibi permitti postulant, hominibus Catholicam religionem antiquitus profitētibus, liber ipsi

vsus denegaretur? an fundationes à maioribus piè ac religiose institutæ Ecclesiisq; Catholicorum adscriptæ, hac credendi quiduis libertate non conuellerentur? decime censusq; Ecclesiastici, an per summam vim & iniuriam nõ subtraheretur & in vsus horribilium huiusmodi sectarũ non conuerterentur? Sacerdotes, Parochiis atque bonis suis an non spoliarentur? ac denique in subditorum non corpora modò, sed etiam in animas ipsas crudelissimè an non sæuiretur? dum videlicet ii, non ad sua templa Catholicæ religioni consecrata, sed ad synagogas diuersarum sectarum, grauissimis propositis pœnis compellerentur? Accedit * etiam illud, quod discrepantes de religione sententiæ, animorum quoque & voluntatum dissensiones pariunt, quæ contentionum, rixarum, bellorum, rapinarum, luculentissimam materiam præbere, & ad extremum Regnorum & Prouinciarum tali confusione cõtaminatarum, certissimi interitus causa pro-

xima esse soleant: vt enim cõtarii & corrupti humores febrem corporum; sic contrarij in religione affectus febrem atque perniciosam pestẽ pariunt Rerum publicarum. Testis est Germania, quam tot annis hac pestifera lue cernimus esse labefactatam. Testis Gallia, in qua hæc eadem pestis, quas æuo nostro non excitauit turbas, quæ non calamitatum incendia? testis insuper misera Hungaria, quam nihil aliud, nisi hæc diuersarum religionũ colluies perdidit penitusque euertit. Et quid deniq; dicam de nostra Polonia, quæ etsi primùm quidem in sinceritate religionis Christianæ plurimos annos firmè & constanter perstiterit: factum est tamen, vt successu temporis, maxime verò superiorum Regũ ætate, è vicina Germania atq; Bohemia, Lutheri, Caluini, aliorumq; hæsiarcharum prauis opinionibus, velut exitiosa quadam contagione afflata atq; infecta, teterrimum illud perditorum hominum genus reciperet, quod pestilenti af-

flatu

flatu suo omnia contamina-
re, & perniciosissimum virus
suum longè latèq; spargèdo,
è Regno & ditionibus illi cõ-
iunctis, verum Dei cultum,
quo vno eternæ vitæ spes cõ-
tinetur, exterminare conare-
tur. Horret ac refugit ani-
mus memorare quas illæ pe-
stes ac furia, ab humani ge-
neris hoste immissæ tempe-
states, quas discordias & dif-
fensiones, quot malorum ilia-
des in Poloniam intulerunt,
profana facta, euerfa, ac deso-
lata templa, aliaq; loca sacra
atq; religiosa, bona Ecclesia-
stica nefariè direpta, & in pri-
uatorum vsus conuerfa, au-
thoritas sedis Apostolicæ, cui-
us supra ceteras gentes Po-
loni studiosissimi semper fue-
runt, summa impietate con-
tempta, iura ac priuilegia Or-
dinis Ecclesiastici labefacta-
ta, omnia denique diuina &
humana fraudibus ac temeri-
tate illius tam perfidi, & Ca-
tholico nomini semper ini-
qui infestiq; coetus, turbata,
atque confusa.

10 Constat* insuper eam con-
foederationem esse iniustã ex

causa efficiente, quandoqui-
dè in Ecclesiasticis & spiritu-
alibus reb⁹ omnibus, maxime
verò que concernunt religio-
nè, nullus præter solum sum-
mum Pontificem, habeat fa-
cultatem cõdendæ legis (vel
vt magis propriè dicam) ca-
nonis seu constitutionis Ec-
clesiasticæ. Quod etiam ad
Concilium generale, si autho-
ritate summi Pontificis sit in-
dictum pertinet, per textum
in cap: *Regula*. distinct: 3. & in
cap: *Translato*. 3. tit: de Const.
Quãtum enim quis habet de
iurisdictione, tantum habere
potest etiam de autoritate
cõdendi legem vel statutum.
Nam potestas statuendi legè,
dependet à iurisdictione atq;
imperio statuentis, & subre-
ctione, quo ad eum in quem
statuitur, gloss: & Bart: in l. r.
ff. de iurisdic: omn. iudic.

Ex his* opinor liquet con- 11
foederationem hæc à seculari
tantummodo statu, reclamanti-
bus spiritualibus in causa reli-
gionis latam, nullius esse põ-
deris; vt potè quod talem cõ-
dendo legè, excesserunt mo-
dum suæ iurisdictionis. Cum
alias

alias iudicium falsæ religionis aut doctrinæ in hoc Regno, antiquissimo iure, puta ab ipso exordio Christianæ religionis, ad ordinem Ecclesiasticum pertinuisse certum sit: quod etiam Statuto Sigismundi primi Anni 1543. probatur his verbis: *In primis ad spiritualium iudicium pertinet, iudicare differentias fidei sanctæ Christianæ, hæreses, schismata, blasphemias contra Deum, & apostasias,* Nec quisquam eò moveatur quod in capite istius confœderationis adscripta sint hæc verba: *Nos Consiliarij spirituales & seculares, & c.* Id enim ex vilitate potius quadam formula, constituendarum legum, ab ipsis cõpilatoribus huius confœderationis, quam ut reuera status spiritualis huic rei assensum præbuerit, appositum esse, tot protestationes & contradictiones vniuersi cleri, & nonnullorum Ordinum Regni probant, quæ quorsum interpositæ essent, si negotiũ hoc vnanimi omnium Ordinum consensu peractum fuisset? alioquin proferendæ essent subscriptiones istorum

articulorum, ex quibus rei veritas eluceret. Sed neque quoad formam iustæ legis nomen sortiri potest ista confœderatio. Nam quæ maior inæqualitas dici potest, quàm ut quod quis sibi fieri nõ vult, ab alio id mordicus exigat? Is siquidem * istius confœderationis sensus esse videtur, ut nouatoribus quarumuis religionum vbique locorum in Regno impunè vagari, dogmataq; sua disseminare liceat, Catholicis verò, autam & pristinam religionem, & eius iura tueri nefas sit. Quod ita se habere non solum externa & peregrina, sed domestica etiã testantur exempla. Quotus quisque enim est Euãgelicorum, (vti se ipsi appellant) qui subditis suis Catholicæ religionis vsum non prohibeat, eosq; propositis pœnis seuerissimis à vero Dei cultu non absterreat? An non vnicuique etiam infimæ sortis homini, legis istius (in quantum lex dici potest) beneficium integrum illæsumuè esse debuerat. Cur igitur quod sapius nõ sine lachrymis fieri videmus,

videmus, miselli subditi à dominis suis templa Catholica, quæ aliquando longis itineribus vltro adire malunt deferere, atq; veluti fidem Catholicam abiurare coguntur? En quàm bella iustitia, & quàm proportionata sit istius legis æqualitas? Nec minor proculdubio est illa quoque Catholicorum omnium iniuria, quod templis, Parochiis, beneficiis, thesaurisq; Ecclesiasticis spoliati, obstante huius articuli dispositione, non solum ea repetere, sed nè mutirè quidem de his debeant. Compositio seu potius restitutio in integrum ordini Ecclesiastico eo nomine seruiens, de die in diem differitur, variisq; artibus eluditur, interim templa, foundationes, thesauri Ecclesiæ, ab istis sectariis (proh dolor) possidentur: ita vt iam ipsi tripudiare, Ecclesia verò Catholica, & ordo spiritualis mærore contabescere videatur. Iustitia denique legum, vt superior dictum fuit, cognoscitur ex materia ipsius rei, de qua leges conduntur, putà si de

rebus licitis & honestis fiant, neque legi diuinæ aut naturali repugnent. Et quid quæso *magis iuri diuino aut naturali contrarium esse potest, quàm hæc religionis libertas? Nam cum præceptum Domini sit, vt is qui blasphemaue- rit nomē Domini, morte moriatur. Leuit: cap: 24. quæ putas maior impietas, quævé magis execranda blasphemia inueniri potest, quàm si non modò Lutheranismus & Calvinismus, verum & Anabaptismus, & Trideismus, imò & Athéismus, aliæque horribiliores huiusmodi sectæ, passim admittantur, legeque & authoritate publica approbentur? Neque enim quisquam id existimet, quod vni saltem aut alteri sectæ, ista confæderatio libertatem religionis indulgeat, sed vt quam quisque profiteri hæresim, fidemue sibi condere velit, id sibi præsidio atque authoritate illius, impune nullo impediante facere liceat. Quod sanè, si vel ipsi sanioris mentis hæretici cum animis suis reputarent, non tam præcipites fortè ad

hanc religionis libertatem euincendam prouoluerentur. Quæ cum hæreticis etiã ipsis meritò exosa esse debeãt, mirum est quod Catholicos illos tepidos, (qui Politici rectius dici possunt) non pudeat sui, quando partim precibus, partim pollicitationibus ad promouendam approbationem istius confœderationis ab aliis perducuntur, qui religionem potius suam, in qua nati & educati sunt, omni priuata amicitia antiquiorem & chariorè habere debuissent?

- 14 Terriò quæritur. * An hæc cõfœderatio sit POSSIBILIS? Equidem quid hac lege, non tantùm impossibilius, sed absurdus etiam dici possit, non
- 15 video. Nam si * quæ sit inter fœdus & confœderationem differentia, quispiam consideret, fateatur necessum est, aliam esse huius, quàm illius vim & naturam. Fœdus siquidem statuitur pacis tantummodò & salutis communis conseruadæ causa; qualia huic Regno cum Turcis, Tartaris, aliisque nationibus pacta & fœdera intercedunt. Con-

fœderationis verò longè alia est vis & natura. Nam non solum gens cum gente, vel populus cum populo, contra aliam gentem vel populum; verùm etiam iidem aliquando populi, putà vnus dominio subiecti, vt nimirum mutuis præsiidiis sese defendant, vel vt rem aliquam communibus studiis promoucant, mutuò inter se conuenire atque conspirare solent: qualè confœderationem à maioribus nostris contra hæreticos Corczini factam fuisse inferius dicitur. Nec alia * certè remens istius nouæ Confœderationis esse videtur, nisi vt alter alterius sententiam & opinionem de religione, qualiscunq; illa fuerit, non probare tantummodò, sed & defendere sit obstrictus. Iam si aliquis huiusmodi sectarius, putà impius Anabaptista, vel spurcissimus Adamita quispiam, cum sua pestifera opinione in medium prodeat, non modò toleranda, (quod alioquin homini pio & Catholico grauissimum est,) sed etiam autoritate istius legis defen-

defendenda erit, opinio sententiaq; illius sacrilega. Quæ res cum omni potius detestatione, quàm approbatione aut defensione digna sit, Catholicos talibus legibus eò adigere, vt in quasuis hæreses etiam turpissimas & immanissimas consentiant; quin potius vt easdem tueantur atque defendant, nonmodò impium, verùm etiam inhumanũ prorsus & barbarum est. Neque enim Catholici more hæreticorum, Ecclesiæ matris præcepta & instituta suscipere deque ferre, aut illis refragari fas sibi esse ducunt, sed cum eam soluendi ligandi que potestatem habere credant, nulla ratione præuaricari ipsius mandata, sine offensione conscientia se posse certò persuasum sibi habent. Quoniam * verò auctoritate eiusdem Ecclesiæ Catholicæ, in Bulla Cœnæ Domini, omnes fautores hæreticorum, ipso facto anathemati subiiciuntur, videant isti quàm grauem, & quàm impossibilem conditionem Catholicis, hac sua confœdera-

tionem imponere contendant? Quodsi quispiam fortè salutis suæ prodigus, Anathema leue quid esse existimat, is certè multum in eo fallitur. Nam excommunicatio maior, quæ Anathema appellari solet, nihil aliud est, nisi exclusio à communionem fidelium, quæ triplici fit modo, scilicet in conuersatione siue in actibus legitimis corporalibus, in sacramentorum susceptione, & in actibus legitimis spiritualibus, siue in bonorum spiritualium participatione. Atqui esse anathema à Christo, & tradi sathanæ, quinimò haberi pro Ethnico & publicano quid' grauius, quid uè infaustius homini Catholico accidere potest. Quod qui cõtemnit, is non pro Christiano, sed pro Ethnico, & cui Deus, atque salus sua non est cordi, meritò censeretur debet. Quid? imò Ethnicos etiam ipsos, vitam quasi excommunicationis, qua Ecclesia Catholica nunc utitur, imaginem expressisse Cæsar lib: 7. Comment: demonstrat his verbis: *Si quis, inquit, aut publicus, aut priuatus*

eorum (scilicet Druidarum, qui fuerunt sacerdotes pagani) decreto non stetit, sacrificiis interdicitur, hæc pœna apud eos est grauissima. Quibus ita est interdictum, in numero impiorum ac sceleratorum habentur, his omnes decedunt, aditum sermonemq; defugiunt, ne quid ex contagione incommodi accipiant, neq; his presentibus ius redditur, neque honos illis communicatur. Hæc Cæsar.

- 18 *Quartò quæritur* an sit secundum NATVRAM? Sanè naturalis id ipsum suadet ratio, quod vna tantum vera, pura, atque sincera sit religio; Vnus enim, vt inquit Apostolus, est Dominus, vna fides, vnum baptisma. Quicquid verò præter vnam fidem est, perfidia non fides est, vt sanctus inquit Hilarius: & proinde, si præter vnum Dei cultum existant aliæ religiones, nulla ex his erit, quæ non apud se esse veritatem alius persuadere conetur. Quamuis enim sanctus Augustinus doceat, veritatem non huius aut illius esse, sed omnium, hoc est sanctæ Ecclesiæ Catholicæ, quæ terra est vnius labij, & concordantium sermonum,*

cuius participatio in id ipsum, in qua multitudinis credentium cor vnum, & anima vna, in qua id ipsum dicunt, id ipsum sentiunt, id ipsum sapiunt, vnanimes, vno ore glorificat omnes Deum & Patrem Domini nostri Iesu Christi: attamen hi quoq; omnes, qui arbitratu suo singulares religionum intellectus excogitat, nouas & hæctenus inauditas opiniones quotidie adferunt, nequaquam se priuari ea veritate patiètur, quinimo tanquam propriam rem eam sibi vendicabunt. Quid igitur? num id Catholico homini, qui extra Ecclesiam Catholicam, nullam aliam sanam atque veram esse doctrinam firmiter credit, mediocre aut tolerabile malum est; Nouas istiusmodi sectarum opiniones, & cõtrariam ei, quam Ecclesia Catholica tradit fidem, tanquam veram, non modò tolerare, sed etiam approbare, & quod magis est defendere? Quæso consideret secum quisque, quàm hæc sint absurda, quàm impia, quàm cum ratione pugnantia, velle eò aliquè adigere,

adigere, vt tenebras lucem,
malum bonum appellet?

Libet hic * adiciere aurea
19 illa verba, quibus olim Con-
stantinum Magnum, apud Ec-
clesiam Alexandrinam vsum
fuisse, Athanasius Apol: 2.
scribit: Sed heu, quò inquit, iu-
stitia fides recessit, cum tantarum
tenebrarum caligine inuoluimur?
Neque id iam ex errore, qui mul-
tiplex est, quam malignorum ho-
minum vitiis, dum & propugnato-
res recordia sustinemus, & eos, qui
aquitatem & veritatem profligant,
etiam cum id sensibus nostris perci-
piamus, negligendos putamus.
Quod nam id genus peruerſitatis?
inimicos non reprehendimus sed
latrocinio nos comites damus; unde
fit, vt viam quandam sibi facillimè
strauerit, nemine repugnante, per-
niciosissima fraus: Dei lege & bo-
no ingenio instructi, toleramus ta-
men inimicos, turbationum & tu-
multuum facibus, quasi incendia
miscere, idq; neq; oculis prediti cer-
nimus, neq; legis sententia imbuti
sentimus. Quantus igitur stupor
nostram vitam incessit, cum nostri-
met tam iniurijs simus, etiam Deo
admonente. Quid igitur? num id
mediocre aut tolerabile malum est?

Num pro hostibus habendi sunt?
Nonne in domum & populum Dei
ante oculos nostros per ſauitiam de-
bacchantur, & probra faciunt ſce-
lerati illi? Iam quanta id cum ve-
ſania faciant, ipsis vobis cogitandū
relinquō. Stulti enim illi in lingua
sua sitam habent malitiam, plum-
beasq; iras ita secum circumferunt,
vt seipsos mutuis viribus feriant,
& nos secum ad auctarium sui sup-
plicij abstrahant. Interim qui recta
docet, hostis iudicatur: qui autem
inuidia vitium praesert, populum
mansuetum, quod minimè oportuit,
inuadit, vastat, absumit, & seipsum
ultrò corrumpit, gloriatur, extollit,
veritatem subuertit, & fidem cir-
cumuenit, donec sua conscientia ca-
uernas & latibula queritando in-
ueniat. Ferocitas igitur agrestis e-
os miseros facit, qui ita temerè seip-
sos cum indigni ſunt, efferant incla-
mando: Heu scelera, illenè presby-
ter est? aut illenè puer? mea exi-
stimatio attingitur, mihi hoc ipsum
debetur, ab illo ablatum est. Ego
igitur omnibus spoliatis, pro viribus
nocebo. Luculentum inſania tumul-
tum dicas, si acies, conciliabula, aut
conuicia istorum importunissimorū
conuentuum videas. O nostram in
Ecclesiam Dei peruerſitatem, ſpe-

Etaculum maligni & dementis animi. Nunquamné tandem pudefient? Nunquamné semetipsi improbabunt? Nunquam in animo mortuus sentient, ut vel nunc saltem contra imposturam & rixas dignum aliquid animo concipiant, & sentire videantur? Hæc Constantinus Magnus ille Imperator, & cū illo vnà omnes boni Catholici; tum horum temporū, tum istorum hominum, qui recesserunt à vera, pura, sinceraq; religione, & secuti sunt desideria cordis sui deplorātes infelicitatē inclamant. Quintò quæritur, an sit secundū Patriæ **C O N S V E T V D I N E M**? Hic isti, qui præclarū illud dissidentiū in religione nomē sibi vendicant, animum aduertant, simulq; fateantur necessum est, antiquissimis huius Regni moribus, modum & formam condendarum legum publicarum, eam præscriptam institutamq; esse, ut non nisi illæ, quæ de consensu & vnanimi voluntate omnium ordinum, puta spiritualium & secularium, sancitæ promulgatæque sunt, vim legis obtineant, & pro iustis atque legiti-

mis statutis atq; constitutionibus reputentur. Quicquid verò peculiari quorundam sententiâ statuitur, id non modò nullam vim, sed nec nomen legum aut constitutionum, habere potest. In quam²¹ sententiam multæ præclarissimæ leges Regni extant, semper inuiolabiliter obseruatæ, & per Serenissimos olim Reges Poloniæ iuramentis confirmatæ. Principio enim Casimirus Rex, Vislicia Anno 1368. diuersitatem & varietatem iurium improbens, vnà cum Prælatis, Baronibus, cæterisq; Nobilibus, statuta sua promulgat. Similiter Ioannes Albertus Rex, Petricouia Anno 1496. decernit, statuta sua communi & diurna consultatione præmissa cum Prælatis, Baronibus, Nobilibus, terrarumq; Nunciis ac subditis vniuersis, spiritualibus & secularibus, in Conuentione generali Petricouien: existentibus, corpus eiusdem Regni, (verba sunt Statuti) cum plena facultate absentium representantibus, promulgata, perpetuò duratura

tura & obseruanda. Eodem modo etiam Alexander Rex, indicta Conuentione generali Petricouia, Anno 1504. testatur, se cōstitutiones certas decreuisse cum consilio & assensu communi Prælatorum, & Consiliariorum, ac Nuntiorum terrestrium, iuxta Regni consuetudinem vocatorum. Idem Rex in Conuentione quoque Radomiensi generali Anno 1505. de consilio, scientia, & vnanimi voluntate omnium & singulorum Prælatorum spiritualium & secularium Consiliariorū, & Baronum, & Nuntiorum Terrarum, & Ciuitatum, qui vniuersum corpus Regni (vt ibidem habetur) indubitanter representarunt, leges à se datas recenset. Idem in Conuentione eadem Radomien: leges suas à Reuerendissimis & Reuerendis in Christo Patribus, ac Magnificis, Venerabilibus, Generosis & Nobilibus, Prælatiis & Baronibus Consiliariis suis, ac terrarum Nuntiis moderatas fuisse fatetur. Idem Ioannes Albertus ibidem in Radom, Anno

eodem 1505. cum vniuersis Regni Prælatiis, Consiliariis, Baronibus, & Nuntiis terrarum æquum & rationale censuit, ac etiam statuit, quod deinceps futuris temporibus perpetuis, nihil constitui debeat per Serenissimos Reges sine communi Consiliariorū & Nuntiorum terrestriū consensu: ac proinde concludēs, ipsa sua statuta in Radom publicè edita, ita de his disponit: *Jam verò, inquit, hic finem faciemus nostris in Radom institutis superscriptis, quæ omnium voto, communi Prælatorum spiritualium & secularium, ac Procerum Regni, & Nuntiorum terrestrium constituimus.* Sigismundus quoque Rex, Cracouia in Coronatione sua, Anno 1507. ex publico consensu leges suas se condidisse testatur his verbis: *Nos quoque vestigia prædecessorū sequuti, cum ab initio regiminis nostri, pleraque in Conuentibus generalibus de communi Prælatorum, Procerum, atque totius Consilij, & Nobilitatis nostræ consensu, pro communi bono, statu & ordine, iuxta rerum ac temporum rationem instituissemus, ac ea in publicum edi-*
subditi

subditi nostri merito exigent, cū vana sit lex, nisi obseruetur. Obseruari autem nequit, nisi innotescat, omnia instituta nostra in vnum colligi, & ad omnium notitiam imprimi vel publicari mandauimus.

Idem Rex eodem loco & tēpore illa tantum statuta perpetuis temporibus duratura decreuit, quæ de Prælatorum Baronum, ac totius Consilii & Nobilitatis consensu sunt edita. Et idem postea Anno 1532. ad emendanda omnia Regni iura & contrarietates atque dubietates statutorum tollēdas, designat certas personas iurisperitos nimirum, tam spirituales, quàm seculares. His itaque sic stantibus, admodum facillè quiuis iudicare potest, num ea confœderationis formula, iustam, & legitimam condendarum in hoc Regno legum normā in se contineat. Notum siquidem omnibus* est, prædictam

confœderationem, quemadmodum & reliquos articulos in Conuentu electionis Regis Henrici, à quibusdam secularibus, sine vnanimi omnium cōsensu, imò quàm plurimis, vtpote vniuerso statu & ordine Ecclesiastico siue spirituali, & magna parte status secularis reclamātibus atque protestantibus compositam, & nouiter electo Regi obtrusam fuisse. Quod quidē nō tenui quadā cōiectura, sed ipsa rei euidētia, ipsis nimirū protestationib. nō tantū ab vniuerso ordine Ecclesiastico, verūmetiā à bona parte status secularis in diuersis Palatinatibus, vtpote Masouia, Rauennac Plocē: omni meliori modo & forma iuris factis, atq; Actis publicis ad perpetuam rei memoriā insertis probatur. En tibi solennis Episcoporum Regni protestationis, in ipso planè istius confœderationis exordio factæ, genuina verba.

Actum in castro Sochaczouensi feria tertia post Dominicam Quinquagesimam, 1573.

Comparens personaliter coram Officio & Actis presentibus Capitanealibus Castrensibus Sochaczouiensibus, Reuerendissimus in Christo Pater Dominus Iacobus Vchanski,

Uchán ski Dei gratia Archiepiscopus Gneznenſis, Legatus Natus, & Regni Poloniae Primas, suo & aliorum omnium & ſingularum ſibi adhaerentium, tam ſpiritualium, quàm ſecularium, fidem & obedientiam S. R. E. profitentium nominibus, proteſtatus eſt, & proteſtatur ſolemniter coram Officio praefato, & Honeſtis Staniflao, Luca, & Laurentio Kucharz Miniſterialibus Generalibus Regni, & Nobilibus Marcellino Szyſtowski, Balthaſaro Wilkoſenſki, Matthia Chrzemſki, Staniflao Tychonſki, & aliis pluribus ibidem circa inſcripta exiſtentibus, in & contra Magnificum Sigifmundum Wołſki Caſtellanum Czernenſem, Capitaneũ warſawienſem & ipſius officium pro eo. Quia ipſe fungens officio ſuo Capitaneali Caſtren: Warſawien: ad inſtantiam & iuridicam Reuerendiſſimi Domini Archiepiscopi praefati, & Reuerendiſſ: DD. Adami Konarſki Poſnanienſis, Petri Myſkowiſki Plocenſis, Alberti Starozrzebski Chelmenſis Episcoporum requiſitionem, pretendens ſe habere cauſas quasdam, non tamen iuridicas, imò iuri contrarias, noluit & recuſauit, in damnum & iniuriam praefatorum omnium proteſtatum,

& aliorum praefatorum ipſis adhaerentium, ſuſcipere, & ad actandum & ingroſſandum in Acta Warſawien: proteſtationem ipſorum, factam & inſcriptam, oblatam. Cuius tenor de verbo ad verbum ſequitur, & eſt talis.

MYTRADYTA K DZ
chowne, iako Snieckie, imieniem
náſzym y Poſtow Ziemſkich ná Konwokacya Warſawſka poſtánnych, ktorzy ſię nie podpisali ná Confederacya de diſſidio religionis, ná tey Konwokacyey od niektorych Pánow Rad y Poſtow wczyniona, oznáymujemy y oſmiádczamy ſię wſſem wobec y káždemu z oſobná, ludziom iákiegokowiek doſtoienſtwá, urzędu, y ſtanu przy Aktciech tego Grodu: Iż gdyſmy ſię tu do Warſawy zecháli, ábyſmy tylko o czáſie y o mieyſcu Elekcyey Krolá przyſtego rádźili: niektorzy z Pánow Rad y Poſtow Ziemſkich wczynili miedzy ſoba nieiáka Confederacya, wktorey ácz ſię náyduia niektore rzeczy ku záchowánium pokoiu poſpolitego potrzebne, wſákoż włożone ſa drugie, nie tylko teraz, ále też y nápotomne czáſy bázro ſkodliwe, á zwiáſzczá gdzie zabroniono wćiekáć ſię w rzeczách ku Religiey należacych do wſelákich

N

zwierz-

zwierzchności, która rzecz otwacza wrotá ku rozmaitym sektom, y wse-
lákiemu niezadowi. Bo zá licen-
cya moglyby się bázro łatwie wnieść
wsytkie sekty, nie tylko te, które iuż
pospolite są, ále też y nasprośniece,
iáko iest Adámiton, Turkow, y inne
tym podobne, zá którymi y do Po-
gánstwą przyszby mogto. Czego my
przestrzegáiac, ácz ná wsytkie rze-
czy inne w tey Konfederácyey zá-
knione, które ku pokoiovi y zgodzie
pospolitey należą, rádzi pozwalamy,
iáko ci którzy Oyczyznę swá miluiac
nic pierwszego, nic milszego nád zgo-
dę pospolita v siebie nie mamy, y w
tym się solenniter ośmiadczaemy,
że my ná żadne mordy, ná żadne
rozlanie krwi Chrześciáńskiej, á
miánowicie narodu nášego Polskie-
go, á Bráćiey nášey miley nie ze-
zwalamy: y omšem ktoby się ná to
brat, ábo iáka przyczynę do tego da-
wał, przeciwno takiemu káżdemu
być chcemy, y obiecuiemy: ále też
Konfederácyey takiey chwalić nie
możemy, która zwierzchności y v-
rzędy wsytkie burzy, która do blu-
gnerstvá imienia Bożego, á do swey
woley wobec wsytkim, naywyższego
stanu ludziom przyczynę podáie, á
w tym práwá, swobody, á wolności
stanu Szláchecckiego ku zniszczeniu

przymodzi. A tak się z tych y innych
przyczyn, y ktemu obawiaiac się tego,
áby ná potomne czasy, takowa Con-
federácyá miedzy poddanemi náse-
mi, sub pretextu Religionis
& libertatis Christianæ, do tá-
kiey swey woley, á wseteczestwą
przyczyny nie dáta: iáka byta lat
málo przeštych, miedzy chtopstwem
w Munsterze, y ná inšych mieyscach
w Szvájczárzech, przeciwno Pánom
swym. My tedy ná ten ártukul de
diffidio Religionis, który w tey
Konfederácyey nápisány iest, á wiele
rzeczy škodlinnych y niebezpiecznych
w sobie zawiera, ogladáiac się ná
pierwsze Konfederácyę, y przyśięgi
nášych przodkow, które są przeci-
wne tey terázniejšey Konfederácyey:
ogleduiac się ná sumnienie y powin-
ność nášę, która smy chwale Bożey,
stáršym nášym, Kościotowi Boże-
mu, y bráći nášey stanu Szláchet-
ckiego powinni, żadnym obyczáiem
nań zezwolić, bona nostra con-
scientia áni chcemy, áni możemy,
iákoż nie zezwalamy, y w tym się
przy tych Akciech publicè ośmiad-
czamy: y żadámy, áby nam tá
proteštácyá in hac forma in Acta
zápisána byta. A zwlászczá iż też
Poštowie Ziemscy ná te Konwoká-
cyá od Rycerstvá pošláni, opomie-
dzieli

dzieli się z niektórych Woiewodztw, że tego od Braci swej zleczenia nie mieli, y omsem że im srodze zakaza- li Bracia ich, aby się na tej Konwo- kacyey w nic nowego nie wdawali, iedno aby o cząście y o miejscu Elek- cyey przyszłego Krola namamiáli: iákoż się publicè w Rádzie oświad- czeli, że na te Confederacye ani mo- ga, ani chca zazwolić.

Iacobus Archiepiscopus Gnesnen- sis, Legatus Natus, Regni Polonia Primas & primus Princeps.

Adam Konárski Biskup Poznánski, Petrus Myskowski Episcopus Plo- censis manu propria scr.

Albertus Stárogrzebski Episcopus Chelmensis scr.

Pro qua quidem iniuria & da- mno, & pramissa protestatione non suscepta, offert se predictus Reuerendissimus D. Archiepiscopus cum Reuerendiss: D.D. Episcopis prefatus, & cum omnibus aliis sibi adherentibus cõtra predictum Ma- gnificum D. Castellanum Czernen- sem Capitanum Warsauiensem, ac ipsius officium iuridicè agere vel- le loco & tempore competentem, prout de iure venerit. Quæ pramissa omnia & singula suprascripta, ijdẽ

Ministeriales cum Nobilibus pra- fatis attestati sunt, seq; circa pramis- sa omnia fuisse, eaq; auduisse reco- gnouerunt. Super quo memoriale solutum est, quod officium recepit. Ex Actis Castren: Sachaczouien- sibus extraditum & correctum.

Extat & alia similis prote- statio Ordinum Palatinatus Plocen: quæ ob singulares & admodum elegantes, ibidem contra prædictam Confœde- rationem adductas rationes, digna est vt omnium omni- nõ teratur manibus; atque ob eam causam ipsius quoq; cõ- textum hic ob oculos ponend- um esse duxi.

Actum in Castro Plo-
censi feria quinta ante fe-
stum Natiuitatis Mariæ pro-
xima. Anno Domini, Mille-
simo, Quingentesimo Septu-
agesimo tertio. Ceram Ge-
neroso Stanislao Meczynski,
Vicecapitaneo & Iudice
causarum officii Ca-
stri Plocen.

Venientes ad Officium præ-
sens Castrense Plocense, Ma-
gnifici

gnifici Domini Stanislai Sandiuogij a Czarnkow Refferendarij Regni, Płocen: Drabimenci, Capitanei. Generosi. Nicolaus Kosobuczki, Notarius terrestris Płocen: Iacobus Lisakowski Dapifer Nureń: nomine Dignitariorum & Consiliariorum ac Officialium, totiusq; Nobilitatis, in Conuentione particulari Raciążen congregata, existentes ad infra scripta specialiter deputati & designati, reproduxerunt protestationem manibus Reuerendissimi in Christo patris Domini Petri Myskowski, Dei gratia Episcopi Płocen: & Magnifici Alberti Kraśniński Castellani Sierpcen: Nicolai Kosobucki Notarij terrestris Płocen: subscriptam, sigillisq; vczł Sigillo terrestris, nec non prefati Magnifici Castellani Sierpcensis communitam & obśignatam, in prefata conuentione particulari Raciążen, ad confederationem in Conuentione Generali Warschouien: Electionis Regis proximè praterita, per nonnullas personas factam, quam cum speciali mandato omnium Ordinum nobilitatis terre Płocen: in acta presentia Castren: Płocen: inseri & ingrossari petierunt. Et officiu prefens Castrense Płocen: visa prefata protestatione, attenden: ipsorum iustam

petitionem, eandem protestationem in Acta presentia Castren: Płocen: ingrossari & adicari admisit, simulq; & mandauit. Cuius protestationis tenor de verbo ad verbum sequitur, estq; talis.

MY Rády Duchowne y Świateckie. Dygnitarze, Wzrednicy y wszytko Rycerstwo Woiewodzimá Płockiego, wszytkim wobec, y komu to wiedzieć należy, oznáymuiemy. Aczkolwiek niczacznieyszego nic Rzezczyposp: potrzebnieyszego być rozumiemy, nád pokoy wnetrzny y iednostáynna wszytkich stanom mitość y zgodę, y przy niey przecím káżdemu, ktoby ia psómác y targác chciał, máiętności náwet y gárdłá náśe potozżyć gotowi iestemy. Ale iáko pokoy mituiemy, y pilnie go przestrzegamy, ták teź zmw, ábo ziednoczenia osob, lubo stanow niektorych, ktoreby pod tytutem pokoiu, y zgody chmatę miłego Boga uiszczyli, wolności náśe pospolite wnimecz obracáli: á do burd y zámieśsania wrotá otwarzáli, y chwalić y pomagác niehcemy, áni będziemy wiecznymi czásy. Przeto gdy od niektorych osob, ták ná Konwokacyey iáko y ná Elekcyey Krolá nowego pod Warsáwa, Konfederacya iákaś in causa religionis spisána, y

sana, y ku podpisaniu ábo pieczęto-
waniu podána bytá, iż iey ná Kon-
mokácyej Posłowie nášzy, á ná Ele-
kcyej ci Brácia ktorzy się byli zia-
cháli, podpisać niechcieli, z wielka-
chmyto od nich wdzięcznościa y po-
chwala przyjęli. Bo y oni zlecenia te-
go nie mieli. A ci zaś ná nas nie stá-
nowić nie mogli, præter electio-
nem, w ktorey rzeczy samey ius re-
presentatiuum mieli. A miáno-
wicie lásnie Wielebnemu le^o M. X.
Piotrowi Myszkowskiemu Biskupo-
wi nášsemu, niech od nas y od po-
tomkow nášzych wieczna dzięká be-
dzie. Iż l. M. przy powinności swej,
iáko právemu pásterzowi należało
státecznie stoiac, ná tak škodliwe
spisy, ábo Konfederácie, ktoreby
trzędę iemu poruczona strásliwem
iádem zarázić mogły, przyzwolić nie-
chciał, y omšem prze Kościół mile-
go Bogá, y nieprzyziázń, y nieprze-
spieczęństwo káżdę odnieść był go-
tom, iáko nam ci brácia nášzy, kto-
rzy przy tym byli zacne świádectwo
dali. A tak y pásterzá swego y milej
bráciej státeczności násláduiac,
wszyscy się teraz ośmiadczyli: Iż ná
tę Konfederacya nie przyzwalamy,
áni iey przyiac, áni promowiac w
przyszłego Páná chcemy: z przyczyn
susznych y ważnych. Bo ácz się tá

Konfederacya z á to wdawa, iáko by w
Polszcze pokoy y zgodę gruntowác
chciała: ále kto się iey przypátrzy do-
brze, obaczy snádnie, iż pod tá pie-
kna postáwa truciznę podawa sroga,
ktora iádem swym, iesli Pan Bog nie
postrzeże, Koronę Polska nie pochy-
bnie zábije. Bo naprzód obraża mi-
tego Bogá, obraża bliźniego, obraża
y sumnienie náse. Náwet Koronę
Polska, w wielką á sromotna háń-
bę, Prámá, Przywileie, swobody ná-
se w niebespieczeństwo przywodzi.
Obraża milego Bogá tym, iż nie tyl-
ko falszymemu nabożeństwu, ále y
bluznierstwu, ná ostátek pogáństwu
y wselákiemu wsseteczestwu drogę
do Polski okázuie. Bo iesli be-
dzie káżdemu wierzyć iáko kto chce
wolno. A będzie pewnie, gdy żadney
peny in Hæreticos nie będzie.
Rzeczę ieden, iż Chrystus nie iest
prawdziwym Bogiem (iákoż inż tá-
kich y názbyt.) Drugi zaś powie, iż
Máchomet iest prawdziwym Bo-
giem. Tzędę zgotá powie iż nie máś
Bogá: z tych żadnego áni Ducho-
wna, áni świectka zwierzchność ká-
rać nie będzie moglá, bo go Konfe-
deracya zástapi we wssem. Áżci w
Polszcze bluznierstwo, áżci Alkoran
Turecki, á z á nim Turck, á z náostá-
tek y pogáństwu zámnoży się znomu.

Nuż iesli się zaś kto z skoty lądami-
tom, v których nic własnego nie
máis, wyrwie, y do skrzynki się czyiey,
ábo dziewczki, ábo żony rzuci, day mu
pokoy: Czemu? tak wierzy, Om-
nia communia, zá czymby Polská
onó zacne y v postronnych narodow
stawne Krolestwo, w iáskinia totro-
wská obrocić się musiatá. Iákosť iuż
niestetyś totrośtwá y nieśtátku tego
petno, bo cozinad sáráiss Heretyko-
wie wypędza, tu da Polski iáko do
własnego domu bieży: Ciz v nas
Apostotmi, čiż sumnienienia ludzkie-
go sárářzmi, či burza, či miesšáia,
či miley Oyczyzny nášey (o nieszcze-
sne czáśy) krewia się páśc chca. A
gdyby tá Confederácia doyšć miátá,
tymby się wiícey námmożyto tego.
Obraża zaś bliźniego, bo iż Rzeczpo-
spolita Polska tak stánetá, że przy
Ich Měi Księżey wsyśtkę władza in
spiritualibus zostawitá. O czym
spolne Przymilcie náše, á zntáščzá
Iagellonis in Iedlna śmiádcza,
ktore Dignitatum Regni iáko
Secularium, tak y Spiritualium
nie tylko iura, ále y Consuetu-
dines vmacniáia y vtmierdzáia, iá-
ko bez wsyśtkiey krzywdy Ich Měci
Księżey odiać się iudicium falsæ
religionis aut doctrinæ będzie
mogto, ktore oni od tego czáśu, iáko

w Polsce wiará Chrystusowá ná-
státá cále y nienáruszenie, áż potad
mieli, to iedná krzywdá. Druga gdy
w iedney wsi kilká pánom będzie: á
ieden wdamszy się zá ta Niemiecka
wiárka, Kościot sprofánuie, co dru-
dzy w tey mierze czynić beda? Prá-
wem trudno, Konfederácia pozwa-
la, niec ábo zá teb chodźć, ábo oni z
wielkim wkrzywdzeniem zostáć mu-
śsa. Ktemu do iedney Páraficy wśi
śitá ślácheckich przysłucha, iáko
nie ku krzywdzie inśnych párafia-
nom, Podawcá wroźna Religia Ko-
ściot przeináczy? Iesli go pozowa nie
wygráia, dádzali mu też pokoy,
inśsego Kściotoá sukáć musša. A
iesli y támten, á potym y trzeći y
czwarty, áż y dáley, iáko to będzie mo-
gto być, skáża: áżći oni dobrzy ludźie,
ktorzy postáremu Páná Bogá chwa-
lic zwykli, bez kościotá z poddánemi
swemi zostáć, á potym w pogáństwo
obrocić się musša: y zá ta Konfede-
rácia, kto będzie dobrym, kto spo-
koinym, ten krzywdę ćierpieć będzie,
temu áni práwo, áni moc żadna przy-
krośći nie czyni żadney. A czemu?
Konfederácia tak moni, iż to iesť
grunt pokoju y zgody wnetrżney, á-
by kto krzywdę miał milczat, á kto
ia czyni w pokoiu zostat. Aleć to o-
mylna do pokoiu nádźicia. *Ledens
in vitro*

in vitro, (tak mowia) laesus in marmore scribit. poczuiac się w tym kiedy ludzie. A iesli tego onus przez porzodek prawny złożyć z siebie nie beda mogli, do gnattu y mocy się ucieka, ażci ktorey się strzeżemy wojnã domowa. Obraża też sumnienie, bo każdy z nas przy swej Religiey dla tego mocnie y statecznie zostawa, iż tak o niey rozumie, że dobra, że prawdziwa, a insemi się hydzi, iż zte a fałszywe. A gdyż ábo naszą Apostolska starodawna wiara, ktora tych czasow Papieska nazywają, jest prawdziwa, ábo tá teraz. nowo w Niemcech splotzona, iáko prze Bog ábo my ich, ábo oni nászey bez naruszenia sumnienia swego pozwolíc mozem. Przy poczciwey matzonce (iáko kto z dobrem sumnieniem) wsietecznicie scierpieć może? A tá Konfederacya zá jedno to ma, ym iednakiey madze poklada. Ná czym iesli spokojne dobre sumnienie przestãć może, niech każdy sadzi. Tná ten czas że się to najlepszego pokoiu spodziemãć bédziemy, kiedy chwale milego Boga zniszczemy, bliźniego swego wkrzymdzimy, sumnienia swe pokãncerujemy? Niech się w tym iáko kto chce kocha, niech iáko chce sobie pobłaża, nie trãfic w to, áby fałs

z prawda poroimnal, žeby dãli sobie ręce, á od tego czasu w pokoiu z sobã mieskali, nie doczekãć tego nigdy, áby Pan Bog tam impium opus tãska swoia požgnãć miał. Pokoy iesť dar milego Boga, á kto iedność rnie miary, ten z Bogiem żadnego spotku nie ma. T omyslem niech tego pewien bédzie, iż nas pomięsa Pan Bog pierwey miedzy sobã, á potym nieprzyacielomi miary Chrześciãnskiey poda, iáko Czechom, iáko W grom naszym sãsiãdom, prze tãkomaż uczynil przyczynę A wiecbychmy ludzie spokojni, ludzie nád dobro Rzeczypospolite v siebie przedniejszego niemãiaczy, ná to co Koronie Polskiey wieczna z gubę pewnie przynieście przyzwolic mieli? Nád to co może być sromotniejszego, kiedy w Rzeczypospolite: nászey, iáko to, iż v nas ten, który wolu, kromę, swinię, kozę ukrãdnie, karã bédzie. A który Kóściol zburzy, Oltarze przewrãca, Kãptany wypędzi, święte Pãńskie, Przeczysysa y nigdy podług potrzeby niemychwalona Pãnnę máike Boga z sromoci, chwale milego Boga zniszczy, Imie náosłãtek Pãńskie, y duchom zlym strãśne zbluzni, z hãnbi, ten mowie, taki pokoy mieć bédzie: tego któryby chciał karãć,

użyby

*użyby pokoy wewnętrzny wzruszał, mi-
 tość, z godę targat. Przeto przeciw
 iemu pomścić, iako przeciw nieprzy-
 iacielowi Koronnemu msyſcy po-
 minni będą. O zapamiętanie nasze,
 inſze narody w pobożności a w sprá-
 wiedliwości pokoiu grunt y zgody
 zaktádali: A my nieſzczęſni Polacy
 w niepobożności y w nieſprawiedli-
 wości od przyſtego gniewu Páń-
 skiego wtáicbyſmy ſię chcieli. Ale
 dziwna rzecz, iako za grzechem,
 tuż zámždy kaźn milego Boga idzie.
 Co y wtey Konfederácyey ſnádnie
 obaczyć kaźdy może. Bo fałſzwe na-
 bożeńſtvo, beſpieczeńſtwem opa-
 trzáiac, wolność náſze miła w nie-
 beſpieczeńſtvo przywodzi. Wiemy
 to msyſcy, iż Krole y Pány mſelákie
 nic inſzego w powinności ich nie zá-
 trzymama, iedno przyſięgá: Bo tey
 względem ná práwo, ná wolności
 poddánych ogládác ſię zámždy mu-
 ſi, wiedzac iż Pan Bog periuros
 ſrodzekarze. Otoż ku podnieſie-
 niu powagi tey przyſięgi, y ku zni-
 ſczeniu tey, ta Konfederácyá drogá
 ſię otwiera wielka. Bo ieſli będzie
 kaźdemu wolno w iáká będzie chciat
 Religia ſię przemierzgnác. A cze-
 mu teź y nie Krolowi? A ieſli Krol
 rzecze: iż tak wierzy, że iuramē-
 tum præter Dei præceptum*

*factum non tenet. Czego mi
 Pánowie Ewángelikowie bronić nie
 moza, bo to v nich reſta & indu-
 bitata propositio, nihil eſſe re-
 cipiendum præter ſcripturas.
 Niechayże mi ukaże w ſwétym pi-
 ſmie, gdzie ktory Krol wolności po-
 przyſięgł Zydow, ábo żeby poprzy-
 ſięgáć ie Pan Bog przykazał. Nie-
 chay ukaże w ktorey Ewángeliey to
 ſtoí. Neminem captiuiabimus,
 niſi iure victum. Niech ukaże
 ktory to Prorok nápiſał: Nihil no-
 ui ſtatuemus, niſi cum con-
 ſenſu Conſiliariorum & Nú-
 ciorum, Niech powie, w ktorym
 Pſalmie Krol Dawid, Super haſtá
 extra fines Regni Nobilitati
 pięć grzywnien obiecuie, tákże y o in-
 ſzych wolnościách. Aták Krol E-
 wángelik z tych przyczyn przyſięge
 ſwoię lekce wmażyć, á zgotá porzu-
 cić ia może: bo uſli inſze votá, iako
 Caſtítatis & Religionis nizacz
 v ſiebie nie máta: czemu by przy-
 ſięgá waźna być miáta? Gdyż teź
 ieſt iedno votum, ktorym Princeps
 vouet Boga, iż práwa y wolności
 ſwoich poddánych w cále záchoma:
 áżci przyſięge zelżymsy, Práwa y
 Przymileie, y Státutá náſze o zie-
 mię vderzy, á podług Bibliey ſádzić
 będzie: iako nie dawno Stároſtá ie-
 den 10*

den w Polsce z tego pocztu czynit. Iesli się tedy Krol, ná to uida, co czynić? do mocy trudno, Konfederacya z nim, iesli icyiemu trzymać nie będa, á czemu iá teź on trzymać komu pominiem? Ażci w Polsce mieśaniná, áżci iedni ná tę, drudzy ná omę stronę prześlepia: więc ábo w się wderzem, ábo z wolnościámi się swemi wiecznie požegnác muśim. A či podobno co teraz, ná piskorzú prześláć muśa, nie zaniecháia pomáćć się swego. Z tych tedy przyczyn, iáko káždy baczy stuśnych, ná taką Konfederacya nie przyzwalamy, áni przyzwolić bona conscientia moźem: Ale przy stárodawney wierze, ktorachmy od Kościotá Rzymskiego wzięli, mocnie y státecznie stóiac, y enych przodkow swoich náśládniać, ktorzy zámieśanych onych, Czeskiego kácerstwa czásow, nie pozwalánim falszywego nabożeństwa, ále zábraniaiem pokoy y zgede w tey Koronie záchowáli: przy stárych Konfederacyách prześlawamy, y potomkowie náśy prześláwác będa. A iź się rumores iákieś wśczynáia, iákoby prze nie rychte Krolá obránego przyiechánie do rozruchu iákiego w Koronie przyść miáto: Tedy się w tym oświadczamy, iź ie-

sliby pod ten czás, niżli do nas Pan obrány przyiedzie, osoby iákie ábo stany, lubo teź Ziemie, motus iákie czynić, ábo do złożenia insey Elekcyej mieć się chćiały, tákovemu tego pomáćć niechcemy: ále przy zgodnym od wśech stanow Náiśnieyszego Pána Książęciá I. M. Pána Henryká Krolewicá Fráncuskiego obrániu, mocnie y státecznie zostawáiac, iego przyiechánie iákoźkolwiek dlugiego, z ta miára y chęćia iákafmy go obráli, czekác będziemy. A ktoby burzyć, ábo motus iákie škodliwe przeciw iemu wśczynác chćiał, przeciw tákiemu káżdemu, ktoregobykolwiek był zámotánia, ná skáze iego powśláć wśyscy powinni będziemy, iáko contra hostem patriæ, ktorzy się non cõtentando iure cõmuni, zgodne raz Pána obránie tárgác chce y rozrywác. Wśákże Ich Mość Pány Koronne vpomnieć, áby się stárali, żeby Krol I. M. co narychley przyiechał. Bo áby miá Koronę spráwowác przez Gubernatory, ná to nie przyzwalamy, co sobie strzymác wśyscy sub fide, honore, & nominibus nostris obiecuiemy, y tym písmem obwiazuiemy się. Ktora náśę Proteśtacya z strony Rad Wielmoźny Pan Woyciech

ciech Kraśński, Kástellan Siepr-
lski zápieczętowát. *Az strony Rycer-
stwa, kazálišmy ja zápieczętowác
ziemska pieczęcia, y deputowálišmy
z poyśrzedku siebie Wrodzone, Lá-
kubá Lisákowskiego, Stolniká
Nurskiego, Stároste Ráciéskiego,
y Mikotáia Kosobudzkiego Pisárzá
ziemskiego Płockiego, áby tę prote-
stácyá násę do Ksiąg Grodzkich
Płockich podáli ku wpisaniu. Dzia-
ło się w Ráciázu ná Seymie pier-
wszego dnia Wrześniá, Roku Pán-
skiego 1573.*

*Petrus Myskomski Episcopus
Płocensis scripsit.*

*Albertus Kraśński Castella-
nus Sierpcen scripsit.*

*Nicolaus Kosobuczki, Notarius
terrestris Płocensis.*

*Stanislaus Meczyński Vicecapita-
neus & causarum officij Castrí
Płocensis Iudex Propria manu
scripsit.*

*Ex actis Castrensís Płocensis ex-
tractum*

Verum præter illas in in-
stanti, siue (vt Iuris consulti
loquuntur) státe pedé inter-
positas protestationes, nihil
vnquam à Catholicis, tám spi-
ritualibus, quám secularibus
omissum fuit, quominus hic

articulus Cõfœderationis, di-
uersimodis, vbiq; locorú im-
pugnaretur. Nam * & Parisiis
cum legati Ordinum Regni
Poloniæ, & Magni Ducatus
Lithuanix, electo Regi Hen-
rico Regnum deferrent, Re-
uerendissimus Dominus A-
damus Konarski Episcopus
Posnaniensis, Princeps illius
legationis, & cum illo alii in-
signes viri, eiusdem legatio-
nis cõmites atque socii, circa
exhibitionẽ articulorú Hen-
rico Regi Anno 1573. die 29.
Mensis Augusti factam, con-
tra confœderationem prædi-
ctam solenniter protestati
fuerunt. Quám protestatio-
nem maioris fidei causa, hic
adiicere non incongruum
videtur. *Ego Adam Konárski
de Kobylino Episcopus Posnaniens:
protestor solenniter coram Deo &
Serenissima Maiestate Vestra, &
vobis præstantissimis viris, & corã
vobis Domini Legati, in presentia
Notariorum publicorum hic adstã-
tium, insisterendo protestationibus
prioribus antea, & sapius factis,
quod huic articulo, in quo de fidei
dissidiis, siue de confœderatione mē-
tio sit, semper obstiti, & cõtra ipsum
vnã*

una cum aliis protestatus sum, & nunc meo & aliorum mihi adherentium Catholicorum nomine, rursus protestor, quod prædicto articulo expresse contradico, & omni meliori modo repugno, meq; oppono quod sit contra iura & libertates Ecclesie, & contra veras Regni constitutiones, & ex aliis causis & rationibus, in iam dicta protestatione in Comitibus electionis facta, contentis. Cuius rei peto à vobis Notariis instrumentum confici, & mihi expediri. Quod cum dixisset suprædictus Reuerendiss: Dominus Episcopus, in eadè ferè verba protestatus est Illustris & Magnus Dominus Albertus à Lasko Palatinus Siradiensis, & Illustris Dominus Nicolaus Christopherus Radziuilus, Marschalcus Curie Lithuaniae, Regni Poloniae Oratores, quorum vterque inhærendo protestationi factæ à Reuerendiss: Domino Episcopo, similiter protestatus est, quod huic articulo siue confæderationi de religione nõ consentiant, sed resistant. Quinimò iterum atq; iterum, ante & post protestationem à Rege super articulos

fibi oblatos iuramenti, ab eodem Reuerendiss: Episcopo Posnanien: interpositas fuisse eo nomine protestationes, ipsius Hærici Regis diploma declarat. Quod nè quempia lateat, aut figmenti fortè loco habeatur, illud de verbo ad verbum hic adscribere visum est.

HENRICVS Dei * Gratia electus Rex Polonia, Magnus Dux Lithuania, Russia, Prussia, Masouia, Samogitia, Kiouia, Volinia, Podlachia, Liouoniaq; &c. necnon Andium, Borboniorum, & Auer-norum, Comes Marchia Foresti, Quercis & Monfortis. Significamus harum serie literarum vniuersis & singulis quorum interest, intererit, aut interesse in futurum quomodo libet poterit. Quod anno & die data presentium, quum sacrificio Missæ de Spiritu S. in Ecclesia Cathedrali Parisiorum exaudito, ad maius altare eiusdem Ecclesie accessissemus ad præstandum iuramentum nobis ab Oratoribus Regni Polonia, & Magni Duc: Lith: per Magnificum Ioannem Herborth de Fulstin Castellanum Sanocen: collegam eorū oblatum, & in loco præstandi iuramenti iam essemus, Reuerendissimus
O a in Chri-

in Christo Pater Adamus Konárski de Kobylno Episcopus Pofnanië: eiusdem Regni Polonia primus O-rator, coram nobis & omnibus a-stantibus, nomine suo, ac totius sta-tus & Ordinis spiritualis, omnium Catholicorum Senatorum & No-bilium in Regno Polonia, & domi-niis ad illud pertinentibus, ubicun-que consistentium, ac huiusmodi suæ protestationi adherentium atq; adherere volentium, inhærendo ante factis protestationibus, protesta-tus est. Quia huiusmodi iuramen-to, eo quod sit absque omnium sta-tuum ac ordinum Regni communi consensu conscriptum, nullo modo consentit, ac eiusdem protestationis suæ schedulam sigillo suo munitam, nobis attulit & exhibuit. Adhæ-rentibus eidem suæ protestationi Magnifico Alberto Lascki Palatino Siradien: & Nicolao Christophero Radziuil, Duce in Olyká & Nie-śwież, Curia Magni Duc: Lithania: Marschalco, dicti Regni Polonia: & Magni Duc: Lith: Oratoribus. Cuius quidem protestationis tenor de verbo ad verbum sequitur, & est talis.

Serenissime Rex. Quoniam Maieſtas Veſtra eſt nuper in no-ſtrum Regem electa, minus fortasse

accepit Regni Polonia consuetudi-nes, præcipuè iuramenti à nouis Regibus suscipiendi, ne quid illa, in hoc negotio aliorum culpa nesci-ens peccet, venia prius, qua decet submissione à Maieſtate Veſtra im-petrata, pro ea quam gero & Epi-scopi Catholici, & Legati Polonici persona illam moneo, Reges Polo-niæ iurare ſolitos ex quadam vete-ri formula, quam è Statuto Regni ſumptam, quidam qui à Catholica fide deſciuerunt, additis inſertisq; permultis, qua nulli antea Polonia Reges iurare ſoliti ſunt, innouarūt, quamq; ita innouatam, non omnes Regni Polonia ſtatus approbarunt, maximè verò Eccleſiaſticus ordo, & plerique alij tum Senatores, tum ex Equeſtri ordine, qui & in Polo-nia proteſtati ſunt, & obſtiterunt, huiusmodi innouationi, quemadmo-dum ego quoq; hiſce diebus, tradito illius proteſtationis exemplo, coram Maieſtate Veſtra ſum proteſtatus, cum de ſecundo articulo ipſi exhi-bito ageretur. Ea tamen innouata formula, nunc Maieſtati Veſtra ad-feratur, ut ex illis verbis Sacramen-to adigatur. Quod nè Maieſtati V. Regnoq; Polonia, inprimis verò Eccleſiæ & ſtatui Eccleſiaſtico ob-eſſe poſſit aliquando, neuè quod
præter

præter Senatus totius Polonici sententiam, contra Deum, Ecclesiastica iura, & veteres Regni Polonia constitutiones attentatur, aliquam habere vim aut firmitatem possit, etiam atq; etiam Maiestatem Vestram moneo atq; oro, nè alia ex formula iuret, quàm qua alijs Regibus est oblata, quæ ei circa coronationem afferretur. Sin verò alia fuerit eius animi sententia, rursus oro, nè molestè feret, cùm ego me uniuersumq; ordinem Ecclesiasticum ac quosunque Ecclesiasticos & Reipub: curam gerentes, qui mecum idem sentiunt, iis rebus opposuero, quas contra Deum & fidem Catholicam aliter geri videro, quàm in Republica nostra consueuerit. Itaq; iam nunc omni meliori modo & forma protestor, meo & Ecclesiastici Ordinis ac omnium Catholicorum mihi adhaerentium, hîc & in Polonia nomine, nulli nos alteri iuramento assensuros, quàm ex veteri formula suscepto, neque ratum, aut sanctum habituros, quod aliter à Maiestate Vestra fuerit iuratum, quin iuramentum eiusmodi nullius authoritatis & irritum fore: neque Maiestatem V. saluis Regni Polonia iuribus, illud posse aut debere suscipere, ac propterea illo neq; te-

neri, neq; vlla ratione affici. Quamobrem ab omnibus Notarijs, aut Secretarijs Regiis, aut quibusuis hic presentibus, peto & flagito, vt horum omnium mihi instrumentum publicum exarent, & in forma probante authenticè scriptum tradant, presentibus testibus. Quam quidem protestationem, Nos HENRICVS Dei gratia Rex Polonia electus, suscepimus & admisimus, profitemurq; ad perpetuam rei memoriam, Nos per huiusmodi iuramentum à nobis præstitum, etiamsi quocunque colore, vel ingenio interpretatum fuerit, nihil cuiquam præsertim verò statui & ordini Ecclesiastico, eiusq; iuribus & iurisdictionibus, tam spiritualibus quàm secularibus, quæ omnia firma & immobilia perpetuò esse volumus, derogare velle, vel vnquam derogaturos, verbo Regio pollicemur, & iure iurando nos obligamus. In cuius rei fidem & testimonium presentes literas decernimus, sigilloque nostro quoad præsens utimur, communiri iussimus, & manu propria subscripsimus. Presentibus Reuerendo, Magnificis, Generosis & Nobilibus, Petro de Gondi Episcopo Parisiensi, Ioanne Zamoycki Betzen: & Zamechen: Nicolao Firley de Dabro-

de Dabronicâ Casimirien: Capitaneis, Paulo de Euix, & Henrico de Neuers Consiliariis Regis Christianissimi, in suo secretiori & priuato consilio. Actum & datum Parisiis, die Iouis, 10. Mensis Septembr. Anno ab incarnatione Domini 1573.

Sed quid, num in eo iam stetit hoc negotium? Minimè verò. nam quemadmodū antea (vt supra dictum est) toto interregni illius tempore, & præcipuè in electione noui Regis, circa Varfauiam, vniuersus status & ordo spiritualis, cum non exigua itidem parte status secularis, huic articulo de pace inter dissidentes in religione tenenda reclamauerunt, & nè in posterum robur haberet solenniter protestati sunt; ita post
 25 modum* cū iam venisset tempus diadematis imponēdi nouo Regi, & confirmandorum per eum iurium omnium Regni, Illustrissimus & Reuerēdiss: Iacobus Vchanski Dei & Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus Gnefnēsis Regni Primas; & itē alter Reuerendissimus Archiepiscopus Leopoliensis; simi-

liter & omnes Domini Episcopi, tūm temporis præsentis suo & aliorum absentium Episcoporum, Abbatum, Ecclesiarumque Cathedralium omnium, & collegiatarum, ac vniuersi huius Regni cleri nominibus, tanquā vniuersus status spiritualis, cum nō postrema parte status secularis, ac ordinis eius, articulos in Conuentu Electionis noui Regis, à quibusuam secularibus, sine vnanimi consensu omnium ordinum, imò quā plurimis reclamantibus atq; protestantibus, non suo loco, neque tempore, nec modo atque ordine debito & legitimo compositos, inter confirmationē iuriū & libertatū Regni inseri nō posse, nec debere, multis iisq; grauissimis rationibus (quæ in protestatione Cracouiæ, Anno 1574. eo nomine facta, cōtinentur) cōprobarūt. Neq; inefficax* tūm
 26 temporis exitit eorum articulorum impugnatio, vt potè quod Rex Catholicus facillè sibi persuaderi passus est, non aliam confirmationis iurium ac libertatum Regni obseruandam

uandam sibi esse formulam, quamquæ à prædecessoribus suis, per manus sibi tradita esset, ac proinde novos illos articulos confœderationis supradictæ, tanquam controuersos, de quibus (vt in priuilegio eiusdem cõfirmationis habetur) non tantum in Coronatione, verum & in Gallia, magnæ intercesserunt disceptationes, nequaquam priuilegio confirmationis iurium inferendos, sed ad Cõuentus particulares omninò reiciendos esse iudicauit. Nõ me illud præterit, quod postmodum reuiuiscente istius hydræ capite, à posterioribus Regibus, Stephano & Sigismundo tertio, feliciter nunc nobis regnante, aliquoties, tam videlicet in electionibus, quàm & in coronationibus illorum, isti articuli de pace inter dissidentes in religione tenenda, approbati atque confirmati fuerint; attamen vbique repugnantibus & reclamantibus Senatoribus spiritualibus & secularibus quàm plurimis, id factum fuisse nulli dubium est. Id

enim non solum ex protestationibus, identidem quotiescunq̃ huius confœderationis mentio facta fuit, interpositis, sed etiam ex subscriptionibus illorum manifesto apparet. In primis verò confirmationi electionis Regis Stephani, vbi de confœderatione nihil factum fuit, Andreiouiæ Anno Domini 1576. die prima Februarii, Reuerendissimus Stanisslaus Karnkovski Episcopus Vladislauensis suo, & totius status spiritualis nomine ita subscripsit. In articulo de compositione & iudiciis, saluo iure spiritualium: Circa confirmationem demum iurium atque priuilegiorum Regni, à Rege Stephano, in Ciuitate Megges octaua die Mensis Februarii, Anno Domini 1576. factam, (vbi nullus Episcoporum, sed omnes ferè paucis exceptis Catholicis, diuersæ religionis homines ea legatione fûcti fuerunt) eius rei fit mentio, quod nimirum aliqui incolæ Regni (verba sunt Stephani Regis, id sibi cauerunt speciali confœderatione, vt in causa religionis pacem habeant

*babeant, quàm nos illis conferu-
tuos plenè & perpetuè pollicemur.*
Ex quibus verbis hoc diligè-
ter notandum est, specialem
non vniuersalem hanc esse
confœderationem, vtpotè a-
liquibus tantummodò inco-
lis Regni seruientem: deinde
nihil aliud præter pacem dis-
sidentibus in religione caue-
28 ri atque promitti. Deniq; *
post mortem Regis Stephani
sub interregno in Conuentu
Senatorum & Nobilium Pala-
tinatum Cracouien: Sando-
mirien: & Lublinen: Craco-
uiæ Anno 1572. celebrato,
noui articuli cõfœderationis
proponuntur. In quibus hu-
ius itidem confœderationis
dissidentium de religione fit
mentio. Cui insignes & ma-
gnos viros, Illustrem nimirũ
& Magnificum Nicolaum Ze-
brzydovvski, Generalè Crac:
Capitaneum, & Spitconem,
Iordan Capitaneum Sande-
cen: tali subscriptione illorũ
articulorum (in quantum vi-
delicet iuri antiquo, tam pu-
blico, quàm alicuius priuato
non derogant, & in Conuo-
catione approbati fuerint)

haud obscure contradixisse,
quis dubitare potest? Sequen-
ta* postmodum Anno 1578.²⁹
Conuocatione generali Var-
savian: causa eligendi noui
Regis indicta, clarè & expres-
sè ab Episcopis huic confœ-
derationi contradicitur, vt li-
quidò apparet ex his subscri-
ptionibus; *Stanislaus Karnkow-
ski Archiepiscopus Gnesnen: exce-
pto articulo confœderationis inter
dissidentes de religione, manu sua
propria. Albertus Bâránowski E-
piscopus Pramisljen: R.P. Vicecan-
cellarius eadem promissa exceptio-
ne. Laurentius Goslicki Episcopus
Camenecensis, excepta confœdera-
tione, Stanislaus Leszczynski Cano-
nicus Cracouien: excepta confœ-
deratione.*

Cùm itaque publica huius
Regni iura nullo modo pati-
antur, ea pro legibus & con-
stitutionibus haberi, in qui-
bus vnanimis consensus om-
nium Prælatorum, Baronum,
& Consiliariorum tam spiri-
tualium, quàm secularium, at-
que Nuntiorum terrestrium,
non interuenit; iure merito
hic quoque articulus confœ-
derationis, à priuatis quibus-
dam

dam hominibus priuati com-
modi causa, vtpotè ne pœnæ
ob diuersitatem religionis in
eos extenderentur, introdu-
ctus & suppositus, contra quē
tot solennes protestationes,
tot contradictiones, tot deni-
que refutationes, tam scriptis
quàm dictis, vbiq; locorum,
& quouis tempore factæ re-
periuntur, nullam non modò
vim, sed nec nomen legis aut
constitutionis habere potest
30 aut debet. Longè aliam *dis-
similem q; fuisse, olim maio-
rum nostrorum in statuendis
huiusmodi confœderationi-
bus obseruantia, vel ex ipsius
confœderationis Kerczynen:
còtextu, Anno Domini 1438,
die 8 Martii ab omnibus or-
dinibus Regni initæ, res ipsa
testatur. Nos, inquit Ordines
Regni, Principes spirituales
& seculares, Barones, & Comites,
Proceres, Milites, Nobilitas, Ciu-
itates, totaq; communitas Regni
Polonia, singulariter singuli, & v-
niuersaliter vniuersi, eodem animo,
eadem voluntate, scientia, assensu,
& rati habitatione, omnes vnanimi-
ter decernimus & significamus te-
nere præsentium, &c. quod quicun-

que existat indigena Regni Polo-
nia, &c. vellet aliquas inobedien-
tias contra ius commune, &c. aut e-
tiam hæreticales errores facere vel
promouere: contra talem, siue tales,
cuiuscunq; status, gradus, conditio-
nis & præminentia fuerint, siue spi-
rituales, siue seculares, & in eorum
destructionem còsurgere volumus
& promittimus, sub fide & honore
nostris, absque dolo & fraude: nec
ipsis auxilio, consilio vel fauore pa-
trocinari volumus, sub fide & ho-
nore nostris, etiamsi sanguine, affi-
nitate, & quacunq; propinquitate
forent nobis aut alicui nostrum cõ-
iuncti. &c. Deus bone, quàm
dissimilis, & quàm Christia-
næ pietati magis conueniens
est huius antiquæ confœde-
rationis formula, ab ea, quam
isti non ita pridem sub inter-
regnis sibi fabricauerunt? Ibi
enim omniũ ordinum & sta-
tuum tam spiritualium quàm
secularium vnanimem con-
sensum intercessisse, huic ve-
rò nouæ confœderationi po-
tissimam partem Reipub. vni-
uersum nimirum Ecclesiasti-
cum ordinem reclamasse cõ-
stat: ibi in extirpatione quo-
rumuis hæreticalium errorũ,
P hïc

hic verò in propagationem nouarum sectarum fit cōsensu: ibi in hæc verba, *nec pro eis loqui volumus aliquod verbum, sed punire promittimus*, maiores nostri sese obstringunt: hic verò eos defendemus ac tuebimur isti dicunt. Sed * non.

3ⁱ fuit hæc sola Catholicorum in Polonia contra hæreticos confœderatio, quinimò alias haud dissimiles, quæ à piensissimis illis maioribus nostris, eodem feruore pietatis factæ fuerunt, plures antecessisse certis diplomatibus probatur. Et in primis Anno Domini 1430 in Comitii Regni Iedlnæ, omnes ordines Regni suscipiunt in Regem de duobus filiis Vladislai Regis, qui aprior Regno fuerit, promittuntq; vnanimiter contra eos se insurrecturos, qui huic susceptioni contrauenire, vel bellum intra Regnum facere, vel commouere, & conspirationes inire, aut hæreses promouere ausi fuerint, sub fidè & honore suo. Fuit autè hoc diploma munitū sigillis Nobilium Polonorum numero quinquaginta. Simile diplo-

ma sub sigillis Nobilium sexaginta, Posnaniæ Anno Domini 1432 in Comitii confectum fuit. Item in Comitii in Brzescie, de data feria tertia Paschæ, Anni 1433. similes extiterunt literæ, sub sigillis Nobiliū numero quadraginta quatuor. In Comitii quoque Dobrzyne: Anni 1434. similes literæ editæ fuerunt, sub sigillis Nobilium sexaginta. Nobilitas itidem Russiæ in Comitii generalibus in Mosciska, Anno 1439. simili diplomate sese obstringit, sub sigillis sexagintaquatuor. Idem deniq; fecit Nobilitas Podoliæ in Kamienec Anno eodè 1439. sub sigillis viginti tribus. Ac præter ea * anti-32
quiorum quoq; Poloniæ Regum, contra hæreticos lata, complures reperiuntur sanctiones, qualis est illa, vel ipsius Prilusi testimonio, vtilis admodum conseruanda religioni atque perpetua memoria digna, lex Vladislai Regis Iagellonis in Iedlna, Anno Domini 1424. promulgata, quæ sic se habet: *Quodcum sub dissimulatione præterire non debemus.*

bemus, imo arctemur diuina legis perpetuis institutis, pestiferos hæreticorum errores, (quos in Dei contemptum, & in Christiana religionis detrimentum, & enervationem politiæq; iacturam, iniqua peruersorum corda constauerunt) etiam quacunque oporteret, nos subire pericula, à sinibus nostris propulsare, in gladio deijcere, ut qui censura Ecclesiæ non terrentur, humana seueritate multentur, maturo cõsilio Prælatorum, Principum, & Baronum nostrorum habito, & consensu, & etiam decerta ipsorum & nostra scientia, presentibus decernimus, & pro firmo constanti, & pro irrefragabili edicto teneri precipimus. Ut quicumque in Regno Polonia nostro, & terris nobis subiectis, hæreticus, aut hæresi infectus, vel suspectus de eadem, fautor eorum vel director repertus fuerit, per nostros Capitaneos, Consules Ciuitatum, & alios officiales, ac quoslibet subditos nostros, siue in Officijs, siue extra uiuones, velut Regiæ Maiestatis offensor capiat, & iuxta exigentiam excessus sui puniatur. Atque ibidem paulò inferius si biangit, contra eosdem hæreticos grauissimas pœnas; Et nihilominus om-

nia bona ipsorum, mobilia & immobilia, in quibuscunque rebus cõsistentia publicentur, thesauro nostro confiscanda, prolesque eorum, tam masculina quàm femina, omni careat successione, perpetuo, & honore, nec vnquam assumatur ad dignitates vel honores, sed cum patribus & progenitoribus suis, semper maneant infames, nec de cætero gaudeat aliquo priuilegio Nobilitatis vel decore. Extant Sigismundi quoque primi non pauca eiusdem sententiæ edicta. Et primùm quidè Torunii, Anno 1520. editum, tale est: Manifestum facimus harum serie literarum, quod intelligentes ad regnũ & dominia nostra inferri, nonnullos libellos cuiusdam fratris Martini Lutheri Augustiniani, in quibus multa continentur, tam contra sedem Apostolicam, quàm etiam in perturbationem communis Ordinis, & status rei Ecclesiastica & religionis. Cum enim in Regno nostro ex huiusmodi scriptis errores aliqui pullularint, officij nostri, ut Christiani Principis, & fidelis filij sanctæ matris Ecclesiæ esse duximus, ut auctoritate & potestate nostra Regia, huic capto noxiõ resisteremus. Mādāmus itaque vobis omnibus subdi-

tus nostris, & cuilibet vestrum seorsum, ut nemo deinceps audeat talia opera ut pramissum est, in Regnum & dominia nostra inferre, vendere, aut illis uti, sub pœnis confiscationis bonorum atque exilij, quas vnusquisque mandatum nostrum transgrediens sine vlla excusatione, tam ignorantia, quàm alterius causâ subibit.

Alterû Cracouia Anno 1525. non dissimile priori, sic se habet: Manifestum facimus omnibus & singulis cuiuscunque status & Ordinis subditis nostris, ac etiam aduenis quibuscunque. Quia cum humanis ingenijs præsertim vulgi, ad res nouas ac insolentias propensis, necesse sit, cum alia multa, tum verò hæreses emergere, necesse item sit per eos, qui diuinis & humanis institutis præpositi sunt, illas hæreses tanquam pestem & virus nocentissimum à subditis illorum arceri. Siquidem sola religio est, quæ legibus ac institutis suis homines in disciplina, in virtute ac fide erga Deum & homines continet ac regit, quæ in norma & obseruantia sua veteri turbata ac dissoluta, turbari & dissolui necesse est vniuersa, quod potest, ut multis exemplis constat, in seditionem vergere, ac in perniciosam

Rerumpublicarum, earumq; rectorum redundare solet. Nos pro officio Christiani Principis, eam ipsam religionem à sanctis Patribus ordinatam, ac per Ecclesiam sanctam Romanam directam, nobisq; à maioribus nostris per manus traditam, ac per nos denique ad gentes nostras, multo sanguine, & clarissimis gratia Dei victoriis hætenus defensam, etiam à labe hæretica, his temporibus in vicinia emergente, integram & immaculatam in Regno & dominiis nostris conseruare volentes, publicis edictis mandamus, nè quidam Lutheri cuiusdam libri, eiusq; sequacium quorumcunque, quos sua insolentia in reprobum egit sensum, quiq; prætextu libertatis Christianæ, prætextu vitiorum ordinis Ecclesiastici & scandalorum, quæ in hominibus fieri necesse est, tanquam sub melle virus suum in vulgus spargunt, & scriptis ac sermonibus famosissimis non solum mores salubres & instituta Ecclesiastica, sed ipsos etiam sanctos Patres turpissimè proscindunt, & sacra prophantis miscent, ad Regnum & dominia nostra inferrentur & legerentur. Neue quis dogma ipsum pestiferum approbare audeat, sub pœna capitii & priuationis omnium bonorum

bonorum, ad quæ edicta nostra exequenda modum, etiam opportunum statuere volentes. Delegauimus in Prætorium Ciuitatis Cracouiensis nonnullos primarios nostros, tam spirituales, quàm seculares Consiliarios, qui cum Consulibus & officialibus Ciuitatis, sic edicta nostra exequentur, vt imprimis quando-cunque opportunum videbitur, Reuerendissimo D. Episcopo Cracou: per inquisitores eius cum Decurionibus, quos Consulatus in Ciuitate ad huius negotij aliorumq; excessuum tollendorum custodiam eligent, per omnes domos, testudines, & cistas diligens scrutatio & inquisitio fiat, & vbi aliqui libri hæretici inuenirentur, illic pœna edicti exigetur. Deinde vt Impressores librorum nihil prorsus imprimere, & Bibliopola, vel alij quicumq; exponere & vendere deinceps audeant, ex libris vndecunq; aduectis, nisi illos Rector Uniuersitatis prius viderit, & tam imprimi quàm vendi permiserit, sub pœnis prædictis. Vt autem & reliqua Ciuitates nostræ hoc exemplo inuitentur, ac vnus quisque in tempore præmoneretur, nè ipsa mandata nostra transgrediatur, & ignorantiã prætereundam possit. Nos hanc ipsam Consiliariorum & Consula-

tus Crac: ordinationem, per has litteras nostras omnibus testatam volumus esse. Mandantes omnibus Ciuitatibus Regni & dominiorum nostrorum, vt ad eiusmodi edicta nostra exequenda cum loci ordinariis, aut eorum delegatis faciant ordinationes oportunas, easq; diligentissimè exequantur, pro gratia nostra regali aluer non facturi. Cracouia Anno 1525. Quod edictum vt debitæ exequutioni tradatur, ita idem ipse Rex Christophero Szidloviecki Palatino & Capitaneo Cracouiensi mandat.

Magnifice sincerè nobis dilecte, Non ignorat tua sinceritas officij esse vniuscuiusque boni Principis, id potissimum curare, vt in subiectis sibi populis, vnitas, concordia, & tranquillitas conseruetur, Idq; hoc vno fieri, si leges atque instituta diuina & humana longo vsu & communi approbatione recepta, diligenti custodia manu teneantur, hominesque seditiosi, & plus sapere volentes quam oportet, quàmq; ad illos pertinet, coerceantur, siquidem in vita nihil certi firmiq; haberetur, vbi liceret vnicuiq; pro suo libitu & sensu, tam de diuinis, quàm humanis rebus pronunciarè. Cum
P
nec

nec ullum est bonum, quod maledicendo depravari non possit, nec vltimum tam evidens malum, quod per licentiam sub specie boni sese non insinuet: Nos itaq; dudum intelligentes spargi in Regno nostro Lutheri cuiusdam dogmata, contra mores & instituta Patrum, & sanctæ matris Ecclesiæ, in perturbationem communis status & unitatis populi Christiani, pro debito nostro & exemplo aliorum priorum Regum & Principum Christianorum, publico edicto mandaveramus, ut ad regnum nostrum nulla opera ipsius Lutheri, aut alterius cuiuspiam sequacis ipsius inferantur, sub exilio & priuatione omnium bonorum. Contra quod edictum nostrum cõperimus isthic in ciuitate nostra Crac. esse nonnullos ita curiosos in his qua muneris eorum non sunt, atque ita contumaces aduersus edictum nostrum, ut non cessent opuscula eiusdem Lutheri, & alia id genus inuehere, & iam palam tueri dogmata ipsa latifera, in offendiculum bonarum mentium, hominumq; perturbationem, ac contemptum auctoritatis & mandati nostri Regij. Quod ut meritò debemus, indignissimo animo ferentes, committimus Sinc: V. idq; omnino

esse volumus, ut tales, qui in vulgum spargunt ipsa dogmata Lutheranæ vel eius opera inuehūt, palam vel occultè ad Regnum, & ad Dominia nostra, & præsertim isthic in Ciuitatem Cracouiensem diligenter disquirat. Et in eos qui comperiti fuerint, edictum nostrum irremissibiliter exequatur. Sed & quicquid ultra in ea re curanda fecerit, id nos non ratum solum, sed etiam gratissimum habituros non dubiet. pro fide & virtute sua Sinc Tua scitura, Datum Cracouia 15 25.

Sed neque illud ad Gedanenses perpetua memoria dignum Regium mandatum silentio prætereundum est quo idē Rex Sigismundus, nè statum religionis Catholicæ immutare præsumant, eisdem ferio admonet, cuius is est tenor: *Famati fideles dilecti. Cùm multis rumoribus perlatum esset ad Nos seditiones vestras intestinas, & insolentias aduersus fidem & religionem sanctam Catholicam, eo usque processisse, ut plurima contra Deum & Beatissimam Virginem matrem, & omnes Sanctos indignissima committerentur, diuinissimum Sacramentum blasphemaretur, ciboria, altaria, imagines, picturas in Ecclesiis*

Ecclesiis esse contracta & contumeliose eiecta, calices, patena, cruces, & alia clenodia de Ecclesiis accepta & asportata, Monachos, & Moniales spoliatos, & de monasterio expulsos, & nouam religionem inuectam, Oratores nostros Reuerendissimum & Reuerendum in Christo Patres, Dominos Archiepiscopū Gnesnensem, & Episcopum Vladislauensem, infamatos & contumeliis affectos. Proconsules, Consules, & alios officiales Ciuitatis licentiosissimè depositos, opprobriis indignissimè affectos, aliosq; in locū ipsorum indebitè successos. Burgrabium contra auctoritatem nostram exauthoratum, & nouas de illo constitutiones factas, iudicia nostra violata, furcam & rotam in foro extructam contra Priuilegia & libertates Ciuitatis, orphanis & viduis census solui prohibitos, ut noui Consules, qui in domibus census obligatos habent, soluere illos non tenerentur, insigniores ciues nullo tempore securos esse, Ecclesias Parochiales iuris Patronatus nostri, externis Sacerdotibus sine scientia & consensu nostro collatas, & alia innumera perpetrari. Videbantur hæc omnia nobis adeò indigna & abominanda, ut fidem illis adhibere

nunquam potuerimus: nam & contra religionem sanctam Catholicā, quam omnia Regna & Dominia Christiana hæctenus tot sæculis concorditer & inuiolabiliter obseruauerunt, tam nefanda comissa videbatur, quæ ipsi Turca aut Tartari forsitan committere non auderent, & aduersus auctoritatem nostram ita insolenter excessum, ac si nomen & potestas nostra Regia pluma leuioreseretur. Admonueramus vos per nuncios nostros benignissimis verbis de his ipsis rebus, quæ ad nos rumoribus perferiebantur, quibus non vsquequaq; credere potuimus. Verum quia intelleximus post eam legationem nostram, non modò intermissa & correctā esse à vobis, quæ sunt indignissimè commissa, sed etiā illa indies magis inualefcere, maioresq; insolentias & blasphemias fieri, aduersus diuinam Maiestatem & Sanctos eius, ritusq; ac ordinem Ecclesiarum, qui à priscis illis sanctissimis Patribus, vita & miraculis clarissimis est institutus, doctore & magistro unico Ecclesiæ Spiritu sancto, à sceleratis Apostatis, qui horum censuram nunc sibi insolentissimè sumunt mutari. Timentes itaque nos, nè grauissimam ultionem à Domino Deo, & apud alios omnes Reges,

Reges, Principes, ac nationes Christianas, turpissimam notam incurramus & subeamus, si ad indigna & nefanda facinora connueremus, admonendos vos iterum his literis nostris duximus. Mandantes vobis sub grauissima indignatione nostra, ut si ea ita se habent, quemadmodum ad nos relata sunt, primum omnium, religionem sanctam Catholicam ad eam obseruationem & ordinem, quem à maioribus vestris per manus accepistis, & cum quo nobis subditi estis, in omnibus qua mutata, destructa, ablata & violata sunt restituatis. Sacramentum Eucharistia seruari in Ecclesiis, & Monachos ac moniales ad sua Monasteria, qua maiores nostri fundauerunt, & Plebanos ad suas Ecclesias, qua nostri patronatus sunt, liberè redire permittatis, intrusosq; quam primum eijciatis. Alioquin durante hoc errorum fundamento, nihil boni sperari potest in reliquis, quemadmodum & Bohemi id cognoscentes tandem respuerunt. Deinde Magistratum omnem indignè & indecenter depositum restituatis, constitutionesq; quas propria voluntate & seditiosè confecistis, abrogetis. Rotasq; & patibula indignissima carnificina insignia è so-

ro deijciatis, vosq; in omnibus tam diuinis, quam humanis rebus & negotiis vestris ad priscum laudabilem morem ac instituta, quibus aucta est Ciuitas vestra, accomodare & adherere studeatis. Nam si vos ipsi inter vos id facere non curaueritis, nos debitum & officium Christiani Regis pratermittere non poterimus. Ad qua omnia volumus ut nobis per hunc Nuncium nostrum respondeatis. Cracouia, Anno Domini, 1525.

Cùm verò Gedanenses Regis optimi atque clementissimi Principis hæc tam benigna ac verè paterna monita seu mandata cõcumaciter cõtempserint, & nihilominus Lutheranam hæresim in ea Ciuitate summo conatu & studio promouere ausi fuissent; quid inde consequutū fuerit, quauè ratione Rex prudētissimus supplicio cõdigno de Lutheranae factionis auctoribus sumpto, statum eius Ciuitatis ex arbitrio suo composuerit, Bernardi Vapouii fragmentum qui introspiciet, luculenter admodum hæc omnia ex eo cognoscet.

Eiusdem

Eiusdem quoq; Regis editum Anni 1534. extat, contra religionis innouatores grauissimum & seuerissimum: *Audiuimus, inquit, per multos esse in Regno nostro factiosos, & nouandarum rerum cupidos homines, qui sectas ab orthodoxis Patribus, in vniuersalibus Concilijs reprobatas, non in occulto saltem sectantur, sed & publice profitentur & disseminant, non sine contemptu piarum sanctionum à sancta Catholica Ecclesia institutarum & receptorum, atque edictorum nostrorum: esse item non paucos, qui liberos, propinquos, & affines suos Vitembergam mittunt, ut illic mox ab ineunte aetate priusquam nouerint malum à bono discernere, pestifera dogmata ab ipso Luthero, qui horum malorum caput est, imbibant, & postea in Regno nostro diffundant & propagent. Quæ res quam feliciter vicinis circumcirca Regionibus ceciderit, nemini obscurum est. Videmus enim luce meridiana clarius; quanta seditiones, quanta cædes, bonorum direptiones, & quanta rerum omnium perturbatio quanta pietatis ruina, quanta deniq; honestatis euersio ex his inijs excitata sit. Quod nè nobis quoque & subditis*

nostris vnquam vsu veniret, cauimus aliquoties edictis nostris, grauibus panis intransgressores constitutis. Et infra: Quod attinet ad eos qui apud Lutherum, vel apud quoscunque alios factionum istarum principes vitam degunt, his omnem aditum ad quasuis dignitates & Magistratus præcludemus in posterum. Quin & Sigismundus Augustus, optimi ac sanctissimi parentis vestigiis insistens, cõplura itidem cõtra hæreticos edicta promulgauit; utpotè, Anno 1550. quod ad Andream Comitem à Gorka Generalem Capitaneum maioris Poloniae missum, in Actis publicis Posnaniae reperitur; item aliud Vilnae, die prima Martii. Anni 1556. cuius illud est exordium. Perfertur ad nos Picardorum, Boemorum, Anabaptistarum, Sacramentariorum, Lutheranorum, & aliorum hæreticorum praua dogmata palam publicari. Deniq; Parczouiae Anno 1564 aduersus Trinitarios. Anabaptistas, ac Arianos latum; sed quod magis est, ex testimonio Cromeri, maiores nostros adeò religiosos fuisse apparet, ut neque hospites hæreticos,
Q etiam

etiam fide publica affecuratos tolerare potuerint; quinimò Zbignei Episcopi Cracouien: laudabile & tanto viro dignū factum prædicatur, quod ipsius interdicto ob legatos Boemicos hæresi infectos, ipsis solennibus Paschæ diebus à sacris tamdiu cessatum fuerit, quoad illi Cracouiæ substitère. Cùm itaque tot ac tantæ sint maiorū nostrorū cōtra hæreses conspirationes & cōfœderationes, tam variæ quoque ac multiplices optimorū Regum & Principum aduersus easdem promulgatæ sanctiones, quis æquo animo ferat, nouam hanc cōfœderationem prioribus illis, prorsus contrariam ac repugnantem iisdem anteponi? Cùm hæ ritè atque debito ordine, summa nimirum omniū Regni Ordinum & Statuum voluntate & consensione cōditæ sint: ista autem Ordine Ecclesiastico vniuerso reclamāre, ac nonnullis Prouinciis seu Palatinatibus refragantibus inmita, quis vnquam concedat, illis abrogatis & antiquatis, hanc vnā atque solam loco

suo consistere posse? At forte * allegabunt illi, veteres 33 cōfœderationes atque sanctiones illas Regum, nouæ istius cōfœderationis auctoritate sublatas & abolitas esse. Leges enim posteriores derogant prioribus, vt habetur in l. 26. & sequentibus. ff. de legibus. Iam ante quæstione secunda, num: 3. satis luculenter demonstratum est, posteriores leges eatenus prioribus derogare; quatenus priores contraria lege posteriori specialiter & nominatim abrogatæ fuerint. Aut si saltem nouæ leges animo abrogandi vetustiores cōdantur, de quo est expressus textus in cap: *Licet. de Constitut.* in 6. Et alioquin posteriora ligare intelliguntur in iure scilicet communi; at in iure priuato & speciali (qualia sunt iura Ecclesiastica) non item. Nam inde sequeretur, quòd etiam Priuilegia & donationes priores, posteriori Principū cōcessione tolli possent, quòd iura nostra non admittunt, vt videre est circa exequutionē in Cōstitutionibus Anni 1562.

& 1563. Tantum verò abest, quòd hæc noua confœderationis formula, aliquã exprefam & specialem derogationis vetustioribus illis confœderationibus, atque edictis Regum & Principum necessitatem imponat, vt etiã sententiam suam quid intendat, non satis explicet, nihilq; aliud præterquàm pacem inter dissidentes in religione esse conseruandam in se contineat. Vnde colligitur, non eam fuisse mentem dictæ confœderationis, vt iura Ecclesiastica, vel antiqua illa Patrum & maiorum nostrorum placita, per eam abrogentur: sed nè pœnarum, contra hæreticos constitutarum executio fieret. Id enim confœderationis verba exprimunt: *Neque propter diuersitatem (aiunt) fidei, aut mutationem in templis, sanguinem effundemus, siue confiscatione honorum, ademptione honoris, carceribus & exilio. &c.* At 34 qui amplius, inquirunt illi, *etiam iuramentis, iisque solēnioribus, Serenissimorū Regum, puta Henrici, Stephani, atque moderni Sigismundi

Tertii, eam confœderationis formulam esse comprobataam atque stabilitam, & proinde legis atq; constitutionis Regni vim habere? Esto sanè, iuramentis Regum illam esse confirmatam, sed non sine exceptione seu contradictione statuum & ordinum Regni, prout superius probatū fuit. Quid? an non etiam iisdem iuramenti vinculis, idq; primo & potiori loco, omnia iura & libertates, immunitates priuilegia publica & priuata, iuri communi vtriusq; gentis, & libertatibus non contraria, Ecclesiastica & secularia, Ecclesiis, Principibus, Baronibus, & quibuslibet personis, cuiuscunque status & conditionis existentibus, per diuos prædecessores illorū Reges, & quoscunque Principes Dominos Regni Poloniae, & Magni Ducatus Lithuaniae concessa, donata, & emanata, &c. iidem supra recensiti Reges sese conseruatuos, & manu tenturos obstrinxerunt? An igitur hæc mens illorum Regum fuit, vt quacūque de religione Catholica

fancita sunt ab antecessoribus illorum, quorum pietatē & religionem semper etiam isti Reges imitandā sibi proponebant, ob istud de pace tenenda præstitum à se iuramentum, ex Regni Constitutionibus prorsus abrogari debeant? an quod prior pars iurisiurandi ad cōuellēda antiqua iura, posterior verò ad tuenda noua dictos Reges adstringat? Nequaquam id sanè; sed benignitati atq; clementiæ supradictorū Regū id adscribendū est, qui nè quid durius & acerbius in eos, qui à Catholica religione discesserunt agatur, liberando eos isto metu, ad hūc tantummodo solum casum, tali iure iurando sese obstringere voluerunt, vt nimirum pax inter dissidentes de religione conseruetur atque manu teneatur. Neq; verò existimet quispiam paruum hoc atque exiguum illis concessum esse beneficium, cum hoc pacis nomine penas in veteri confœderatione Corcinen: contra ipsos constitutas, & earum executionem effugiant. Quo

beneficio, si saltem isti contenti essent, quemadmodū certè cōtenti esse deberēt, neq; latius quàm cōuenit hoc nomē pacis extenderent: proculdubio tam ipsi, quàm Catholici, quorū nunc deterior cōditio esse videtur, quietè & tràquillè viuerent, neq; toties huiusmodi importunis postulationibus deconfœderatione obferuāda, aures Catholicorum obtūderent; sed dum ipsi sub hoc plausibili titulo pacis, loca & vasa sacra in vsus prophanos cōuertere, Ecclesias & loca religiosa ad vsū Catholicæ Romanæ religionis exadificata, iuri & potestati Episcoporum subiecta occupare, fūdos & redditus Ecclesiarum auertere, decimas Ecclesiastico Ordini omni iure debitas negare, nouas synagogas in locis & Ciuitatibus Catholicis erigere satagunt; si quispiam fortè zelo Catholicæ religionis ductus, talia fieri nō permittat, aut taliter ablata iure repetat, extemplò isti pacem inter dissidentes de religione violari toto ore proclamant. Hæccine pax est confœdera-

35 fœderationis, vt illi licenter
 in nostrum ius inuadant, no-
 bis verò eadem iure non lice-
 at repetere? Equidem * non
 sum ignarus, quid amplius
 hic obiciant, quod nimirum
 iuramento Regis, non de pa-
 ce tantùm simpliciter manu
 tenenda, sed etiam nè quispi-
 am causa religionis, tam ab i-
 pso Rege, quàm à quocunq;
 Magistratu, aut cuiuscunq; cõ-
 ditionis & status homine op-
 primatur, cautum sit. Et quæ
 inquit illi, grauior oppressio
 nobis inferri potest, quàm
 cùm in bonis hæreditariis si-
 ue patrimonialibus, in quibus
 absoluto dominio gaudem⁹,
 nouas synagogas exedificare,
 vel in Ciuitatibus & oppidis
 Regiis cætus erigere non per-
 mittimur? Optimè scilicet se-
 res habet; at qua ratione, iura,
 & priuilegia Ecclesiastica an-
 tiqua, iurisdictione Episcopo-
 rum ad quorum diligentiam
 pastoralè (vt verbis Diui Au-
 gustini vtar) etiam illæ oues
 pertinent, quæ non violenter
 ereptæ, sed blandè leuiterq;
 seductæ à grege aberrauerūt,
 integra inuiolatauè permane-

bunt? si facultas erigendarū
 synagogarum, religioni Ca-
 tholicæ præiudiciosa cuius
 admittatur? Cùm alioquin
 neque Catholicis, sine Epi-
 scoporum approbatione eri-
 gere Ecclesias licitum sit, per
 expressum text: in cap: *Nemo.*
 9. de consecrat: dist: 1. Hinc
 sequitur, quod absolutum il-
 lud dominium, ad tempora-
 lia tantummodò, non autem
 ad spiritualia, quale est ius si-
 ue potestas ædificandarū Ec-
 clesiarum extendi debeat. Om-
 nes siquidem laicos, cuiuscun-
 que status & conditionis
 fuerint, spiritualium vel qua-
 si spiritualium rerum, omni-
 nõ incapaces esse, iam ante fa-
 ctis superq; ostensum est. Ci-
 uitates * quoque & oppida³⁶
 Regni, quauis sint bona Rei-
 pub: suis tamen gaudet priui-
 legiis & immunitatibus, sunt-
 que immediatè subiectæ do-
 minio & potestati Regum, in
 quibus si talia, nempe vt vni-
 cuiq; religionem quamcun-
 que profitenti, Ecclesias libe-
 ras habere, autoritate publi-
 ca licitum sit, permitterentur;
 summæ res esset, non modò
 ini qui-

iniquitatis, sed etiam confu-
sionis. Iniquitas in eo confi-
stit, quòd cùm balneum, aliud
uè quodpiam publicum ædifi-
cium, Nobili aut cuiquam alii
in præiudicium incolarum a-
licuius Ciuitatis aut oppidi
construendi ius non sit, ius
verò ædificandi synagogas,
aut erigendi cætus nouos illi
competere debeat; maxi-
mè quod hærefes perdant &
destruant pristinam religio-
nem Catholicam, quam cùm
ciuitates & oppida à primæua
sua fundatione sacrosanctè
semper coluerint, illam hoc
facto immutari, iniquum ac
prorsus intolerabile esset: cõ-
fusio verò inde sequeretur, si
vel ad minimum aliquè mo-
tum aut tumultum in ciuitate
aut oppido exortum, causam
religionis offendi atq; oppri-
mi ab istis cõclamaretur. Cu-
ius rei non ita pridem Vilnæ,
Pofnanæ, & Cracouiæ vidi-
mus clarissima exempla. Nam
cùm fortè à quibusdam leuior-
is sortis hominibus, priuatæ
domus, vbi eiusmodi cætus
peragi consueuerant, ex petu-
lantia potiùs quadam, quàm

animo opprimèdi istos homi-
nes impeterentur; & quamuis
tam politici, quàm spirituales
Magistratus, citra omnè con-
niuentiam hisce motibus om-
nibus modis sese opposuif-
sent, nullaque nedum culpa,
sed neq; assensu huic rei occa-
sionem dedissent, quinimò
in reos istius facti conuictos,
se debitè animaduersuros es-
se vtrò obtulissent: attamen
Deus bone, quæ conspiratio-
nes, quæ molimina, priuatim
& publicè in Cõuentibus Re-
gni eo nomine, ac si de sum-
ma rerum ageretur, cõtra Car-
tholicos suscepta atq; propo-
sita? Non satis illis visum est,
quòd cùm à nemine quispiam
istius facinoris nedùm cõuin-
ceretur, sed neq; accusaretur
nominatim, plurimi ob leues
saltem suspiciunculas, iura-
mentis corporalibus sese ex-
purgarent, sed vt infontes e-
tiam vel decimarentur, si fieri
posset, vel aliis grauissimis pe-
nis afficerentur, summo stu-
dio & conatu contenderunt.
Quod an Catholici ab ipsis
impetrare possent, iudicent
ipsi? Scimus quæ in locis hu-
iusmodi,

iusmodi, vbi Euangelici dominantur, Catholicorum sint præiudicia, quæ angustia? Vt interim taceam⁹ ea, quæ apud externos fiunt; at domestica, saltem intueamur exempla. Notissimum est, quid Rigen: Gedanen: & Torunen: nostri tam in processionibus solennioribus, quàm in funeribus Catholicorū paulò superiori tempore attentarint? Ex dictis itaque omnibus liquidò demonstratum esse arbitror, pacem quidem dissidentibus in religione à Regibus præstari, at confœderationem istam nouam, Catholicorum calculo vim legis obtinere nequaquam posse. Ac proinde frustra id à Catholicis tam pertinaciter petunt, quod ab eis sibi concedi nõ posse, vel ipsi fateatur necessum est. Quamuis enim multa aliquando tolerantur, quæ omninò prohiberi non possunt: ea tamen lege publica approbari & confirmari ius & ratio vetat.

37 Sextò* quæritur, An Loco, TEMPORI q; SIT CONVENIENS? Quòd non suo loco, neque tempore, neq; modo,

neq; à personis ad id potestatem habentibus, ea confœderationis formula lata fuerit, nulli dubium esse potest. Nã in Conuocatione Varsouien: noui Regis eligendi causa indicta, eam natam fuisse constat. Vbi nihil præter quàm de electione noui Regis agi poterat, ve potè, quòd & Nūcii Terrarum, ad hunc solum actum, non autem ad faciend. aliquas leges, ab ordinibus Regni missi fuerant: leges verò seu constitutiones secundum præscriptum statutorum Regni, non alibi, quàm in Cõuentione generali, cum consensu Consiliariorum tam spiritualium quàm secularium, & Nuntiorum terrestrium discerni debent, de quo est Statutum Casimiri Regis in Niciszovvã Anni 1454. & Sigismundi primi Crac: An: 1539. Is etenim est status, eaque cõsuetudo Regni huius, vt nihil noui sine assensu Equestris ordinis statui possit, aut debeat, in tantum vt Reges etiam ipsi necesse habeant, in Conuentibus primùm particularibus, incolis cuiusque Prouinciae seu

ciæ seu Palatinatus, per Nūcios suos proponere ea omnia, quæ postmodum in Comitiiis Regni generalibus sunt tractanda. Vbi demùm de his à Nobilitate dicuntur sententiæ, & quid approbandum, quid uè reiiciendum sit, disquiritur; atque ita Nuntii cū absoluta vel limitata potestate, prout vsus postulauerit, ad Comitia generalia amandantur. Alioquin si omissis hisce solennitatibus, sine Rege, sine Nobilitatis assensu, Senatores, vel potentiores fortè aliqui, famulitiis stipati, alieno tempore, debilioribus, aut absentibus, nec quicquam tale suspicantibus, leges pro libitu suo imponere possēt, quomodo quæso libertas nostra non periclitaretur? Septimò
 38 *quæritur, An sit UTILIS & NECESSARIA? Quæ incōmoda, quæ uè iliades malorū ex hac confœderatione prodeant, ex iis quæ superius cōmemorata sunt, haud difficile est iudicare: Neque tamen deesse complures scio, qui hanc confœderationem publicæ pacis & tranquillitatis

causa, summopere esse necessariam & utilem aliis persuadere conantur. Nec sine ratione id quidem, nam cū (Cicerone teste) dulce nomē sit pacis, res verò ipsa tūm iucunda, tūm salutaris; quis nō eius desiderio afficiatur? quis non eam obuiis vlnis amplectendā esse censeat? At quia
 * huiusmodi pax, non est vera; 39
 pax, sed potius insidiæ & interitus, vel ipsius Ciceronis testimonio qui libro: 2. de legibus inquit: *Non debet esse liberum cuiquam de religione iudicium, quod hac libertas magnam pariat perturbationem atque perniciem Reipub.* cur ergo istiusmodi persuasionibus locus tribui debeat? Nam quæ potest esse pax & tranquillitas, vbi cuique quod sentit ipse credere, & quascunque voluerit in Deum & in Sanctos eius blasphemias euomere, qualibet perniciosa dogmata disseminare permittitur? & quæ participatio iusticiæ cū iniquitate? aut quæ societas lucis ad tenebras? quæ item conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fidei cum infideli? &
 qui

qui consensus templo Dei cū idolis? Cū itaq; huiusmodi pax fundamentum pacis cuiusque Reipub: scilicet religionem conuerrat; utpotè, quia inuehit in Rempub: nouitates & mutationes, quibus nihil Reipub: potest esse perniciosius. Rectè enim Plato, non posse immutari religionem absque magna Reipub: immutatione, lib:4. de Reipub: docet, non video, quomodo pacè & cōcordiā illa Reipub: sperare debeat vnquam, quæcūq; semel dissidētes & dispares cult⁹ religionis admittit? Profectò nihil ibi in cōmune syncerè cōsuli, nihil ad omniū salutē referri potest, nulla totius corporis Reipublicæ cura ibi est, hoc solum vtile cuique est, quod alteri detrimētum adfert, ex alieno incommodo, suum quisque cōmodum & emolumentū captat: sicut ex aduerso, si circumspiciamus illas gentes ac nationes, quæ huiusmodi motibus & mutationibus nunquam se agi passæ, semper in vna atq; pristina religione constantif-

simè permanferunt, quanta sit imperii illorū maiestas & amplitudo, quanta concordia, pacis, fidei, & iustitiæ, omniumque aliarum virtutum, quæ vel ad honestatem & dignitatem Reipub: vel ad charitatem & beneuolentiā mutuā cōseruandā perrinent, fama & opinio; fateamur necesse est, quod nulla ibi conspiratio, nulla confusio, nulla denique tam insignis malignitas reperiatur, quæ aut Reipub: gerendæ rationem perturbare, aut in priuatis actionibus sanctissimum illud fidei commercium vagum aut fluctuans reddere possit. Nō enim fieri potest, vt in tanta animorum atq; voluntatū cōnexionē, in tanto pietatis atque charitatis studio, hæc scelerum ac flagitiorum mōstra, apud eos, quibus vnā purā, ac sinceram fidē, semper sanctū, augustum, ac religiosum visum est seruare, locum habeant, præsertim cum illa sit non modò factorum, sed etiā mentis ipsorū norma firmissima. Verūm quia de huius
R. falsa

falsæ & insidiosæ pacis lenociniis, prodiit in publicum, anno superiori libellus sub titulo PAX non PAX, non inelegans sanè & satis doctè conscriptus, idcirco diutiùs in his immorandū esse non putavi.

¶ Octauo* queritur, An sit MANIFESTA? Istum confœderationis articulū adeò manifestum, vt non contineat aliquid per obscuritatem in captionem, nulla ratione dici posse, vel id ipsum argumēto est, quod quædam in eo proponuntur apertè, quædam verò celantur & occultantur calidè & insidiosè. Proponuntur apertè ista, libertas admittendi quasuis sectas atq; religiones, & impunitas eius libertatis. Hæc enim duo pacis nomine in confœderatione eadem intelliguntur, vt iam demonstratum est: celantur autem & miro quodam verborum circuitu inuoluuntur non pauca, Catholicis & Ecclesiis illorum admodum perniciofa, vt potè quibuscunque locis, maximè verò in Ciuitatibus & oppidis Regiis syna-

gogas construere, templa Catholica, in bonis suis patrimonialibus occupare atq; profanare, bona Ecclesiæ in proprios vsus conuertere, & his similia, quæ inter alios magnū illud lumen nationis nostræ, Cardinalis Hosius in suo examine istius articuli confœderationis latissimè prosequitur? Vltimo* queritur, An non priuato commodo, sed pro COMMUNI CIVIVM VUTILITATE sit conscripta? Tantum abest, vt ea res communi omnium vtilitate introducta dici possit, vt etiam nō solum vniuersæ Reipub: sed & singulis exitiosa sit, vt potè quæ hominibus viam ad inferos patefaciat? Et sanè, sicut nec gregi ouium salutare fuerit, si pastoribus & custodibus remotis, lanienæ ferarum exponantur; ita neque Christianis conducibile esse potest, si libertas quiduis credendi, qua sibi perniciem concilient sempiternam, illis concedatur. Cùm itaque ex his quæ iam dicta sunt, manifestum sit, quòd hic articulus confœderatio-

derationis ad formam iustarū & legitimarum legum nullo modo accommodari queat, quòd videlicet in illo multa Deum lædunt, proximum & conscientiam offendunt, religionem Catholicam cōuel-
lunt, seditionibus viam aperiunt, vnitatem & concordia Regni scindunt, atq; adeò totam Reipub: formam immutant cōtineantur: idcirco nullo ratione apud nos pro lege haberi debet, vtpote quæ vnanimi ordinum & statuum consensu & approbatione, nunquam hactenus est lata & stabilita, neque salua Catholicorum cōscientia, & iuribus Ecclesię stabiliri vllò vnquam tempore potest. Neque tamē ob id, vim aut iniuriam aliquā diuersæ religionis homines à Catholicis expectare debent, cum is sit animus, ea voluntas omnium Catholicorū aduersus illos, vt malint potius eos, tanquam fratres & propinquos ab errore ad veritatis lucem reuocare quàm quicquā in eos grauius decernere. Ego sanè hęc quæstionem ver-

bis Diui Augustini sic cōcludo: *Concordate nobiscum fratres, diligimus vos, hoc vobis volumus quod & nobis. Si propterea nos grauius odistis, quia errare vos & perire non permittimus, hoc Deo dicite, quem timeamus, minantem malis pastoribus & dicentem: Quod errauerat, non reuocastis: & quod perierat, non inquisiistis.*

QVÆSTIO IX.

De iure patronatus atque cortesanis, & an aliquādo patroni iure præsentandi priuari possint?

S V M M A R I A.

1. *Iuris patronatus spiritualis definitio.*
2. *Ius patronatus Ecclesiasticum, propriè spirituale dici non potest, sed spirituali annexum.*
3. *Pluralitatis patronorum in præsentatione quæ ratio habenda.*
4. *Episcopus sine præsentatione patroni, an in beneficio aliquem instituere possit.*
5. *Patroni Clerici vel Laici intra*
R a *quod*

- quod tempus presentare aliquem ad beneficium debeant.
6. *Privilegia fundatoribus Ecclesiarum, quæ competant.*
 7. *Dispositio Concilij Tridentini de iure patronorum.*
 8. *Querela secularium de presentatione Episcoporum, quàm sit iusta.*
 9. *Templa & alia beneficia Ecclesiastica quatenus in patrimonio laicorum esse dicantur.*
 10. *Ea, quæ in bonis nostris sunt, quando dominio nostro nõ subijciantur.*
 11. *Ius patronatus separatim vendi aut obligari non potest.*
 12. *Summus Pontifex etiam sine presentatione patronorum, de Ecclesia patronata providere potest.*
 13. *Cortefani in Curia Romana beneficia impetrantes, quomodo coërceantur.*
 14. *Modus & ratio deuoluendæ collationis beneficij ad loci ordinarios.*
 15. *Causæ iuris patronatus coram quo iudice tractari debeant.*

IUS patronatus* Ecclesiasticum seu spirituale, dicitur potestas presentandi aliquem

ad beneficium Ecclesiasticum vacans, secundum Abbat: in rub: extr: de iure patronat. & Hostien: ibidem in summa. Dicitur autem hinc ius patronatus spirituale, ad differentiã iuris patronatus temporalis, quod liberti patronis præstare tenentur, teste Couar: prac. quæst: 10 cap: 26. Quinimò* 2 neq; ius patronatus Ecclesiasticum, de quo hinc dicitur, propriè est ius spirituale, sed annexum spirituali, per expressi text: in cap: de iure 16. in verbis: *Cum inconueniens sit vendi ius patronatus, quod est spirituali connexum*, tit: de iure patron. gloss: in cap: *Literis*. 2. in verbo: *Spiritualibus*. tit: de iuram. calum. Et idèd à Laicis quoq; possideri & præscribi potest; per expressi text: in cap: 1. tit: de iure patronat. in 6. Felin. in cap: *Quanto*. tit: de iudiciis. Quod vsque adèd procedit, vt etiam transeat ad hæredes, tam sanguinis quàm extraneos, non solum masculos, sed & fœminas, per text: in cap: *Quoniam*. 3. in verb: *Hæredes*. extra de iure patron. & in cap: fin: de con-

de concess: præbend Quota-
 3 men* casu, si plures ab vno ex
 patronis relictī sint hæredes,
 vocem vnius duntaxat habe-
 bunt in præsentatione. Nam
 & alias, quãdo plures sunt pa-
 troni, possunt inter se conue-
 nire, vt alternis vicibus præ-
 sentent, cap: fin: Clement. de
 iure patronat. idq; hodie fer-
 uari praxis quotidiana docet.
 Quod si de eo cõuenire non
 possint, & discordes in præ-
 sentando permaneant, tunc
 præferendus est præsentatus
 à maiori parte, si est idoneus,
 per express: text: in cap: *Quo-
 niam*. 3. in verbis: *Præsenti decre-
 to statuimus, vt si fortè in plures
 partes fundatorum se vota diuisè-
 rint, ille præficiatur Ecclesiæ, qui
 maioribus iuuatur meritis, & plu-
 rimorum eligitur & approbatur as-
 sensu.* extra de iure patronat.
 4 Quamuis verò* regulariter E-
 piscopus non possit instituere
 aliquem in beneficio sine præ-
 sentatione patroni, per expr:
 text: in cap: *Decernimus*. 16. qu.
 7. ibi. *Decernimus, vt quàm diu
 fundatores Ecclesiarum in hac vita
 superstites extiterint, pro eisdem lo-*

*cis curam permittantur habere sol-
 licitam, atque rectores idoneos in
 ijsdem Basilicis ijdem ipsi offerant
 Episcopis ordinandos. Et inferiùs
 ibidem: Quod si spretis eisdem
 fundatoribus rectores ibidem præ-
 sumpsèrit Episcopus ordinare, & or-
 dinationem suam nouerit irritam
 esse, & ad verecundiã suam alios in
 eorum locum (quos ijdem ipsi fun-
 datores cõdignos elegerint) ordinari:
 Sapiùs tamen fieri id solet, vt
 certas ob causas etiam nõ in-
 terueniente patronorum col-
 latione, Episcopus teneatur
 prouidere Ecclesiæ de recto-
 re eiusdem, maximè verò si
 patroni ob incuriam, vel ob
 dissensionem, aliamuè ob cau-
 sam tempus à Canonibus de-
 finitũ in præsentando omit-
 tant, cap: *Eam* te. 22. in verbis:
*Illas autem Ecclesias de quarum
 patronatu controuersia fuerit, si in-
 tra sex menses postquàm vacau-
 rint non fuerit controuersia termi-
 nata; licitum tibi sit de persona ido-
 nea ordinare: tit: de iure patrõ.*
 Hoc verò* sex mensium tem-
 pus, solis tantum clericis con-
 cessum esse, Doctores iuris
 tradunt; laicis verò quatuor
 R 3 mensium*

mensium tempus, ad præsentandum competere iura dicunt. cap: *Quoniam*. in verbis: *Si autem hoc sine scandalo esse nequiverit, ordinet antistes Ecclesiam, sicut melius eam secundum Deum viderit ordinandam. Et id ipsum etiam faciat, si de iure patronatus quæstio emerferit inter aliquos, & cui competat, intra quatuor menses non fuerit definitum*: tit: eod: de iure patron. Cui concordat alius itidem text: in cap: *Cum propter*. 27. tit: eod. Vbi hoc specialiter in fauorem patronorū cauetur, quod talis Episcopi prouisio seu ordinatio Ecclesiæ non debeat in posterum generare præiudiciū patronis eiusdē. Ratio eius rei, quòd Episcopus negligentibus patronis vt iure suo Ecclesiam ordinare possit hæc est, quòd patroni consequuntur ius patronatus non propria sua autoritate, sed ex gratia & permissione Ecclesiæ. Cùm enim matris loco sit, admodum benignè cum filiis suis procedit, præsertim circa huiusmodi fundaciones Ecclesiarum, seu aliorum be-

neficioꝝ. Nam fundatoribus, eorumque hæredibus facultatem præsentandi ad easdem Ecclesias atque beneficia, gratas ipsis personas, Ecclesiæ tamen Dei imprimis vtilis & idoneas clementer indulgere solet; prout id: dicunt: cap: *Quoniam*. & cap: *Nobis*: 21. tit: de iure patron: probatur. Et clariùs Trident: Concilium de his disponit, in verbis: *Nemo etiam cuiusvis dignitatis Ecclesiasticæ vel secularis, quacunque ratione, nisi Ecclesiam, beneficium, aut capellam de nouo fundauerit & construxerit, seu iam erectam, quæ tamen sine sufficienti dote fuerit, de suis propriis & patrimonialibus bonis competenter dotauerit, ius patronatus impetrare, aut obtinere possit, aut debeat. In casu autem fundationis aut dotationis huiusmodi, institutio Episcopo & nõ alteri inferiori reseruetur*: Sess: 14 cap: 12. Quemadmodum * & alia huiusmodi, fundato-
6
ribus pietatis ipsorum causa ex ordinatione Ecclesiæ debentur priuilegia. Et imprimis honor processionis vt nimirum alios præcedere possit, fundatori

tori seruentur: item, si ad inopiam vergat, ex prouentibus Ecclesiæ illi succurritur: d. cap: Nobis. ibi. Pro fundatione quoque Ecclesiæ honor processionis fundatoris seruetur, & si ad inopiã vergat, ab Ecclesiâ illi modeste succurritur, sicut in sacris Canonibus est institutum: extra de iure patron. Canon autem cuius hic fit mentio, fuit Concilii Toletani, & in cap: Quicumque. 30. proponitur his verbis: Quicumque fidelium deuotione propria de facultatibus suis Ecclesiæ aliquid contulerint, si forte ipsi, aut filij eorum redacti fuerint ad inopiam, ab eadem Ecclesiâ suffragium vitæ pro temporis usu percipiant. 16. qu. 7. Vnde satis liquidò constat, quòd cum ipsi fundatores, Ecclesiasticas facultates dispensandi pro suo arbitrio nõ habeant facultatem, multominus Ecclesias ipsas, quibuslibet ad regendum committere, vel aliis auferre possunt. Licet enim habeant ius prouidendi, & consulendi, & sacerdotè inueniendi, non tamen habent ius vendendi, vel donandi, vel vtendi tanquam propriis

bonis prout id ex Canonibus dicti Concilii Toletani: in cap: Filii. 31. traditur his verbis: Ipsi tamen heredibus in eisdem rebus (puta Ecclesiæ ab illis donatis) non liceat quasi iuris proprij potestatem præferre, non rapinã, non fraudem ingerere, nec violentiam quancumque, præsumere: sed hoc solùm in salutarem sollicitudinem adhibere, quod aut nullam noxam operatio nocens attingat, aut multam, vel aliquam partem salutaris mercedis assumat. Si quis verò deinceps hæc monita temerare præsumserit, & malè raptã cum confusione restituat, & excommunicationis annuæ sententiam sustinebit. 16. qu. 7. Quibus ad stipulatur * etiã dispositio Concilii Tridentini, cuius verba, etiam si prolixiora sint: ob singularem tamen, quam in se continent elegantiam, & diuinam quandã grauitatem, hic referenda esse duxi. Sicuti, inquit sancta Synodus, legitima patronorum iura tollere, piaque fidelium voluntates in eorum institutione violare æquum non est: sic etiam, vt hoc colore beneficium Ecclesiasticum in seruitutem, quod à multis impudenter fit, redigatur,

gatur, non est permittendum. Et paulò post: Patroni beneficiorum cuiuscunque ordinis & dignitatis, etiamsi communitates, vniuersitates, collegia quacunque clericorum vel laicorum existant, in perceptione fructuum, prouentuum, obventionum quorumcunque beneficiorum, etiamsi verè de iure patronatus ipsorum ex fundatione & dotatione essent; nullatenus, nullauè causa, vel occasione se ingerent; sed illos liberè Rectori, seu beneficiato, non obstante quacung; consuetudine etiã distribuendos dimittant. Nec dictũ ius patronatus, aut alio quocũq; titulo, in alios cõtra Canonicas sanctiones transferre presumãt; si secus fecerint, ex cõmunicationis & interdicti pœnis subiçiantur, & dicto iure patronatus ipso iure priuati existant. Sessione 25. cap 9.

- 8 Ac proinde * cùm his sacrorũ Cõciliorũ sanctionibus nihil sit euidentius, quis dissimulare potest, indignum omninò esse, quòd à secularibus quibusdam, tam in Comitibus publicè, quàm & alibi priuatim, eo nomine in clerum tot passim exaggerètur querimonia, ac si ab Episcopis, aliisue

personis Ecclesiasticis, iure suo circa dispositione & ordinationem Ecclesiarum priuentur: cùm multò æquior, magisq; veritati consona, hac in parte sit status Ecclesiastici querela, quod nimirũ à talibus patronis Ecclesiæ desolentur; quòd sepulchra piorum Catholicorum violètur; quod plebs sine sacramentis & cultu diuino uiuat, & instar pecudũ moriatur; quod thesauri Ecclesiæ & ornamenta distrahantur, & in vsus profanos conuertantur; quod fundi denique & censes Ecclesiis adscripti adimantur. Longum certè nimisq; tædiosum esset commemorare singula. quæ partim contaminata hereticorum vsu, partim deserta, ob expulsos sacerdotes Catholicos templa Deo sacra in hoc Regno reperiantur. At fortè * nasutuli quidã 9 tãtam iniuriam, tantamue impietatem hac ratione excusare volent, quod suæ quisq; rei moderator & arbiter esse debeat, ita vt liberam administrationem & alienationem rerum

rerum suarum ingenuo homini denegare, summe sit ini quitatis, l. *Non vsq;* 2. ff si quis à parent. manumiss: sit. Cùm verò Ecclesiæ, & alia huiusmodi beneficia Ecclesiastica, in bonis patrimonialibus laicorum consistant, si in iis vti iure suo, eaque pro arbitrio suo ordinare prohibeantur, quis iustam eos habere conquerèdi causam negabit? Sanè Gordius iste nodus, à quouis mediocriter etiam in iure versato facile dissolui potest. Illæ etenim res, propriè & verè in patrimonio nostro esse dicuntur, quæ scilicet dominio nostro subiici possunt, vt sunt res prophanae, quarum administratio nemini denegari debet, per iura supra allegata: at quæ Dominio nostro subesse non possunt, vt sunt res sacrae & spirituales, aut spiritualibus annexæ, quale est ius patronatus, vt supra dictum fuit, eæ quanquam in bonis nostris sunt, in patrimonio tamen nostro esse nequaquam censeri debent; cùm Diuini iuris sint, & in nullius bonis

esse dicantur, l. 1. ff. de rerum diuis. Cùm & alias* multa ta-¹⁰ lia in bonis nostris habeamus, quibus liberè pro arbitrio nostro vti non possumus. Exempli gratia, flumina publica etiam si intra terminos patrimonii nostri contineantur, non tamen pro arbitrio nostro illis vti possumus. Nemo enim flumen publicum, præsertim nauigabile, alio diuertere aut impedire potest: quod item de via publica, & aliis publicis locis dicendum est, tit: ff. nè quid in flumin: publ. item sub tit: de flumin. de quo etiam Statuta atque Constitutiones Regni clarè admodum disponunt. Ac proinde, quandoquidem huiusmodi foundationes seu dotationes Ecclesiarum, aliorumue beneficiorum, in bonis nostris esse desierunt, posteaquam semel Deo dicatæ atque Ecclesiæ applicatæ, amplius in prophanos vsus conuerti non possunt; nulla profectò ratio est, cur eas patroni, tanquam proprias & patrimoniales vendicare sibi debeant?

beāt? Vnde consequens est,
 11 *quòd nemo Ecclesiam, aut
 ius patronatus alicui vendere
 aut obligare potest, cùm illa
 sint iuris diuini & spiritualis,
 vt sapius dictum fuit; sed trà-
 seunt hæc cum vniuersitate
 domini, nisi venditor ea sibi
 specialiter excipiat. cap: ex li-
 teris 7. extra de iure patron.
 alioquin comparans vel e-
 mens ius patronatus seorsuè,
 non cum vniuersitate bono-
 rum, eo priuari debet, per
 text: in cap: *Quia Clerici*. 6. tit:
 eodem de iure patron: Maio-
 13 rem * proculdubio isti iuris
 patronatus assertores occasio-
 nem conquerendi haberent,
 si etiam hodie sine præsentatione
 patronorum, nullouè
 impedimento tali, ob quod
 patronus à præsentando re-
 moueri debeat interueniente,
 summus Pontifex ex plenitudine
 potestatis suæ, de Ecclesia
 patronata provideat, quod illi
 de iure competere, dum modò
 mentionem faciat iuris patronatus
 laici, passim DD., iuris testantur,
 vt est gloss: in cap: *Per literas*. in

verbo, *Apostolicis*, Clement: de
 prebend: & notat Abb: in cap:
Quoniam. facit gloss: & ibi Abb:
 in cap: *Cum dilectus*. tit: de iure
 patron. Et certè * superioribus
 temporibus, vsque ad Sigismundi
 primi Regis imperium, tantum
 is mos in Curia Rom: impetrandi
 beneficia tam iuris patronatus
 laicorum, quàm spiritualium
 inoleuerat, vt etiam legibus
 seuerissimis à Regibus Alberto
 & Alexandro eodem nomine
 promulgatis, vix, imò nè vix
 quidem prohiberi id potuerit,
 prout videre est in statutis
 Regni, sub verbo, *Ius patronatus*.
 donec tandem summo studio &
 labore Sigismundi primi Regis
 id effectum est, quod ex præscripto
 indulti, à sancta sede Apostolica,
 summoque Pontifice Clemente
 septimo impetrati, nullus post
 hac Cortesanus, quod idem est
 in Curia Romana commorans,
 huiusmodi beneficia, quæ iuris
 patronatus fuerint Regii, aut
 laicorum, vel in mensibus,
 ab eadem sancta sede Apostolica
 Ec-

ea Ecclesiasticis personis gratiosè concessis impetrare presumat; id què postmodum statuto eiusdem Regis, Cracoviæ, Anno 1540. lato, confirmatum fuit; quo, in huiusmodi Cortefanos, siue ut clarius dicam, beneficia in Curia Rom: contra præscriptum indulti superius recensiti impetrantes, grauissimæ poenæ statuuntur, ut videre est sub tit: Cortesani. Non tamen
 15 existimare * quispiam debet, hoc iure siue statuto sacrosanctas Conciliorum sanctiones, contra negligentes, aut alio quouis modò inhabiles patronos promulgatas, quarum supra mentio facta est, sublatas atque abolitas esse: quinimò de his, ita hodie disponitur, quod nimirum, si patronus intra spacium quatuor mensium præsentare ad beneficium, vacans negligat, eo casu, pro illa tantum vice ius collationis illius beneficii competit loci ordinario seu Episcopo, tanquam vero & legitimo rerum Deo dicatarum in sua Diocæsî patro-

no: si verò etiam Episcopus officio suo hac in parte non respondeat, atque intra quadrimestre præsentare aliquè intermittat; tunc ad Metropolitanum pro illa itidem vice deuoluitur collatio; eo verò intra hoc idem tempus nõ conferente, ad summum Pontificem recursus fieri debet. Qua in re nulla fit patronis iniuria, si quidem ipsi sua culpa hoc beneficio collationis sese priuant, quin imò hac ratione, quando ordinarii Ecclesiasticas vacantes conferunt personis idoneis, pijs prædecessorum foundationibus, quæ à patronis negligebantur satis fieri res ipsa testatur. Atque hæc * de iure patronatus ad 16 præsens dicta sufficiant; hoc vno addito, quod causæ iuris patronatus coram Iudice Ecclesiastico tractandæ sint, eo quod naturam sequantur spiritualitatis: cap: *Quanto.* & ibi: Felin tit: de iudiciis. Mixtum enim sequitur naturam simplicis dignioris, ut notat Geil lib: 1. obser: 38. num: 6. Quod etiam probat statutum

Sigismundi primi, Cracouiæ 1543. promulgatum, vbi inter alias causas, quas Iudices spirituales cognoscere debêt, causæ quoque iuris patronatus Plebanatum, Altarium, Præbendarum, & aliorum sacerdotiorum, ad iudicium spirituale pertinere dignoscuntur.

QVÆSTIO X.

De præscriptionibus, & an res, seu bona Ecclesiæ præscriptione acquiri possint?

S V M M A R I A.

1. Regulariter omnes res præscribi possunt.
2. Præscriptione acquiruntur ea, quæ possidentur.
3. Laici res sacras spirituales & spiritualibus annexas præscribere non possunt.
4. Res, quæ in commercio sunt hominum, præscriptione acquiruntur.

5. Præscriptione quadraginta annorum, res seu bona temporalia Ecclesiæ acquiri possunt.
6. Romana Ecclesiæ sola centum annorum præscriptione gaudet.
7. Ad præscriptionem inducendam requiritur primum possessio continua & non interrupta,
8. Iustus titulus ad præscriptionem necessarius est.
9. Bona fides in præscriptione ad esse debet.
10. Res, ut sint præscriptibiles ad præscriptionem longissimi temporis requiritur.
11. Præscriptionis Ecclesiastico ordini obiectio, an sit iuri consentanea.
12. Alienatio bonorum Ecclesiæ, quando fieri possit.
13. Præscriptio contra priuatas personas de prouentibus Ecclesiasticis, an currere debeat.
14. Conclusio operis, & ipsius authoris de suscepto labore declaratio.

Regulariter* omnis res, omne ius, & omnis actio præscribi potest: cap: *Ad aures.* 6. text: de præscript: & l. *Sicut in rem. eod: de præscrip. 30.*
vel

vel 40. annorum. Vt enim litium esset aliquis finis, præscriptionem institutam esse, Iurifconsultus in l. fin: ff. pro suo, testatur: & proinde non iniurius videtur esse is, qui rem legitima præscriptione acquirit: quia ille, qui patitur rem præscribi, videtur consentire & alienare: l. alienationis. 23. ff. de verbor: significat. Hoc * tamen ita intelligi debet, si ea quæ præscriptione acquiruntur, ab acquirente possideri de iure possint, d. cap: *Ad aures*: alioquin quæ possideri non possunt, per consequens nec præscribi, cap: *Causam. extr.*: de præscript. Possideri autem non possunt ea, quæ in commercio hominum non sunt, quæ ué dominio alicuius subici non possunt, ut sunt res sacræ, & Deo dicatæ. §. nullus. Instit: de rerum diuisione. Et

3 idè * laici cuiuscunque status & conditionis, huiusmodi res sacræ & alia spiritualia, vel spiritualibus annexa, puta Ecclesias, loca religiosa, ius decimarum, & his similia,

sicuti neque possidere, ita neque præscribere possunt, etiam si mille anni transierint. secund: Ioan: Andr: in cap: 2. de præbend: li: 6. & est gloss: in l. 2. verbo *Ancillam*. Codi: de ingen: manumiss. Præscriptiones enim eò potissimum respectu inductæ sunt, ut aliorum iura & dominia, quæ in rebus habentur, beneficio præscriptionis acquirantur, & in præscribentem transferantur: nullum verò ius aut dominium in huiusmodi rebus sacræ & spiritualib⁹ quisquam habere potest, ut iam dictum est. Quod praxis etiam Curia Regalis decreto Regio, inter Plebanum Zarnouicen: & Plázá feria secunda post octauas sacratissimi Corporis Christi 1598. lato, comprobauit. Secus est * in

4 iis rebus, quæ sunt in commercio hominum, & alias per traditionem, aut alio quopiam modo dominio nostro subici possunt, quæ licet præscribi principaliter prohibeantur: eas tamen ex præscripto iuris, quadragenaria præscri-

præscriptione, quæ (vt in l. Omnes 6. Cod: de præscript: 30. vel 40. annorum habetur) omne ius priuatum vel publicum, in quacunque causa, vel quacunque persona tollit, (& in iure Canonica appellatur) perimi Doctores iuris tradūt.

5 Qua quidem * præscriptione quadragenaria, etiam res seu bona Ecclesiæ, præsertim tēporalia, vt fundi, syluæ, prædia vrbana & rustica, aliæque res Ecclesiasticæ, quæ ex certis causis etiam alienari possunt, acquiruntur. Id enim tam iure Ciuili, in auth: quas actiones, Cod: de sacros: Ecclesiis, quàm Canonico in cap: *De quarta.* cap: *Ad aures.* & cap: *Illud:* 8. cuius hæc sunt verba: *Illud autem te scire volumus & tenere, quod aduersus Ecclesias minorem præscriptionem, quàm quadraginta annorum Rom: Ecclesia non admittit, licet quidam Canones comprobant tricennalem: & Ecclesia se potest aduersus Ecclesiam quadragenaria tēporis præscriptione tueri de re illa, quam inconcussè quadraginta annis noscitur possedisse,* extr: de præfer: dispo-

nitur. Sola tamen * Romana 6 Ecclesia gaudet speciali priuilegio centum nimirum annorum præscriptione, cap: *Vo-*
bis. 14. extra de præscript: itē cap: *Nemo.* 16. qu: 3. & ego notauī obser: 76. nū: 6. præct: obser: Cent: 1. Verūmenim- uero sciendum est, quòd ad præscriptionem inducendam, cum in aliis tūm vel maximè in Ecclesiæ bonis, non sufficiāt sola temporum interualla, (quemadmodum sibi quidam persuadent) sed necessaria sit bona fides, & alia iuris requisita. Primū enim 7 omnium requiritur possessio, & illa quidem continua, cum sine possessione præscriptio non procedat: cap: *Sine possessione.* 3. de reg: iur: in 6. Et quidem talis continua possessio esse debet, quæ nè momento quidem interrupta sit, alioquin illa siue Ciuilitè, siue naturaliter interrupta, etiam præscriptio rumpetur, l. naturaliter ff. de vsu cap. Accedit etiam illud, vt non sit per vim occupata huiusmodi possessio, sed tradi-
ta à ve-

ta à vero rei illius domino. Nam ad præscriptionem bona fides necessaria est, vt inferius dicetur, quæ adesse nõ potest, vbi traditio non intercessit, gloss: in l. Celsus. 27. ff. de vsu cap. Secundo* ad præscriptionem requiritur iustus titulus, cap: *Si diligenti*, extra de præscript: qui quamuis in iure pluribus modis accipiatur, vt est gloss: in l. Non est, in verbo Titulus. Cod: fam: ercif: Hoc tamen loco, pro iusta causa possessionis, vel pro eo, per quod indicatur aliqua possidendi legitima causa sufficiens ad dominium acquirendum accipi debet, cuiusmodi est titulus pro dote, pro hærede, & similes, qui in l. possideri. 3 §. genera. 21. ff. de acquiren: & amitt: possess. & Instit: de rerum diuis: enumerantur. Tertio* requiritur bona fides, l. vnica, Cod: de vsu cap: transferen. id est, sincera illa sãque conscientia, excusans vnũ quemque de ignorantia rei alienæ, cap: *Si virgo*: caus: 34. qu: 1. vbi expressè ita traditur: Tam-

diu quisq; bona fidei possessor rectissime dicitur, quamdiu se possidere ignorat alienum: cum verò scierit, nec ab aliena possessione recesserit, tunc mala fidei possessor perhibebitur, tunc iusie iniustus vocabitur.

Quæquidem bona fides, nõ tantum ab initio possessionis, sed etiam omni tempore vsq; ad completam præscriptionem semper adesse debet: alioquin si quocunq; tempore superueniat mala fides id est, scientia vel notitia rei alienæ, antè præscriptionem adimpletã, interrumpitur præscriptio. id q; tam in Ciuili, quàm & in Canonica, puta 40. annorum præscriptione procedit, cap: fin. extr: de præscrip: his verbis: *Quoniam omne quod non est ex fide, peccatum est, Synodali iudicio definimus, vt nulla valeat absq; bona fide præscriptio tam Canonica, quàm Ciuilis. Cum generaliter sit omni constitutioni atq; cõsuetudini derogandum, quæ absq; mortali peccato non potest obseruari. Vnde oportet, vt qui præscribit, in nulla temporis parte rei habeat conscientiam alienæ. Ex quibus manifestò apparet, quòd iura Canonica*

Canonica in hac parte corrigant iura Ciuilia, quę permittunt præscriptionem longifimitatis temporis, etiam cum mala fide, l. Cùm notissimi. Cod: de præscript: 30. annorum.

IO Quartò requiritur* ad præscriptionem, vt res siue bona sint eius naturæ, quę præscriptione acquiri possunt. Res enim quę non sunt in commercio hominum, vt sunt res furtiue, vi ablatae, res sacrae, publicae, item quę à legibus alienari prohibentur, vt sunt res pupilli, furiosi, res dotales, res Ecclesiasticae, nulla ratione præscribi possunt, secundum Gloss: supra rubr: ff de diuers.

II & tempor: præscript. Sanè* si iam isti qui præscriptionem nescio qualem Ecclesiastico ordini obiiciunt, res vel bona Ecclesiastica, secundum hæc omnia requisita iuris à se possideri ostenderēt, iustam proculdubio de beneficio præscriptionis sibi denegato, causam conquerendi haberent: at cùm de facto potiùs, quàm iure res vel bona Ecclesiæ occupantes, ea longissimi tem-

poris spatio interueniente, tãquam propria sibi vindicare contendunt, videant quo iure, quauē iustitia nixi id faciunt? Cùm enim* bona siue res Ecclesiæ, aliter præterquã in euidentem Ecclesiæ utilitatem, idq; interuenientibus certis quibusdam solennitatibus, quas in Cent: 2. obser. pract. breui si per ociũ licebit, in lucẽ proditura obser: 38. nũ: 10. persequor, alienari nõ possint: frustra quis aliũ modũ acquirẽdorũ eorundẽ bonorum vsurpare sibi debeat. Ac proinde etiam si quis emptio- nis, donationis, permutatio- nis, vel alio simili titulo, citra tamen solennitatum, in alienandis bonis Ecclesiæ obseruantiam, eadem bona longifimo tempore possideat; nequaquam tamen ea præscribere potest, vtpotè quòd alienatio huiusmodi sine consensu superiorum quorum interest, puta summi Pontificis, Episcopi, & Capituli; ipso iure sit nulla, & contra prohibitionem legis facta, prout de his fusiùs dict: obser: 38. tradi-

eradicatum est. Quo etiam respexisse videtur, Constitutio illa Anni 1588 in felici coronatione moderni Regis, de alienationibus bonorum Ecclesiæ promulgata. Et iure id quidem: nam cum religio ipsa Catholica sit perpetua atque æterna, consequens est, quod etiam adnexa eidē, putā bona & res Ecclesiæ, perpetuitatis iure gaudere debent. Cum alioquin ex præscripto iuris nostri, quibuscunque personis, etiam contra ipsum Regem, bona nullo iure recepta, nulla obstante præscriptione, repetendi ius sit; prout dicta Constitutio 1588. de his latius disponitur. At dicit * fortè aliquis? Sit ita, quod contra Ecclesiam non currat præscriptio, at contra personas privatas, putā Ecclesiasticas vel similes, quæ siue pro decimis, siue pro censibus, siue pro aliis quibuslibet iniuriis iure agere tantò temporis intervallo cessant, cur hoc beneficium præscriptionis secularibus denegari debeat?

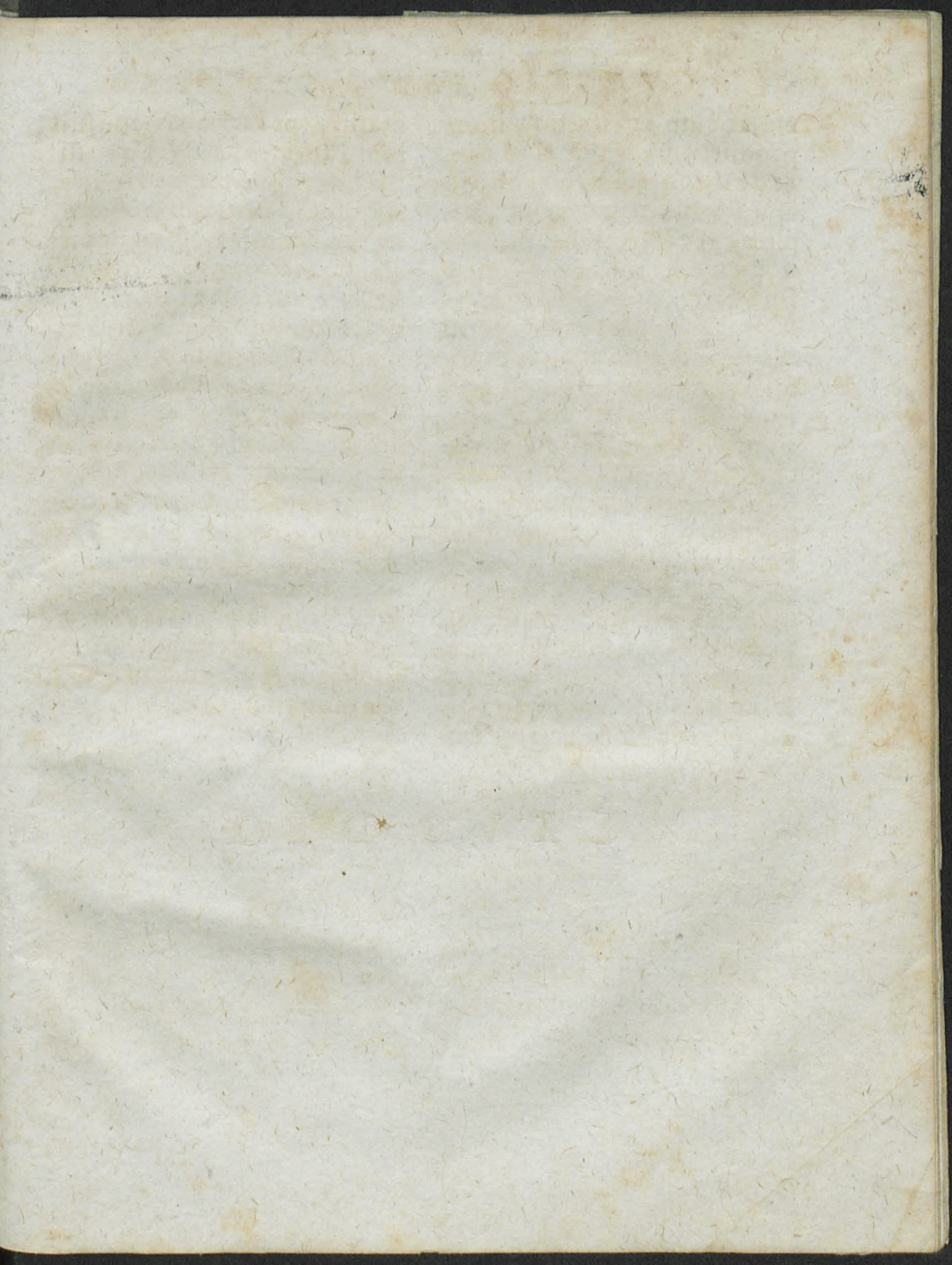
T

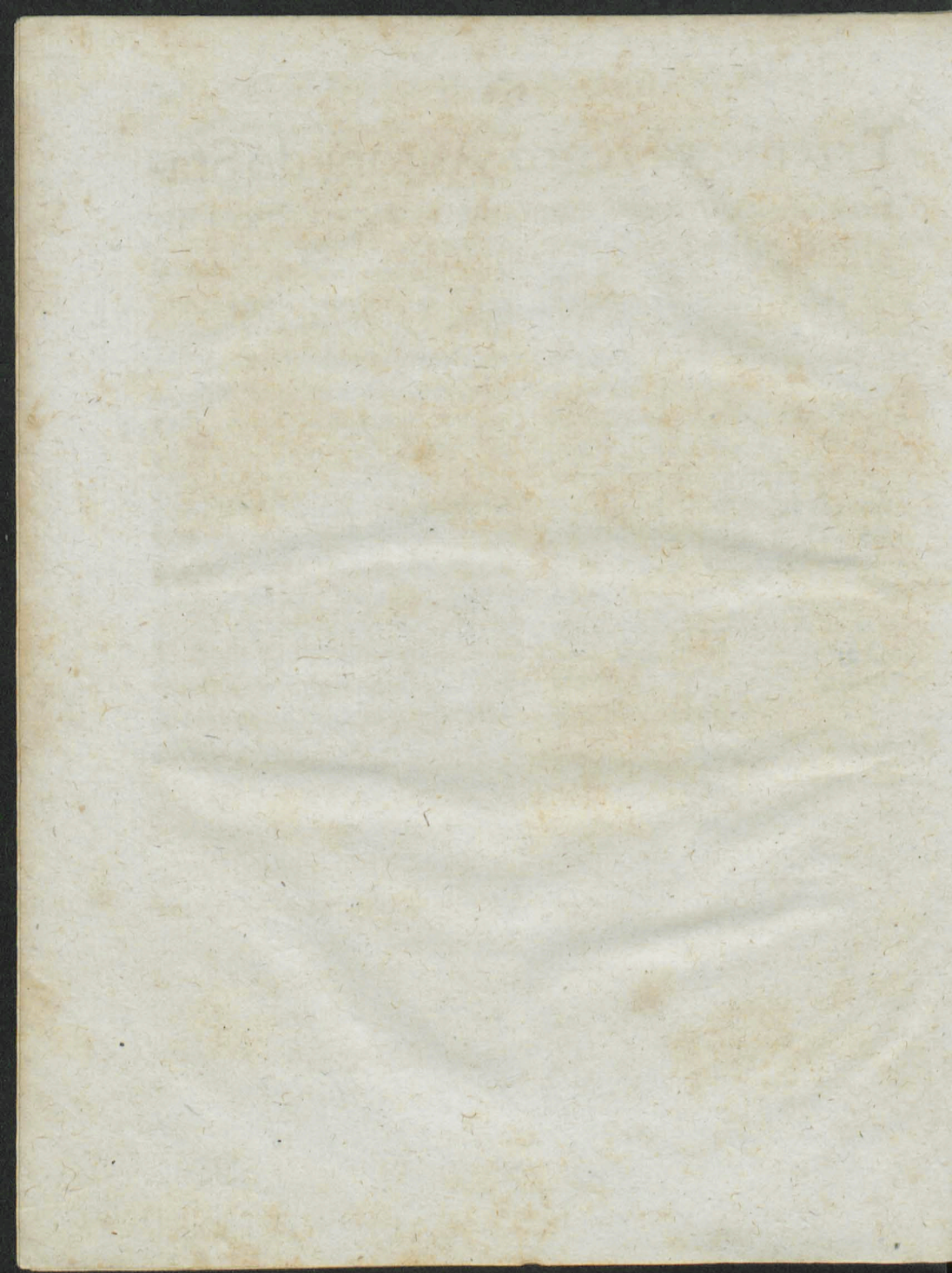
Fateor equidem, si de huiusmodi rebus, eadē apud nos, quæ apud alias nationes Christi nomen professas, iuris dicendi iustitiæque exercendæ ratio constaret, saltem quo ad forum exterius, utcumque id concedi possè; at cum ex more & consuetudine istius Regni, etiam pauperculo cuius sacerdoti, imò egenis quoque & mendicata stipe in hospitali viventibus, pro exigua annui census pecuniola, putā duodecem vel viginti grossorum, primùm in iudicio terrestri, postmodum in iudiciis Tribunalibus, idque sine expensarum refusione, ius suum persequi necessum sit, quæ æquitas, quæ uè iustitia erit, talia sibi vindicare titulo præscriptionis, maxime verò quod in exigendis huiusmodi rebus, non tam negligentia petentium, quam difficultas & tarditas soluentium culpanda sit. Sæpius enim videmus, misellos istos, iam monere, iam rogare, iam obsecrare, ut de retentis decimis vel censibus iis satis fiat; ac

et; at cùm satisfactio, nunc promittitur, nunc eludatur, & de die in diem, de anno in annum differtur: quid amplius expectare debeant, cùm non vident, tùm demùm non sine magnis sumptibus & fastidio, simul & semel iure id repetere coguntur, quod bonis modis obtinere non possunt. His* itaque tot ac tantis rationibus, satis superque (nisi me omnia fallunt) demonstratum esse puto, quæ iurium atque immunitatum Ecclesiastici status, sit æquitas & iustitia. Vt verò omnis planè ex omnium animis in Ecclesiasticum ordinem malevolentia (quæ mea quidem sententia, huiusmodi quæstionum fons est & origo) exi-

matur, præter alias consilii mei rationes, ea vel potissima fuit, quæ me non inuitarit solum, sed etiam coegerit, ut quantum vacui temporis ab occupationib⁹ Aulicis haberem, succissimis planè horis, eam iustissimam æquissimamq; Ecclesiastici ordinis causam, tractandam mihi assumerem. Quæ in re, si quid profeci, aut præstiti, aliorum sit iudicium. Mihi sat erit, ut hic qualiscunque meus labor, ad Dei gloriam, & Ecclesiastici status utilitatem atque defensionem susceptus, sit meæ erga sanctam sedem Apostolicam, & religionem Catholicam, perpetuæ obseruatiæ monumentum.

L A V S D E O.

Przemowá tegoż Autorá do Stanow Koronnych, imieniem wſzytkiego Duchowieńſtwa, ná Compoſicyą w Wárſzawie Roku Pańſkiego M. DC. VII. przypadająca, ſpíſana y nágotowana.

Duchowieńſtvo wſytko, náſſy Moſciwy PP. y Bracia, ktore ná ten Akt z Seymu przeſtego Wárſawſkiego náznáczony, nápoſtało; Matkę náſ wſytkých ſpolná Koſciól powſechny Chrzeſciańſki, bázro ſchorzála, okáleczona, y ſmiertelnemi ránami boleiaca, ſtawia przed oczy Wáſmoſciow, ktorzyſcie ſie tu ziaácháli, bedac tákże poſláni od drugiey Bráci domá pozostáley, dla zleczenia y porátowania á opátrenia zdrowia iey. Zá co niechay Panu Bogu bedzie czeſć y chwála wiekuiſta. Ale áby ſie tym ſnádnieyſſy rátunek y lekárſtvo iey znaleſć mogło, wprzod trzeba poznác chorobe, y te rány, kiedy, iako, y od kogo zádáne iey ſá. Krotce mowiac, pięć rán bázro ſzkodliwych ná członkach ſwych odmoſlá y odnoſi matká náſſá Koſciól Katholicki, ktore nie tylko zágoić ſie iey nie mogá, ale im daley tym bázrziej ſie odnawiaá.

Zrániona ieſt naprzod frogá y okrutná rána w głowe ſwa od Confederacyey: iaka to ieſt rána, y co zá chorobe z niey cierpi Koſciól Boży, mowić o tym wiele nie potrzeba, ſkutek to ſam pokázuie. Bo iako ſkoro ná ſwiat ſie ukázala (á ukázala ſie
ſub

Przemowá tegoż Autorá

sub Interregno, ná ten czas kiedy Páná z obcych kráíow obierano) zárazem miásto pokoiu który miáł z niey płynáć, wielki niepokoy tam in politicis, quám spiritualibus záuwziáł sie w Koronie, ktorego skutkow y teraz oto świežo doználišmy, á day Boże ábysmy wiecey nie doznawáli. Chca tego po nas ludzie rozney religiey, ábysmy tey nowey Confederácyey iáko práwu podlegáli: á nie bacza tego, że práwá záadne w nas stánowione być nie moga bez pozwolenia stánow wšytkich Koronnych, w czym sie teź bez wšelakiego wátpienia zámyka stán duchowny. Ták iáko Státut Zygmunta pierwszego w Piotrkowie, Roku 1538. postanowiony obmawia temi słowy: Constitutiones novas non nisi Consiliariorum & Nunciorum Terrestríum consensu, secundum Statutú Alexandri Regis faciemus, &c. At á miá Confederácyá, iáko sie wyžsey wspomniáło, nie sivego czasu, mimo wola y pozwolenie nie tylko wšytkiego duchowienstwá, ále wielu zacnych y przednich ludzi stánu Rycerskiego: tudzieź cálych Woiewodztw niektórych, iáko Plockiego, Mazowieckiego, y Ráwskiego, y innych: o czym swiádcza protestácy do Akt roznych podáne, iest wknowana. przeciwo ktorey nie zanedbali yć, ktorzy byli posláni do Fráncyey po nowego Krolá, támže zárazem przy oddawániu Elekcyey y odbierániu przysiegi protestowáć sie. Wiec przy Koronácyey znowu wšytko Duchowienstwo, y z nimi wiele Senatorow šwieckich solemniter sie protestowáło. Czego wšytkiego bedzieli potrzebá, gotowismy authentice dowiešć. A wiec to zgodá, wiec to práwo, gdzie ták wiele protestácy zášlo? niechay sie przypátrza dobrze, iesliže tákowym

do Stanów Koronnych.

takowym kształtem, albo takowym porządkiem prawá one dawne y spiski przodków naszych miłych stanowiąone były. Nie daleko chodząc, mimo innych wiele spiskow y Confederacy (które iako się to z metryk Rzeczypospolitey pokazuje, niemal w każdym z osobną Woiwodztwie bywały) one generalna Confederacya w Korczynie Roku 1438. die 8. Martij uczyniona weźmiecie W. M. przede się, obaczycie tam W. M. daleko insy rzad okolo stanowiąenia praw y swobod sumnienia się dotykających. Mowi tam naprzód ta Confederacya: Nos Principes spirituales & seculares. A tu obaczcie W. M. iesliże w tey nowey Confederacyey która na nas wloka, jest wzmianka iaka o Duchownych: Abo iesli jest, tedy tylko dicis causa duchowni są miánowani. Mowi potym daley: Barones & Comites, Principes, Milites, Nobilitas, Ciuitates, totaque communitas Regni Poloniae. singulariter singuli, & vniuersaliter vniuersi, eodem animo, eadem voluntate, scientia & assensu, & rati habitatione. Patrzyćcie iaka tu zgodá, iaka iedność, iakie wśytkich stanow zezwolenie? coź daley mowi? Quicumque haereticales errores fauere vel promouere vellent, in eorum destructionem consurgere volumus. Y daley ieszcze: nec pro eis loqui volumus aliquod verbum, sed punire permittimus. Nie wspomindiac tu Statutow Łągielonowych w Wieluniu anno Domini 1424. Zygmuntowego w Toruniu Anno 1520. y w Krakowie Anno 1525. uczynionych. Także innych Ediktow, Dekretow, y Mandatow od Krolow, Zygmuntá y Augusta, do Starostow, y innych urzedow wydanych, aby prauá dogmata, a miánowicie

Przemowá tegoż Autorá

wicie Picardorum, Boemorum, Anabaptistarum, Sacramentariorum, Lutheranorum, & aliorum Hæreticorum bronili, y rozśiewać nie dopuszczáli. A iákoż dla miégo Bogá te práwa gruntowne, te Státuty powázne, te Confederácye pierwsze y swiatobliwe náplácu swym zostaéc sie beda mogly, iesliże tá nowa y tumultuariè uknowána Confederácia ex diametro práwie tak powázny y mocno ugruntowánym práwom przeciwná, mieysce miec ma? coż iuż bedzie po práwách, nie tylko duchownym osobom słužących, ále y świeckim: co po przywileiách, co po Statutách, kiedy wšytko to studia & opiniones priuatorum zepsowác y podnosiéc pro arbitrio suo beda mogly? Wiec pátrzcie W. M. co tu daley zá tym idzie. Udawáia to diuersæ religionis ludzie, y pieknym plásczykiem przykrywáia, że idzie o pokoy pošpolity. My záiste niewiemy co to zá pokoy, kiedy ná wiáre powšechna, ná osoby duchowne, ná slugi Boże, ná Kościól iego nastépuia, y wniwecz práwie obrociéc go chca: á żeby to prawdá bylá, przyznać nam to káždy musi, że naprzod tá Confederácia to ma w sobie, żeby káždemu iákieykolwiek condicyey człowiekowi, wolno bylo wierzyć, naboženstwa záżywác w máietnošci swey podług upodobánia swego. Záczym rzecz pewna, że prostemu człowiekowi, á naybárziefy ubogim poddánym, iuż bedzie záwártá drogá do prawdziwey chwały Božey. A iáko sie iuż teraz znáyduie tego wiele, że pan swym poddánym nie dopušci w inšym Košciele bywác, iedno w swym zborze. A tož widzićie W. M. że tá Confederácia u bogich ludków dusse, krwia niewinna Páná y Zbáwiciela na-

do Stanow Koronnych.

tego odkupione, na mięsne (iako pospolicie mówią) iatki
wydaneby od nas być musiały: czego nas uchoway Pánie Boże.
Druga, za takowá Confederacya, azazby fundacye, errekcye, y
inše nádania ludzi pobożnych ustát nie musiały? Azazby Ko-
ścioly Kátholické, spítale, klasstory, za takowym právem
wnet nie były sprofanowane, y ná brzydkie Panu Bogu nabo-
żeństvá obrocone? Aco wietśa, á iako my to Duchowni, bá y
wšyscy Kátholicy, ktorzy iedney głowie naywyżšemu Papięzowi
podlegamy, y ieden powszechny Kościół Chrześciáński Rzymški
wyznawamy, te Confederacya za práwo przyjmowát możemy?
Azaz niewiemy że ieden tylko jest pan, iedná wiára, ieden
krzešt, iedná prawdá, y co nam Apostol s. roskázuie, abysmy
sie strzegli offensiones & offendicula prater doctri nam
quam didicimus. A tá Confederacya nic inšego nie má w
sobie, iedno żebym ia kátholik to trzymał o wierze Luterskiej,
Nowochrzeńskiej, y inšych, że iakowiára moiá jest prawdziwa,
táky iego: y iako ia w swey wierze moge być zbáwion, táky on
w swey. A nie tylko ábym ia ták rozumiał: ale żebym go y bran-
nił w iego opiniey. Co iako być może, nechay to sadzi káždy bá-
czny, Inšac iest rzecz tych rzeczy przebaczywát, ácz y to žalosna:
ale propter bonum pacis, a to y w tym sie ludziom dogádzát
musi: á inša spšowát sie y obowiezowát ná pomagánie y obrone
takich rzeczy, iakowa iest tá Confederacya. Bo to expressé má
w sobie, eos defendemus & tuebimur, Dosyć złego, pánie
miły Ewángeliku, ze ia ciebie cierpie, znośe, kumam sie ztoba,
žadneyci przykrości nie wyrzadzám: á ieszcze cie mam bromić,

Przemowa tegoż Autora

za twa krzywdę się zastawiać. a tymnie kościoły psuieś, klasztory obalaś, dobra kościelne sárpaś, a na swoy pożytek własny obracaś: wielkaby to była a niesłychana niesprawiedliwość, czego uchowa nas Pan Bog z miłosierdzia swiego świętego, y ci tak sławni potomkowie onych zacnych przodków Polskich: ktorzy za kátholicką wiarę meźnie się zastawiali, nigdy tego nie dopuścza. W czym aby ich Pan Bog mądrością swą posilać raczył, my niegodni kapłani do iego s. miłości w gorących modlitwach naszych uciekać się bedziemy.

Idzmyś do drugiey rány tej Matki nąszey miley. Zraniona iest ypráwie okáleczona gwałtem czasów przestłych w reke práwa, ktora iey Pan Bog wszechmogacy na postrách z tym á nieposlušnym synom, mieczem onym duchownym, to iest iurisdictione Ecclesiastica uzbrowił. Tá nie tylko iuż iest zwatłona: ale práwie obálona, y z gruntu podnieśiona. Co iestliż nie żáłośna, iestliż nie škodliwa, rozum sam nas slusnie w tym rozsądzić má. Askad, prosze, kácerstwa, y inśe tym podobne przestępstwa, ktore máiestat Páná Boga wszechmogacego srodze obrażáia, tu w Koronie zágeścily się: iedno stad, że nie máś ktoby o krzywdę Bożą, y obelżenie máiestátu iego świętego ymować się miał. Co włásnie y wedlug przykazania Bożego, y wedlug práwa przyrodzonego sámym slugom Bożym, á nie komu inś. mu należeć má. Y dla tegoż wsytkie práwa pośpolite Chrześciańskie stan duchowny chciály mieć iudices & vindices cáklowych występku. Tym przykładem sli przodkowie W.W. A.A.M. tudzież y Krolowie oni swięci, ktorzy stanowi duchowne

do Stanow Koronnych.

mu ten miecz w rece podali, y rozsadek inter leprã & lepram poruczyli tym sposobem, aby seculare brachiũ dekretã, y wynalazki schud nad występnymi y zakletemi do skutku przywodzilo. Miedzy wiela innych, godzi sie przypomnieć wieczney w tey mierze pamiatki godny Statut Zygmuntã Krola, Roku Pań: 1543. uczyniony, ktory te słowã ma w sobie: Inprimis ad spirituale iudicium pertinet iudicare differentias religionis, hæreses videlicet, schismata, blasphemias contra Deum & Apostasias. pro decimis, septem Sacramentis Ecclesie, veneficiis, sacrilegiis, & simonia, &c. Coż może być iásnieyszego, co dowodnieyszego, nád to prawo? Acz mogloby sie pokazać wiele innych diplomatã y Statutow tym podobnych o tey iurisdikcyey duchowney dosyć iãwnie y iãśnie abmawiaacych: Ale folguiac czasowi, z tym sie rozwodzie teraz nie chcemy, zwlaszcã że nie rozumiemy, aby sie kto znaleść miał, ktoryby tego stanowi duchownemu nie przyznawal, że iãko wiãra kãtholicka nastãla tu w koronie, tak zarazem pospoluz na iurisdicchio Ecclesiastica w reku Duchownych byla. Tego iednak minãc sie nam nie godzi, jesliby sie kto ná tym sãdzić chciãl, iãkoby iurisdikcyã duchownã za Augustã krolã zniešiona być miała. Czego y nie widzimy w prawie pospolitym, y choćby sie teź co takowego znalazlo, za prawo tego nie przyznawamy: gdyz takowym sposobem nie tylko przywileie košcielne, ale wšytkie prawa Koronne zwatlone musiãlyby być. Bo stan duchowny wšytek temu kontrãdikowal, a osobliwie Jch M. Xieža Biskupi, ná ten czas ná Seymie wãlnym bedacy,

Przemowa tegoż Autora

Wstawwszy z mieysć swych z rady wyszli protestacya o to solennem
uczyniwszy, która bedzieli tego potrzeba snadnie pokazać sie każ-
demu może. Rozsadźcież to tedy W. M. ieśliż nie słuśnie na
te rany ta Matka nasza boleie, ieśliż nie słuśnie do Pana Bo-
gá o pomste, ábo ráczey, żeby tym którzy iej te władza z reku
wydzieráa upámietanie raczył dáć, wzdycha. Nie o stanci
duchowny tak dálece idzie, którzy in humilitate & patientia
zwykli possidere animas tuas, ale idzie o gniew Páński, o
kásn Boża sroga, która nád nami iuz prawie wiśi, y iuz sie iej
rekámi dotykamy. A nie dziw, kiedy wśelakie przestępstwa,
iako sie wyżsey powiedziáło, máiestat iego obrażáice, nie tylko
nie hánuuá sie: ale owśem gore biora, stad że crimina ma-
nent impunita, á ordini Ecclesiastico zawiázána reká, że
nie może iudicare malum. Czuycie sie W. M. dla Pana Bogá,
á chćcieycie wždy kiedy to obaczyć, że o was sámych, y o sumnie-
nie wásze idzie.

Trzeci swánk w rece lewey, która podawáta chlebá synom
swym slugom Bozym szkarádzie podielá. Chleb nic inśego nie
ieśt, iedno dzieśiećiny kościolowi y slugom iego należace, które
Pan Bog sobie ná wychowánie slug swych zostáwil, o czym pi-
smá pelno wszedzie, tak w nowym iako y w stárym zakonie, w
Doktorow świetych, y nie trzeba o tym wiele wywodow. W ko-
ronie od wzięcia wiary powszechney Chrześciańskiey, naprzod od
Miecláwa Krola pierwszego Chrześciańskiego, dzieśiećiny ze
wszytkich dobr kościolom sa nádáne y fundowáne. Toż potym y
drudzy Krolowie, iako Bolesław, Kázimierz Wielki, Włady-
sław,

do Stanow Koronnych.

ślaw Iągiedo, y jego potomkowie, nie tylko światobliwie potwierdzili: ale y hojnie a szczerobliwie tego chleba kościołowi przyczynili: a co iest cze wieśsa, tych ktorzy go slugom Bożym właczać chcieli, haniebnie karali. Długiby to czas wzieto wyliczać wszystkie te prawa y przywileie około dzieściecin, ktorych pełno nie tylko w Statutách Koronnych, ale y po metrykách tak kościelnych, iako y Krolewskich: kto nie iest gościem w tey Koronie, a iest przyiacielem prawdzie, bez wiela wywodow przyznać to Ultra musi: że dzieścieciny kościołowi Bożemu, y slugom iego iako własne y istotne dziedzictwo od Krolow y Pánow nąszych, ktorzy te Rzeczpospolita fundowali, sa pozwolone, nádane, y mocnym prawem ugruntowane. Ale ażas przez te kilka set lat była o tym kiedy wzmianka, żeby ich káptanom kiedy wymykać miano? Bo kontrowersia ona, która za Kázimierza wielkiego wszczelá sie, była miedzy Bodzánta Biskupem Krakowskim, a miedzy obywatelmi Woiewodztw małej Polski: a nie była nigdy o prawách dzieściecinnych: ale tylko o sposobie wybierania abo wyrykowania y zwożenia ich. Iásne sa słowa tego Statutu, snadnie sie każdy z niego w tey mierze spráwić może. Zámilczec y przepomniec sie nie może na terażnieyszym plácu, onego wielkiego y światobliwego Krola Władystawa Iągieda Statutu, który tak sie ma: *Quicumq, Princeps seu Capitaneus, Baro, Nobilis, decimas quas sibi Deus in signum vniuersalis dominii pro alimento seruientium reddi censuit, rapuerit, inuaserit, &c.* Skad iásnie sie znaczy, iż oni dawni Monarchowie tey Korony, dzieścieciny według prawa Bo-

Przemowá tegoż Autorá

Jego y narodow wšytkich, stanowi duchownemu należace przy-
znawali: y prawem piſanym, które w Statutách koronnych za-
myka ſie, utwierdzili y umocnili. Co ieſliż tak ieſt, iákimże
prawem ábo ráczey nieſpráwiedliwoſcia przychodzi teraz do te-
go, że zacnych onych przodkow náſzych ſtarożytna pobożnoſć w
káińbe y ſromote nas wšytkich obracać ſie ma, że dzieſięciny
koſciólom, żywnoſć káplanom, ozdobe oltarzom ſámemu ná ko-
niec Pánu Chrystuſowi ofiáre przez gwałt y nieſpráwiedliwoſć
wielká odcymuia. Záciagniona ieſt ná przodki náſe niewiemy
przeccz, y iáka kompoſycya, á zátym ſuſpenſia. y muſimy teraz
z onym Prorokiem mowić: Patres noſtri comederunt uam
acerbam, & obſtupuerunt dentes noſtri. Záprawde tak
ſie známi dzieie, kto to ſlychał kiedy, áby creditor z dlužnikiem
ſwoim muſiał ſie zgádać o to co mu on winien: ábo żeby credy-
tor tak dlugo czekać miał, pokiby dlužnik zgody (ktoraby ná
woley iego zoſtawala) z nim nieſkończył. Nie rzeke nie ſluſſna,
y nieſpráwiedliwa, ale práwie ſmieſſna bylaby ſpráwa, dáć ſie
o ſwoie właſne ná cudza diſkretya. Tymże záiſte kształtem y
tá Páni Compoſycya, z namuſſa corka ſwa ſuſpenſia ieſt ná nas
wewleczonea. Wždyć nie tylko wedlug wiſelákich praw, ale do
rozumu ſie wćiekſzy, Compoſycya bywa o rzecz watpliwa, niepe-
wna, która poſpolitée obojá ſtrona ſobie przywłaſzcza: á nie o
rzecz iáſna, pewna, y właſciwa, iákie ieſt práwo koſcióla Bo-
żego, y nas ſlug iego ná dzieſięciny. Co iż ſie iuż wyſſey wſpa-
mniało, powtárzać niechce. Matic ſie prawdá rzecz, dawno iuż
ſyie złamac miała ſluſſnie tá miła ſuſpenſia: Bo weyrzaufſzy
w ſame

do Stańow Koronnych.

6

w same Constitucya, y na mentem abo rationem rei, iadnie sie to pokazuje, ze iuz dawno koniec swoy wziela. Abowiem expressè to iest w niey: A executio do drugiego Seymu, na ktorym tez Compositio byc ma, suspendiemy. Atoz niewiemy iako inaczezy to rozumiec sie ma, ieno ze ta suspensio nie dluzey iedno do blisko przyszlego Seymu, na ktorym y do composycyey przyść miało, trwac miała. Bo kiedyby simpliciter do composycyey, a nie mianowawszy pewnego czasu, ta suspensio zostawała: tedy ta clausula (na ktorym tez compositio byc ma) nie potrzebnieby przydana była: iako y owá druga, sine prauiudicio utriusque partis. Bo a kto w tym watpic moze, ze takowa suspensio nieskonczona, ktoraby in arbitrio aduersae partis zostawać miała, stanowi duchownemu musiałaby byc barzo szkodliwa y niebezpieczna. Weyrzawszy tez in mentem & rationem ipsius legis, gdyby ta suspensio nie do blisko przyszlego Seymu, ale do niezamierzonego pomienioney composycyey czasu trwac miała: a coby inszego stad bylo, iedno iako pospolite mowia, Mårchultowe drzewo. Bobyć, ktorym dzieściny nie smakwia, snadnie temu zabiegac mogli, zeby compositio nigdy nie dosła: a zátym zeby tez suspensio na wieki trwała. Nie trácac iednak serca, otosmy sie tu stawili miedzy WW. MM. na ten plac z wielka chęcia, a szczerá y uprzejmá powolnoścá y skłonnoścá do wszystkich sposobow y srodkow, ktore iedno slusne, sprawiedliwe, zprawy y z przywileymi naszemi z gádzaiace sie, od WW. MM. nam podane beda. Obiecuiać to, ze nas W. A. w żadney slusney y sprawiedliwej rzeczy alienos

Przemowá tegoż Autorá

alienos nigdy nie uznacie. Pewni też tego bedac, że y W. M. wzáiemna szczerosc y uprzymosc w tych sprawách nam y wszytkiemu Duchowienstwu pokazecie, y nic takowego po nas, czego byśmy illæsa conscientia nostra, & sine præiudicio iuriũ, priuilegiorum, ac immunitatum Ecclesiasticarum uczynić nie mogli, potrzebować nie będziecie.

Ukażue ieszcze daley tá Mátká nášzá W. M. okrutna ráne w boku, która do serca iey przenikáiac, iuz prawie do grobu wpráwić ia chce. Azaż to nie śmierci sie rowna, pátrzyć na tak wielkie zniszczenie y sprofánowanie kościolow, y innych miejsc swietych ná cześć y chwale Boża od swiatobliwych onych przodkow fundowanych. Znáydnie sie w samey Diocezyey Krakowskiej do kilku set kościolow Katholickich zburzonych, y rozmaitemi sposobámi zepsowanych: nuż w Gnieznienskiej pewnie sto przeszło: á w Kutáwskiej niemal tyleż, także w inszych. Idzmyśz do dobr, funduszow, czynszow, y skárbow kościelnych, O Boże, iako wiele sie tego, tam gdzie nie miáło być, obróciło. Ná pátrzáły sie oczy ludzkie tego, kiedy kielichy y krzyże kościelne zlewano, kiedy ornaty kráiano, kiedy insze apparaty kościelne psowano, y wniwecz obrácano. A wiec to nie žal, nie boleść serdeczna, nie tylko káptanowi, ále nayoziebleyszemu kátholikowi pátrzyć ná to, kiedy rzeczy Pánu Bogu swiatobliwie oddáne w márny pożytek ludzki sie obrácaia; á przecie o tak wielką krzywdę Boża, y obelżenie máiestatu iego práwá u nas nie mász, y milczeć káza. O iáka niezbożnosć, y rzecz sie może szaleństwo niewypowiedziáne? Chcemy áby nam Pan Bog błogostáwił, y

do Stanow Koronnych.

stawił, y dąrował nam pokoy: á my go ták lekce sobie poważamy, álboć rozumiemy że non est Deus. vtinam aliquando saperemus & intelligeremus.

Odnośi ostátnia ráne w nogách, z ktora áczkolwiek sie odkryć niechce: iednak bárzo ia boli, y musi ná nie nie pomálu chrámát. á to z tey miáry, że slugi kościelne y osoby duchowne, mimo stárodawny zwyczaj, y práwa w sztykłych práwie narodow Chrześciáńskich opisáne, mimo dekretá Synodow świetych, á ná koniec mimo same powołanie ich, od wlasney głowy naywyższego pásterzá y namiestnikow iego, do świeckich iákichśi subfelliá poćiągáia. Bo gdyby ná tym stánac miáło, żeby kápłani iáko niektorzy chca, nie przed Biskupy y przełożonymi swemi, ále przed urzędami świeckimi in personalibus stáwac y spráwowac sie mieli. A w coź ich prerogatywy, w coź práwá duchowne y Kanony swiete, kiedy mnie kápłaná lubo to Statutem koronnym, lubo Májdeburskim práwem, ábo Sáxonem iákim sadzić beda. A drudzy z áś ná to nácieráia, áby remota appellatione do naywyższej głowy, nas sadżono. A niewiedza tego, że áppellácyá dla dwu przyczyn iest w práwie postanowiona: iedná áby grauatus beneficium miał ad superiorem Iudicé prouocandi. druga áby superioris auctoritati & iurisdictioni derogácyá sie nie działá. Otoż by teź dobrze od tego nas beneficiú odstrychniono, á Oycu ś. iáko w tym praiudikowác moga: y iáko my bedac członkami iego, możemy ná to pozwolic, y od niego sie odstrychnac? Poszłóeby to cos ná ono co o wilkách powiádáia, ktorzy psow chcieli zbyć od trzody: ták teź y nas po.

Przemowa tegoż Autora

dobno od głowy y pasterzow naszych oddzielić chcąc, aby tym be-
spieczniej custodibus remotis in gregem Domini sauire
mogli. Dla Boga poczuwajcie się W. M. o wasci to y o sumnie-
nie wasze idzie. Nie na tymże stanie, kiedy kapłany y stan du-
chowny zniszcza, y prerogatywy ich nadwala: ale zátym o sam
fundament wiary powszechney Chrześciańskiej tym śmieley ku-
sić się beda, nie mając ktoby im wstret uczynić miał w zamy-
ślach ich. Macie W. M. w Statucie artykuły opisane, o które
duchowni powinni przed sadem ziemskim odpowiadać: ba y na-
bliższy przeszłym Scymie ad alios casus pościagniono tego prá-
wa. Aczemużby się tym nie kontentować, czemużby w tey mierze
nie iść za przodkami swemi, którzy pie & sancte postanowili,
aby osoby duchowne ad forum seculare nie tylko pościagane
nie były: ale owszem chcieli to mieć, aby świecka osoba o szkoda
abo krzywdę duchownemu uczynioną in foro spirituali odpo-
wiadała. O czym świadczy Statut Zygmunta Krola Anno
1543. w Krakowie uczyniony. Takowac była przedtym wolność
y uszánowanie stanu kapłańskiego, a teraz wszystko się odmie-
niło: y iako nas też Pan Bog błogostawi, widzimy na oko.

Te rany swoje y urazy kościoł Boży matka naszá W. M.
ukazawszy, supplices manus tendit do W. M. M. którzy
na ten czas vniuersam Reipub: formam representatis, a-
byście z miłości tey, która pobożni synowie powinni rodzicom
swym, ulitowali się tego bolu y urazow iey, a nie odbiegali
iey z tego placu ładaiako: ale żebyście się zgodnie stárali o to, iá-
koby dopierwszey siły y zdrowia przyść mogła. Bo ieśliby (cze-
go strzeż

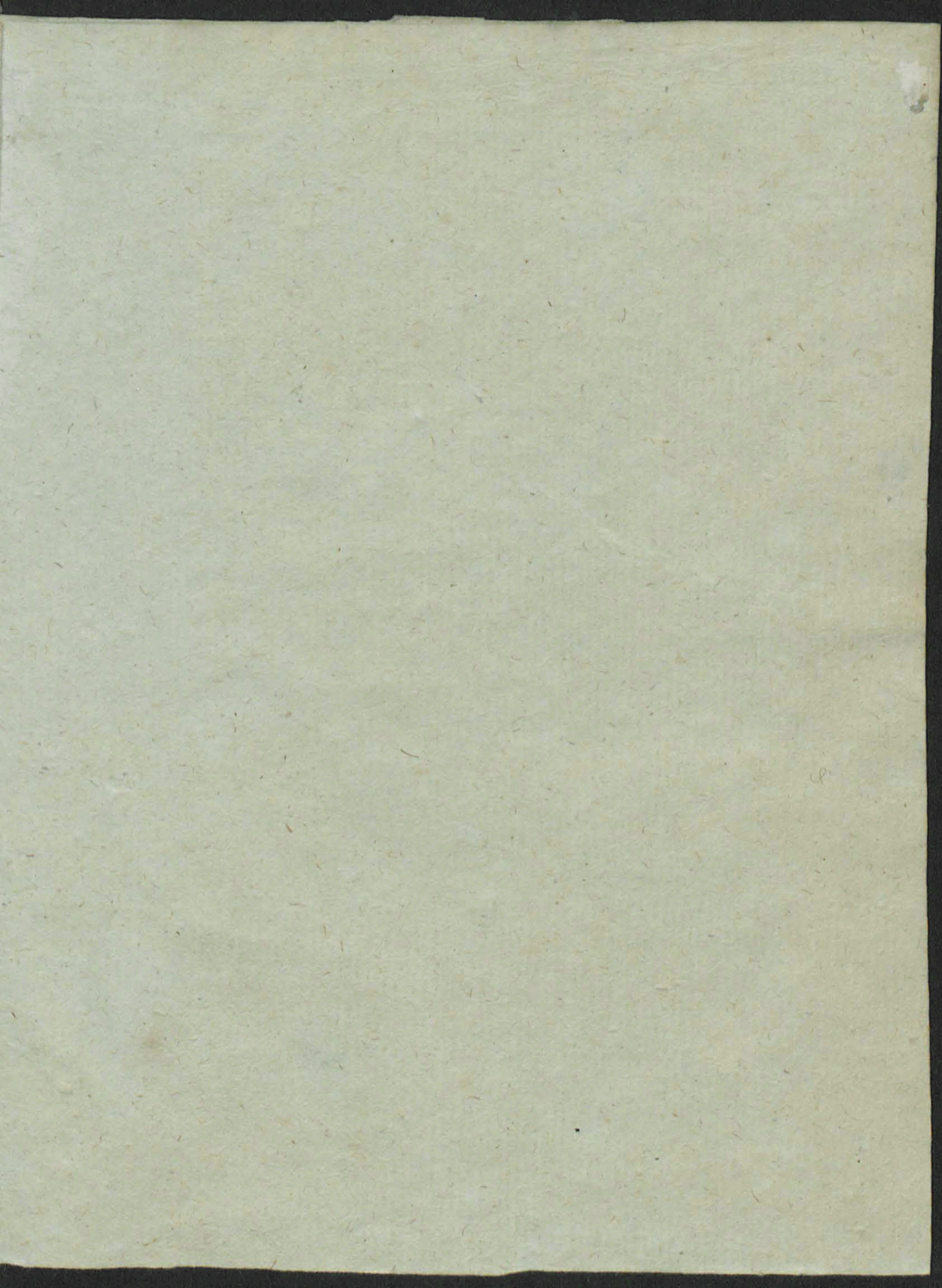
do Stanow Koronnych.

go strzeż Boże) dłużej w tym bolu trwać miała: a czego inszego, iedno zwatpiwszy inż o porátowaniu swym, ostatniego wypadku spodziewaćby sie iey przyszło. Do czego aby iey nie przychodziło: przez członki sine chociaż bårzo schorżale y zranione, przez głowe naprzod swoje, to iest oblubiencá swego w którym was porodziła y wychowała: przez rece w których nośi Sakramentá święte, którymi was karmila, y do tych czásow karmić nie przestawa: przez bok nákoniec swoy, z którego was krewia niewinna Páná Zbáwiciela nášego omyła, WW. MM. wszystkich synow swych prośi y obtestuie. My też imieniem wszystkiego Duchowienstwa oto WW. MM. PP. y Bráci nášey miły prośimy, y iako nayspilniey usiluiemy, abyście W. M. priuata wszystkie studia ná strone odłożywszy, pilno te spráwe wzięli przedsie. y umiárkowanemi ánimuszami weyrzeli w to, co wraza Páná Bogá wszechmogacego, chwale iego święta, a potym y nas slugi iego, y tak te rzeczy náprawowali y leczeli, coby było z pomnożeniem chwały imieniá iego świętego, z zbáwieniem dusz ludzkich, z ochroną praw kościelnych, a nieśmiertelna chwala W. MM. y potomstwa WW. MM. W czym abyś nam wszystkim Pánie Boże wszechmogacy obrońco náš iedyny z miłosierdzia swego s. pobłogosłáwić raczył, o to cie wszyscy pokornie prośimy. Amen.

7394
—
2

11431

7374

2

